

บทที่ 4

ผลของการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยในบทนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 บริบททั่วไปของชุมชน

ตอนที่ 2 การเปลี่ยนแปลงทางด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนที่มีผลมาจากการรวมกลุ่มของสตรีในชุมชนชนบท

ตอนที่ 3 ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่มีผลมาจากการรวมกลุ่มของสตรีในชุมชนชนบท

รายละเอียดของแต่ละตอนผู้วิจัยได้กล่าวถึงดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 บริบททั่วไปของชุมชน

แหล่งข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ หมู่บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 3 ตำบลหนองช้างค้ำ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ในตอนนี้ผู้วิจัยขอนำเสนอข้อมูลทั่วไปของชุมชนก่อน ประกอบไปด้วย

1. ลักษณะทางกายภาพ

ลักษณะทั่วไปของหมู่บ้าน

บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 3 ตำบลหนองช้างค้ำ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เป็น 1 ใน 6 หมู่บ้านของตำบลหนองช้างค้ำ มีลักษณะทั่วไปเป็นหมู่บ้านขนาดกลาง ผลการประเมินระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน (กชช.2 ค) เมื่อปี 2544 ปรากฏว่าเป็นหมู่บ้านอยู่ในอันดับเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 ตั้งห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองลำพูน ประมาณ 11 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดลำพูน ประมาณ 12 กิโลเมตร

สภาพทั่วไปของหมู่บ้านมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงเก่า มีพื้นที่ทั้งหมดจำนวน 1,063 ไร่ แบ่งเป็น พื้นที่อยู่อาศัย 378 ไร่ จำนวน 178 ครัวเรือน 615 คน พื้นที่ทำการเกษตร 673 ไร่ เป็นพื้นที่ปลูกไม้ผลลำไยทั้งหมด พื้นที่สาธารณประโยชน์ 7 ไร่ พื้นที่วัด โรงเรียน สนามเด็กเล่น ฌาปนกิจสถาน ถนน (แบบสรุปข้อมูลประจำตำบลแบบ 4 ปี 2544) ไม่มีพื้นที่เป็นป่าเขาและต้นไม้ พื้นที่แหล่งน้ำ 5 ไร่ ลักษณะของกลุ่มดินของหมู่บ้านเป็นลักษณะดินร่วนปนทราย (ชุดดินที่ 5, 21) ลักษณะอุดมสมบูรณ์เหมาะกับการเพาะปลูกพืชทุกชนิด มีแร่ธาตุที่ทับถมมากับกระแสน้ำปิงในระยะเวลาที่นาน ๆ แหล่งน้ำในหมู่บ้านมีลำน้ำปิงเก่าขนาดกว้าง 8 เมตร ยาว 2.50 กิโลเมตร ลึกประมาณ 4 เมตร ไหลผ่านตั้งแต่

หัวหมู่บ้านไปท้ายหมู่บ้านเลียบเส้นแบ่งเขตหมู่บ้านทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน ระหว่าง หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 ตำบลหนองช้างคืน ไหลมาจากแม่น้ำปิงบริเวณฝายกั้นน้ำของกรมชลประทาน บ้านดอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ชาวบ้านได้อาศัยลำน้ำปิงก้นนี้เป็นแหล่งน้ำทำการเกษตรมีน้ำในคลองไหลตลอดปี ชาวบ้านทำฝายน้ำล้นขนาดใหญ่กั้นน้ำปิงก้นบริเวณหัวบ้านมีมานานแล้วเพื่อทดน้ำเข้าเหมืองขุด (ชาวบ้านช่วยกันขุดขึ้นเอง) และส่งไปยังพื้นที่ทำการเกษตรจะมีน้ำใช้ตลอดทั้งปี ชาวบ้านได้เล่าว่าปัจจุบันมีเฉพาะสวนลำไยเท่านั้น สำหรับการทำนา ทำไร่พืชผักได้เลิกทำมาแล้วประมาณ 10 ปี เพราะมีปัญหาด้านการตลาด ต้นทุนการผลิตสูง

พื้นที่ของหมู่บ้านทั้งหมดรับน้ำจากแม่น้ำปิงเก่า มีเหมืองขุดรับน้ำ (ไส้ไก่) 6 สาย ระดับน้ำในคลองจะอยู่ในระดับเดียวกับท้องน้ำ (ใช้ตลอดปี) ในหมู่บ้านมีบ่อน้ำที่ใช้บริโภคอุปโภคอย่างเพียงพอ บ่อบาดาล จำนวน 4 บ่อ บ่อน้ำดื่มส่วนตัว จำนวน 150 บ่อ น้ำประปาหมู่บ้าน 1 แห่ง ใช้อุปโภค บริโภคในครัวเรือน สวนลำไย

สถิติน้ำฝน ต่ำ-สูงต่อปี 2538 เท่ากับ 23.6-250.6 มิลลิเมตร อุณหภูมิสูงสุดตลอดปีเฉลี่ย 37 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดตลอดปีเฉลี่ย 17 องศาเซลเซียส

ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของหมู่บ้านหัวฝาย มีการตั้งบ้านเรือนเรียงรายยาวไปตามถนนที่ใช้เป็นแนวพังกั้นน้ำแม่ปิงเก่า ตั้งแต่ฝายกั้นน้ำทิศเหนือของหมู่บ้านยาวไปตลอดปากทางเข้าหมู่บ้านประมาณ 2.50 เมตร ด้วยลักษณะดังกล่าวจึงได้ชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านหัวฝาย” หลังบ้านเป็นพื้นที่ทำสวน ถนนอยู่ในระดับที่สูงกว่าที่ตั้งบ้านอยู่ บริเวณบ้านไม่มีรั้วกั้นระหว่างกัน มีแนวรั้วปลูกด้วยไม้ผลไม้นานาพันธุ์ เช่น มะม่วง มะพร้าว ลำไย เป็นต้น สามารถเดินติดต่อกันระหว่างบ้านได้ จากสถานที่ตั้งของหมู่บ้านเป็นที่ราบลุ่มติดกับแม่น้ำปิงเก่า ประสบปัญหาน้ำท่วมเกือบทุกปีในฤดูน้ำหลาก เนื่องจากน้ำจากแม่น้ำปิงได้ล้นเอ่อเข้าสู่ลำน้ำปิงเก่า เป็นผลทำให้คุณภาพของดินโดยทั่วไปของหมู่บ้านมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะกับการเพาะปลูก ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “น้ำไหล ทราบมูล” ต่อมาในปี 2532 ได้มีการสร้างถนนเลียบถนนพังกั้นน้ำเป็นอย่างดี ทำให้ไม่เกิดน้ำท่วม ด้วยลักษณะของหมู่บ้านที่ทอดยาวดังกล่าว ทำให้หมู่บ้านหัวฝายมีการจัดแบ่งออกเป็น 12 บล็อก ๆ ละประมาณ 9-12 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกัน การปลูกบ้านเรือนมีหลายลักษณะ ส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ ใต้ถุนสูง ครึ่งตึกครึ่งไม้ 2 ชั้น ทรงแบบปูนซีเมนต์สมัยใหม่ ชั้นเดียวด้วยปูนซีเมนต์ แบบสมัยใหม่

อาณาเขต

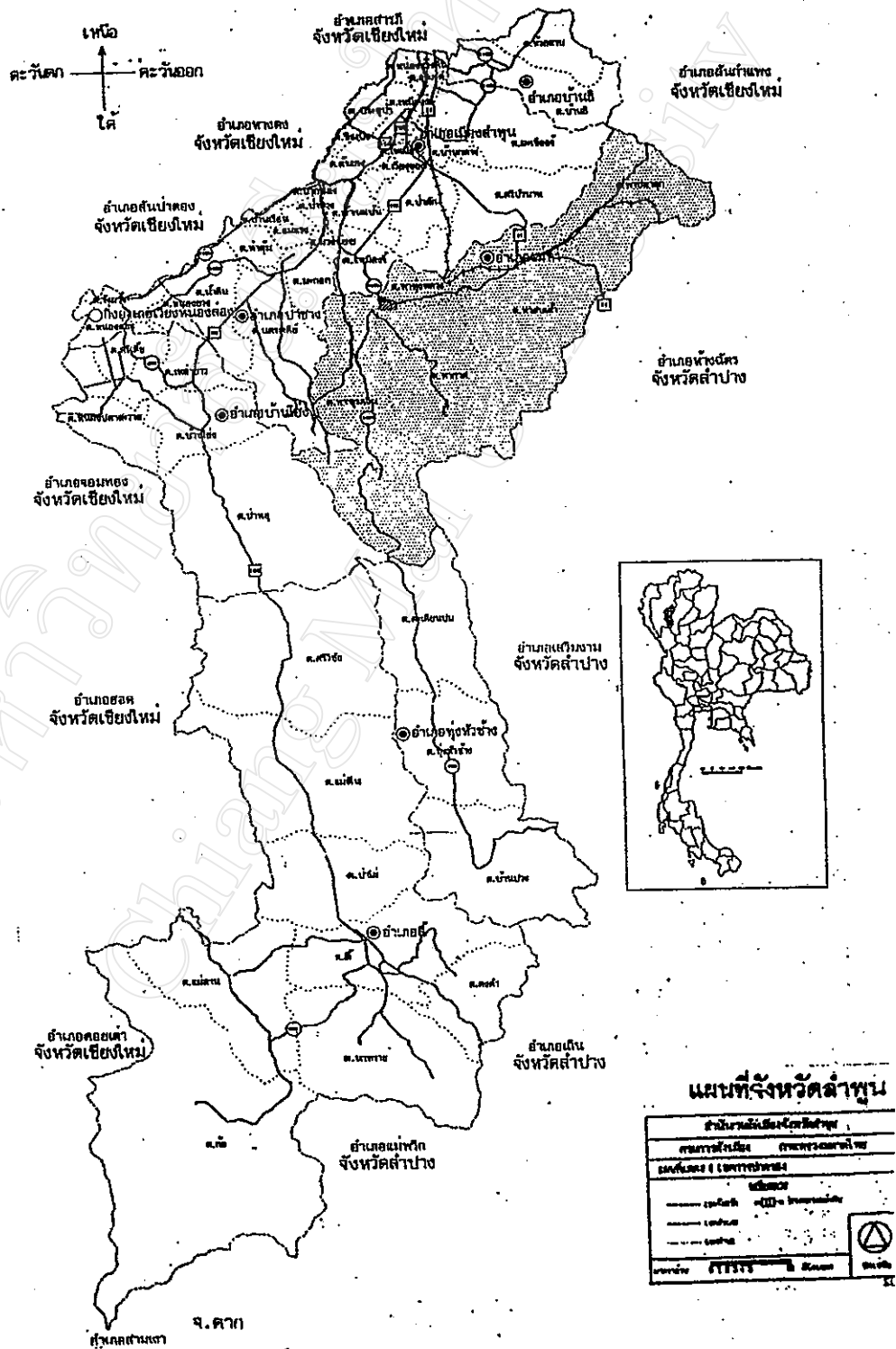
ทิศเหนือ	ติดต่อกับบ้านหัวฝาย หมู่ที่ 1 ตำบลหนองช้างค้ำ อำเภอเมืองลำพูน
ทิศใต้	ติดต่อกับบ้านหนองช้างค้ำ หมู่ที่ 2 ตำบลหนองช้างค้ำ อำเภอเมืองลำพูน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลท่ากว้าง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลท่ากว้าง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

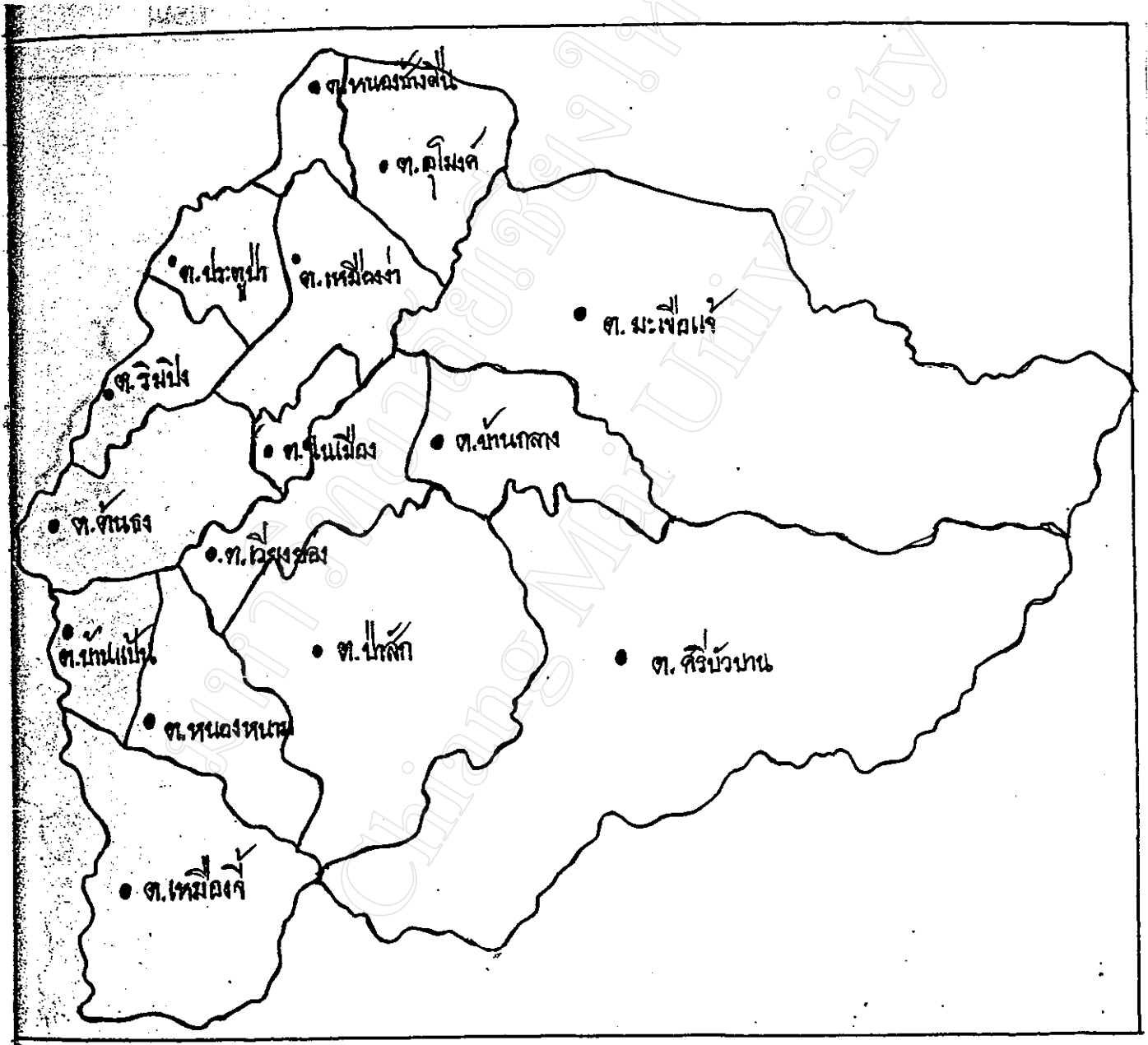
แหล่งน้ำ

บ้านหัวฝายเป็นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำ มีแหล่งน้ำสำคัญที่ชุมชนใช้ในการทำการเกษตร
อุปโภคและบริโภค ได้แก่

1. น้ำบาดาลเป็นแหล่งน้ำที่ใช้อุปโภคและบริโภคในชีวิตประจำวัน ชาวบ้านหัวฝาย
เกือบทุกครัวเรือนมีบ่อน้ำบาดาลหรือบ่อน้ำตื้น ขุดลึกประมาณ 5-6 เมตร และใช้เครื่องสูบน้ำ
อัตโนมัติเพื่อส่งท่อน้ำเข้าไปใช้ในบ้านสวนลำไย เพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน
2. น้ำประปาหมู่บ้าน ใช้น้ำจากบ่อน้ำบาดาลของหมู่บ้าน ในการทำน้ำประปาชาวบ้าน
ได้ใช้น้ำประปาทุกหลังคาเรือน โดยใช้สลับกับบ่อน้ำบาดาลที่มีอยู่แล้ว
3. แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ชาวบ้านหัวฝายอาศัยน้ำจากลำน้ำปิงเก่าที่มีน้ำไหลผ่าน
ตลอดทั้งปี มีฝายน้ำล้นกันลำน้ำตั้งอยู่หัวบ้าน มีการจัดระบบการใช้น้ำแบบเหมือนฝายทั่วไป
ในอดีตชาวบ้านหัวฝายได้ช่วยกันขุดลอกฝั่งตะวันตก ขนาดกว้าง 2 เมตร ลึก 2 เมตร ยาว
2.5 เมตร จำนวน 6 สาย (เหมือนไส้ไก่) เพื่อส่งน้ำเข้าพื้นที่ทำการเกษตรของชาวบ้าน
ปัจจุบันฝายน้ำล้นที่ ชาวบ้านได้ช่วยกันสร้างขึ้นมาตั้งแต่อดีตซึ่งทำด้วยไม้ ทางราชการโดย
กรมชลประทานได้จัดทำเป็นฝายคอนกรีตถาวร มีเจ้าหน้าที่มาเปิด ปิด น้ำให้ชาวบ้านที่ใช้น้ำ
ไม่ต้องมาช่วยการดูแลปรับปรุงเหมือนในอดีต

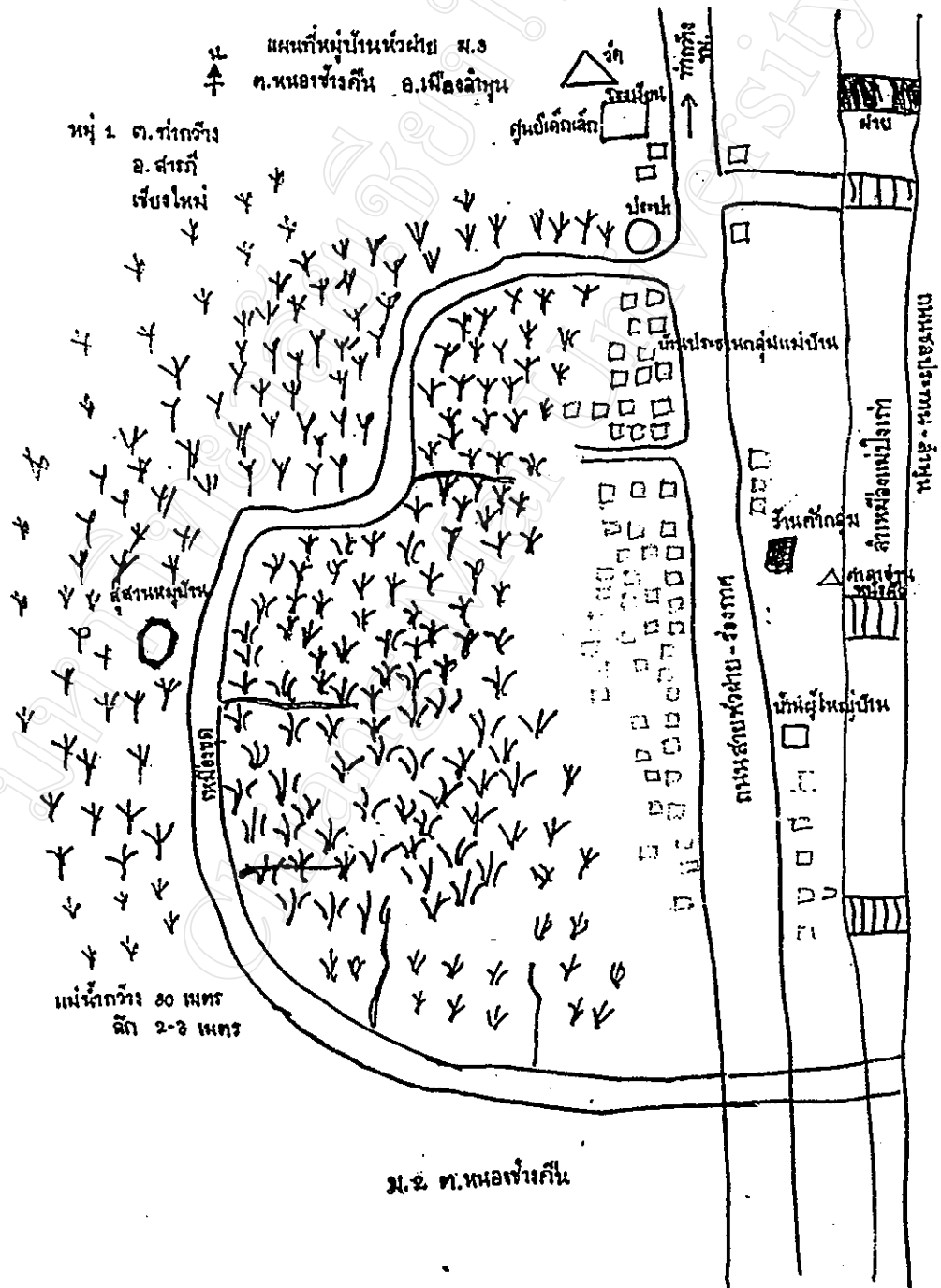
แผนภาพ 1 เขตติดต่ออำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

L 7017-47462-48454-48463 พิมพ์ครั้งที่

แผนภาพ 3 หมู่บ้านหัวฝาย หมู่ 3 ตำบลหนองช้างคืน อำเภอเมืองลำพูน

สาธารณสมบัติ

บ้านหัวฝายมีสาธารณสมบัติประจำหมู่บ้าน ได้แก่

- วัดหัวฝาย เป็นศูนย์รวมของชาวบ้านหัวฝาย มีพระสงฆ์จำนวน 2 รูป เณร 2 รูป วัดนี้ได้มีมาตั้งแต่ตั้งหมู่บ้าน ตั้งอยู่ที่ทิศเหนือของฝั่งลำน้ำปิงเก่า หัวบ้านหัวฝาย มีครูบาคำ เป็นเจ้าอาวาสท่านแรก มีเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ 1 งาน มีถาวรวัตถุคือ กุฏิ 1 หลัง โบสถ์ 1 หลัง ศาลาการเปรียญ 1 หลัง วิหาร 1 หลัง เจดีย์ 1 องค์ ศาลาอเนกประสงค์ 1 หลัง ปัจจุบันมีท่านช่อทิพย์ถาวรโนเป็นเจ้าอาวาส สถานที่ของวัดได้ใช้ในกิจกรรมประเพณีทางศาสนา เช่น ประชุมชาวบ้าน นัดพบกลุ่ม องค์กรจัดงานรื่นเริง เป็นต้น

- ฼าปนกิจสถาน 1 แห่ง มีเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ใช้ในการประกอบพิธีกรรมในการ฼าปนกิจสถาน ชาวบ้านได้ช่วยกันสร้างศาลา 1 หลัง เมรุเผาศพ บริเวณรอบ ๆ จะปลูกลำไยประมาณ 5 ต้น

- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง มีเนื้อที่ประมาณ 2 งาน ใช้เป็นที่เลี้ยงเด็กเล็ก มีอาคาร 1 หลัง โดยองค์การบริหารส่วนตำบลสนับสนุนงบประมาณค่าอาหารกลางวันอาหารเสริม รถรับส่ง บริหารงานโดยคณะกรรมการพัฒนาเด็ก (กพด.) ผู้ปกครองสนับสนุนค่าบำรุงศูนย์ 300 บาทต่อเดือนต่อคน รับบริการเลี้ยงดูเด็ก อายุตั้งแต่ 1.5-4 ปีจำนวน 28 คน จากในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงคือ บ้านท่ากว้าง อำเภอสารภี บ้านหนองช้างคื่น ตำบลหนองช้างคื่น

- โรงเรียนบ้านหัวฝาย ปัจจุบันไม่ได้ดำเนินการแล้ว เพราะมีเด็กนักเรียนน้อย ย้ายเด็กไปเรียนร่วมกัน ณ หมู่ 1 ต.หนองช้างคื่น มีพื้นที่จำนวน 2 ไร่ 1 งาน เปิดสอนตั้งแต่ ปี 2494 ถึงปี 2542 มีอาคารเรียน 1 หลัง ตั้งแต่ระดับประถมปีที่ 1-4 ปัจจุบันใช้สถานที่นี้เป็นสำนักงานกลุ่มเกษตรกรทำสวนตำบลหนองช้างคื่น โรงเรียนแปรรูปผลผลิตเกษตรของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหนองช้างคื่น

- ร้านค้าหมู่บ้าน (ศูนย์สาริต) 1 แห่ง ตั้งอยู่ในพื้นที่ 1 งาน งบประมาณจากสำนักงานการค้าภายในจังหวัดลำพูนในปี 2542 จำนวน 50,000 บาท และจากการลงหุ้นสมาชิก กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหัวฝาย 40,200 บาท สร้างอาคารชั้นเดียวขนาด 6x4 เมตร จำหน่ายสินค้าอุปโภค บริโภคแก่ชาวบ้านหนองช้างคื่นในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด มีการปันผลคืนแก่สมาชิกและคณะกรรมการ ปีละ 1 ครั้ง ช่วยเหลือกันภายในหมู่บ้าน

- ที่อ่านหนังสือพิมพ์ ข้อมูลหมู่บ้าน 1 แห่ง อยู่ทางเข้าหมู่บ้าน เป็นศาลาหลังเล็ก ๆ ขนาด 3x3 เมตร เดิมเป็นที่อ่านหนังสือพิมพ์หมู่บ้าน ชาวบ้านได้ช่วยกันบริจาคสร้างขึ้น

จำนวน 16,000 บาท ปัจจุบันใช้เป็นสถานที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางราชการของหมู่บ้าน และเป็นที่นั่งพักผ่อน

- ไฟกึ่งตามถนนภายในหมู่บ้าน จำนวน 50 ดวงชาวบ้านหัวฝายได้ช่วยกันหาเงินสมทบจากเงินปันผลของร้านค้ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหัวฝายมาติดตั้งไฟฟ้า ตามถนนภายในหมู่บ้าน เพื่อให้การเดินทางตอนกลางคืนสะดวกสบาย จำนวนเงิน 20,000 บาท สร้างในปี 2539

การติดต่อสื่อสารภายในและภายนอกชุมชน

การคมนาคมของชาวบ้านหัวฝายติดต่อกับชุมชนภายในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน ชุมชนใกล้เคียงรอบหมู่บ้านเหมือนกับหมู่บ้านชุมชนอื่น ๆ ทั่วไป ภายในหมู่บ้านมีถนนลาดยางและลูกรังอัดแน่น ถนนที่ติดต่อกับหมู่บ้านเป็นถนนลาดยาง เดินทางติดต่อกับภายนอกได้ 3 เส้นทาง

เส้นทางที่ 1 เดินทางจากบ้านหัวฝาย ตำบลหนองช้างค้ำ ไปตามถนนลาดยาง ไปทางทิศตะวันตกประมาณ 1 กิโลเมตร ข้ามสะพานแม่ปิงเก่า ผ่านหมู่ที่ 1 ตำบลหนองช้างค้ำ ถึงทางหลวงหมายเลข 1015 ถนนริมปิง-ป่าเหว ซึ่งทางนี้ใช้เดินทางไปยังที่ว่าการอำเภอเมือง ศาลากลางจังหวัดลำพูน ระยะทางประมาณ 14 กิโลเมตร และใช้เดินทางไปยังอำเภอสันป่าตอง ระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร

เส้นทางที่ 2 เดินทางจากบ้านหัวฝายไปตามถนนลาดยางแอสฟัลต์ติดคอนกรีต รพช. เลียบแม่ปิงเก่าขนาดกว้าง 4*6 เมตร ไหล่ทางกว้าง 50 เซนติเมตร ไปทางทิศเหนือผ่านทางหมู่ 1 ตำบลท่ากว้าง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เป็นทางลัดที่ชาวบ้านใช้เดินทางไปอำเภอสารภี อำเภอเมือง อำเภอสองแคว จังหวัดเชียงใหม่ ระยะทางประมาณ 2.50 กิโลเมตร

เส้นทางที่ 3 เดินทางจากบ้านหัวฝายไปตามถนนลาดยางคอนกรีตเสริมไม้ไผ่ ไปทางทิศตะวันออก ระยะทาง 500 เมตร ข้ามสะพานแม่น้ำปิงเก่าถึงถนนชลประทานเลียบแม่ปิงเก่า ผ่านหมู่ 1 หมู่ 3 หมู่ 6 ระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร ถึงทางหลวงหมายเลข 1015 ถนนริมปิง - ป่าเหว เส้นทางนี้ใช้เดินทางไปตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เดินทางไปยังที่ว่าการอำเภอเมือง ศาลากลาง และเดินทางไปอำเภอสารภี อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้กันมากในหมู่พ่อค้าที่ติดต่อกับค้าขาย ข้าราชการ และผู้ที่ทำงานนิคมอุตสาหกรรมจังหวัดลำพูน

การเดินทางติดต่อคมนาคมภายนอกหมู่บ้าน ไม่มีรถยนต์โดยสารประจำทางบริการ อาศัยการเดินทางไปนอกหมู่บ้านโดยรถส่วนตัว รถยนต์ รถจักรยานยนต์ รถจักรยาน บางครั้ง

เดินเท้าไปขึ้นรถรับจ้าง สามล้อแดงที่ถนนทางหลวงหมายเลข 1015 หรืออาศัยญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านใกล้เคียงไปส่ง อีกทางหนึ่งคือการสื่อสารระหว่างกันโดยทางโทรศัพท์ ภายใน หมู่บ้านจำนวน 176 หลังคาเรือน โทรศัพท์สาธารณะ 3 แห่ง ตั้งอยู่บริเวณหน้าวัดกลาง หมู่บ้าน และท้ายหมู่บ้าน

ประวัติชุมชน

พ่อกำนันมา บุญขันติ อายุ 79 ปี (อดีตผู้ใหญ่บ้าน) ผู้อาวุโสของหมู่บ้านหัวฝาย เล่าว่า “จากคำบอกเล่าต่อ ๆ กันมา หมู่บ้านหัวฝายเป็นหมู่บ้านที่ก่อตั้งมานานแล้ว ก่อนนั้น จะรวมกับหมู่บ้านหนองช้างคืบ ซึ่งตามประวัติศาสตร์ล้านนาไทยที่นายจอม นนทธรรม ได้ เขียนเล่าว่า ในสมัยที่เจ้าดาราดิเรกรัตนไพโรจน์ครองเมืองหริภุญชัยได้เกิดมีนิยายรักระหว่าง หญิงสาวชาวบ้านหนองช้างคืบ ชื่อว่า “บัวตอง” กับหนุ่มเชื้อสายเจ้าผู้ครองนครหริภุญชัย ชื่อว่า “เจ้าดุ่ม” หรือ “เจ้าน้อยพรหม” ซึ่งเมื่อบวชอยู่มีฉายาว่า “พรหมปัญโญ” เป็นราชบุตร ของเจ้าชัยลังกาพิศาลโสภาคคุณ เจ้าผู้ครองนครหริภุญชัยคนหนึ่ง ขณะที่เจ้าน้อยพรหมเป็นคู่ รักของสาวบัวตองอยู่นั้น คืบวันหนึ่งมีเหตุการณ์เกิดขึ้น คือมีช้างพังเผือกหนึ่งตกมันอาละวาด จากทางด้านทิศเหนือของเขตแดนเมืองลำพูน เรื่อยมาจนถึงหมู่บ้านหนองช้างคืบ ช้างเชือก นั้นได้ทำลายยุ้งฉางบ้านเรือนเรือกลสวนไร่นาของชาวบ้านจนเสียหายเป็นจำนวนมาก ขณะนั้น เจ้าน้อยพรหมไปมาหาสาวคนรัก จึงคิดที่จะปกป้องทรัพย์สินของชาวบ้านแต่ช้างเชือกนั้นจะ เข้าทำร้าย เจ้าน้อยพรหมจึงใช้ดาบฟันถูกช้าง ช้างนั้นจึงวิ่งกลับคืบไปพันเขตแดนเมืองลำพูน และได้ตายลงในเวลาต่อมา ช้างเชือกนั้นเป็นช้างสำคัญของเจ้าแม่ทิพย์เกษร พระธิดาของ เจ้าชีวิตอ้าวแห่งเวียงพิงค์ ชื่อว่าช้างพังแม่คำปิว ซึ่งเจ้าราชสัณห์พันธวงศ์ (เจ้าธรรมลังกา เชียงใหม่) ยืมมาแล้วให้ขุนแผนแสนสะท้านใช้ชี้ตรวจแดนเมืองเชียงใหม่ที่ติดต่อกับเมือง ลำพูน เมื่อเจ้าแม่ทิพย์เกษรทราบเรื่อง จึงสั่งให้น้าเฒ่าเจ้าน้อยพรหมไปประหารชีวิต โดยให้ นำไปประหารที่ทุ่งหัวคนหรือหนองปลาเสด็จ ตำบลท่าวังตาล โดยมีหนานปัญญาเป็น เพชรฆาตตัดคอ ส่วนสาวบัวตองเมื่อทราบเรื่องก็เสียใจผูกคอตายในเวลาต่อมา ตั้งแต่นั้นมา หมู่บ้านจึงได้ถูกเรียกว่า “บ้านหนองช้างคืบ” ตามชื่อหนองน้ำ ซึ่งอยู่ทางด้านทิศเหนือที่ช้าง พังแม่คำปิววิ่งกลับคืบไปทางนั้น ต่อมาได้แยกการปกครองเป็นหมู่บ้านหมู่ที่ 3 เปลี่ยนชื่อ ตามพระรูดส์ได้มาปักกรตอยู่ตรงกลางหัวฝายซึ่งกันน้ำบึงท่า และได้สร้างวัดขึ้นบริเวณ หน้าฝาย ตั้งชื่อว่า “วัดหัวฝาย” และตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านหัวฝาย” ตราบจนทุกวันนี้ จาก การเล่าสืบต่อมาว่า เดิมบ้านหัวฝายมีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบดินอุดมสมบูรณ์ มีลำคลองไหล

ผ่านจากแม่น้ำปิง ต่อมาได้มีชาวบ้านที่อยู่บ้านหนองข้างคีนได้ขยายพื้นที่ออกมาทำกินและปลูกบ้านอยู่ชั่วคราว 3-4 หลัง ทำให้เครือญาติได้มาอาศัยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบัน

ประชากร

บ้านหัวฝายหมู่ที่ 3 ตำบลหนองข้างคีนมีครัวเรือนทั้งหมด 176 ครัวเรือน แยกเป็นชาย 292 คน หญิง 323 คน ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 18-49 ปี (จปฐ. 2545)

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากรตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ	ชาย	หญิง	รวม
น้อยกว่า 1 ปี	-	3	3
1-2 ปี	4	2	6
3-5 ปี	13	6	19
6-11 ปี	17	17	34
12-14 ปี	9	12	21
15-19 ปี	16	15	31
18-49 ปี	143	175	316
50-59 ปี	30	35	67
60 ปีขึ้นไป	60	58	118
รวม	292	323	615

สภาพเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ

ชาวบ้านหัวฝายส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ทำสวนลำไยเกือบทั้งหมด จำนวน 167 ราย รับจ้างทั่วไปจำนวน 13 ราย ค้าขายจำนวน 6 ราย เช่น พืชผัก อาหารขายของชำ เป็นต้น รับราชการ เอกชน ประมาณ 30 คน รายได้เฉลี่ยของชาวบ้านหัวฝายคนละ 43,991 บาทต่อปี (ข้อมูล จปฐ. หมู่หัวฝาย ตำบลหนองข้างคีน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ปี 2543) ฐานะของเกษตรกรแต่ละระดับแบ่งได้ 3 ระดับ คือ ระดับดี 120 ครัวเรือน ระดับปานกลาง 52 ครัวเรือน ระดับยากจน 4 ครัวเรือน รวม 176 ครัวเรือน ส่วนมากเป็นสวนลำไยโดยสืบทอดทำกันมา 10-30 ปี ตั้งแต่ปู่ย่าตายาย เป็นแหล่งลำไยพันธุ์ดีและมี

ชื่อเสียงของจังหวัดลำพูน เป็นที่รู้จักกันมานาน เกษตรกรชาวสวนลำไย จะดูแลสวนลำไยเป็นระยะ ๆ บางช่วงก็ไม่จำเป็นต้องเข้าไปคอยดูแล เช่น การให้น้ำ ปุ๋ย พ่นยา ให้น้ำ ปุ๋ย ทางระบบน้ำ เกษตรกรจะใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ช่วยเพื่อทุ่นแรง เวลา มีน้ำพอเพียงตลอดทั้งปี จากลำน้ำปิงเก่าและดินอุดมสมบูรณ์ ตรวจดูแลป้องกันโรคแมลงที่จะทำลายใบอ่อน ผล เป็นบางครั้ง เมื่อมีเวลาวางจากสวนลำไยมา ชาวบ้านจะรับจ้างทั้งในและนอกหมู่บ้าน เช่น ก่อสร้าง เย็บผ้า ค้าขาย เลี้ยงไก่ เป็ด แปรรูปผลไม้ เป็นรายได้เสริมให้แก่ ครัวเรือน พอถึงฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไยประมาณเดือนกรกฎาคม-กันยายน ชาวบ้านจะหยุดรับจ้าง เพราะทุกครัวเรือนต้องเร่งรีบเก็บลำไยให้ทันฤดูกาล ในระยะ 2 ปีที่ผ่านมาเองมีเกษตรกรประมาณ 3-4 รายที่ได้ใช้สารเร่งลำไยให้ออกผลนอกฤดูกาล ทำให้ภาระกิจการการดูแลและเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไยนอกฤดูมีเพิ่มขึ้น

ชาวบ้านหัวฝายรับราชการประมาณ 30 คน ประกอบอาชีพครู ตำรวจ พยาบาล แต่ละคนประกอบอาชีพทำสวนลำไยไปด้วย สำหรับคนที่มีที่ดิน คนในวัยหนุ่มสาวหรือวัยแรงงาน เมื่อจบการศึกษาแล้ว ส่วนมากจะไปทำงานในนิคมภาคอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน ดังนั้นชาวบ้านหัวฝายก็จะเป็นเหมือนชุมชนอื่น ๆ ที่พบว่าเกือบทั้งหมดบุคคลที่อยู่ในภาคเกษตรเป็นกลุ่มคนในวัยกลางคนขึ้นไป

ราษฎรส่วนใหญ่ของบ้านหัวฝายประกอบอาชีพทำสวนลำไย ซึ่งในแต่ละปีจะมีผลผลิตออกสู่ตลาดคิดเป็นมูลค่า หลายล้านบาททำให้บ้านหัวฝาย มีสภาพการทำมาหากินและสภาพพื้นที่เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ได้มากกว่าชุมชนอื่น

ข้อมูลจากการสำรวจข้อมูล จปฐ ปี 2545 ครัวเรือนที่ผ่านเกณฑ์รายได้เฉลี่ยพอเพียงต่อการดำรงชีพ มีจำนวน 176 ครัวเรือน รายได้เฉลี่ยต่อปีของคนในหมู่บ้านเฉลี่ย 43,991 บาท ต่อคนต่อปี โดยจำแนกได้ ดังนี้

1) ครัวเรือนที่ไม่ได้ประกอบอาชีพใด (คนชรา) จำนวน 3 ครัวเรือน มีรายได้เฉลี่ยต่อปี คนละ 9,400 บาท

2) ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ จำนวน 140 ครัวเรือน ครัวเรือนที่มีรายได้สูงสุดต่อปี คนละ 250,000 บาท ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำสุด คนละ 25,000 บาท ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อปี คนละ 30,000-40,000 บาท

3) ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเพียงอย่างเดียว จำนวน 36 ครัวเรือน ครัวเรือนที่มีรายได้สูงสุดต่อคนต่อปี 175,000 บาท ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำสุดเฉลี่ยต่อคนต่อปี 12,000 บาท แยกเป็น

- ทำสวนอย่างเดียว จำนวน 17 ครัวเรือน รายได้เฉลี่ยต่อคนปีละ 45,000 บาท
- รับจ้างอย่างเดียว จำนวน 13 ครัวเรือน รายได้เฉลี่ยต่อคนปีละ 20,000 บาท
- ค้าขายอย่างเดียว จำนวน 6 ครัวเรือน รายได้เฉลี่ยต่อคนปีละ 50,000 บาท

ตารางที่ 2 แสดงรายได้ของประชากร

รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
8,000 – 14,999	5	2.84
15,000 – 19,999	4	2.27
20,000 – 29,999	62	35.23
30,000 – 39,999	31	17.61
40,000 – 49,999	18	10.23
50,000 – 59,999	16	9.09
60,000 – 69,999	14	7.95
70,000	26	14.77
รวมทั้งสิ้น	176	100.00

จากตาราง พบว่าประชากรส่วนใหญ่ในหมู่บ้านมีรายได้ผ่านเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ข้อ 27 คือไม่ต่ำกว่า 20,000 บาท ต่อคนต่อปี จำนวน 176 ครัวเรือน หรือ ร้อยละ 94.88 ทำให้สามารถเข้ากลุ่มและช่วยเหลือชุมชนได้ ก่อให้เกิดความร่วมมือกันในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

แหล่งเงินทุน

จากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำและลัทธิทุนนิยมทำให้ชาวบ้านหัวฝายมีความต้องการใช้เงินมากขึ้น ชาวบ้านหัวฝายมีแหล่งเงินทุนหมุนเวียนกู้ยืมเงินเพื่อนำมาใช้ในการประกอบอาชีพและใช้จ่ายใน ครอบครัว จากแหล่งเงินทุนจากภายนอก ภายในหมู่บ้าน สรุปได้ดังนี้ แหล่งเงินทุนจากภายนอกหมู่บ้าน

ชาวบ้านหัวฝายจะเป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ร้อยละ 85 มีการกู้ยืมเงินมาเพื่อประกอบอาชีพ ซึ่งปัจจัยการผลิต ปุ๋ย ยาเคมี อุปกรณ์การเกษตรต่าง ๆ บางคนก็ซื้อรถยนต์ จักรยานยนต์ ประมาณครัวเรือนละ 3,000 บาท ถ้าสมาชิกไม่กู้ยืมเงินก็ จะไม่ให้เป็นสมาชิก ธกส. ชาวบ้านจะเข้าเป็นสมาชิกเพราะถ้าต้องการใช้เงิน ก็จะสามารถ กู้ยืมเงินได้สะดวก รวดเร็ว ลูกหลานก็จะเป็นสมาชิกสืบทอดกันไปเรื่อย ๆ จากการสอบถาม เจ้าหน้าที่ ธกส. ชาวบ้านรับผิดชอบภาระหนี้สินที่ผูกพันกับธนาคารได้ตามสัญญาการกู้ยืม เงิน และส่งคืนตามฤดูกาลลำไยเก็บเกี่ยวแล้วเสร็จ แหล่งเงินทุนจากธนาคารไทยพาณิชย์ ในจังหวัดลำพูน เป็นแหล่งเงินทุนแหล่งหนึ่งที่ชาวบ้านหัวฝายได้ไปใช้บริการฝาก กู้ยืม เช่น ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกรุงเทพ ประมาณ 5 ราย ทั้งนี้เพราะไม่สะดวกที่ไปใช้บริการ ติดต่อกันไกล มีเงื่อนไขมาก ผู้ใช้บริการจะเป็นผู้ที่มีฐานะดีของหมู่บ้าน และต้องการใช้เงินมา ลงทุนในอาชีพสูง สำหรับแหล่งเงินทุนจากหน่วยงานรัฐบาลที่เข้าไปส่งเสริมพัฒนาท้องถิ่นใน หมู่บ้าน เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานเกษตร สำนักงานการค้าภายใน สหกรณ์ ปศุสัตว์ เป็นต้น ในลักษณะโครงการต่าง ๆ ให้กับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มปรับปรุงสวนลำไย กลุ่ม เลี้ยงสัตว์ มีทั้งเงินให้เปล่า และเงินยืมหมุนเวียนปลอดดอกเบี้ย เช่น โครงการสนับสนุนเงิน ทุนหมุนเวียนรับซื้อลำไย โครงการกนก. โครงการร้านค้าชุมชน เป็นต้น แหล่งเงินทุนภายใน หมู่บ้านที่ชาวบ้านหัวฝายได้ใช้บริการมาจากเพื่อนบ้านที่มีฐานะดีประมาณ 2 ราย ให้เพื่อน บ้านมากู้ยืมเงินที่ขาดส่น จะคิดดอกเบี้ยร้อยละ 5 ต่อเดือน มายืมส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีหนี้สิน หลายแห่ง โดยยืมอีกแห่งไปใช้หนี้อีกแห่งไปมา ชาวบ้านประมาณ 5 - 10 รายเป็นผู้ที่ เดือดร้อน แหล่งเงินทุนอีกส่วนหนึ่งที่กลุ่มองค์กรในหมู่บ้านได้ช่วยกันระดมหุ้นจัดตั้งขึ้น คือเงิน ออมทรัพย์สัจจะ สมาชิกชาวบ้านจะเป็นสมาชิกทั้งหมู่บ้าน ชาวบ้านหัวฝายมาใช้บริการจาก เงินออมทรัพย์ มีมานาน 20 ปี ให้สมาชิกกู้ในวงเงินที่สมาชิกฝาก ให้ค้ำกันเอง ดอกเบี้ยถูก กว่าที่อื่นร้อยละ 2 บาทต่อเดือน หลักเกณฑ์มาจากสมาชิกช่วยกันสร้างหลักเกณฑ์ขึ้นมาเอง เหมาะสมตรงกับปัญหา ความต้องการของเขาเอง ปัจจุบันมีเงินทุนประมาณ 2,050,000 บาท

การถือครองที่ดิน

จำนวนการถือครองที่ดินโดยเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่ำสุดจำนวน 3 ไร่ สูงสุด 70 ไร่ ทั้งนี้ ที่ดินส่วนใหญ่มีการสืบทอดกันในระบบครอบครัว สำหรับครอบครัวขนาดใหญ่ก็มีการแบ่ง สรรที่ดินกันมาก ทำให้บุตรหลานที่ได้รับมรดกเป็นที่ดินจำนวนไม่มาก มีเพียง 20 ครอบครัว เท่านั้นที่ครอบครองที่ดิน ตั้งแต่ 10 ไร่ขึ้นไป ซึ่งอยู่ในฐานะเศรษฐิกิจดี

การศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การศึกษา

แต่เดิมชาวบ้านหัวฝายมีโรงเรียนในระดับประถมศึกษาในหมู่บ้าน 1 แห่ง ตั้งอยู่บริเวณใกล้วัดหัวฝายตรงข้ามกับฝายน้ำล้น ชื่อโรงเรียนบ้านหัวฝาย ได้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2481 แรก ๆ จะมีนักเรียนไม่มากนัก เนื่องจากไม่ได้มีการบังคับ ผู้ปกครองไม่นิยมให้บุตรหลานเรียนหนังสือเพราะต้องการเอาไว้อาศัยแรงงาน ได้รับงบประมาณสร้างอาคาร 1 หลัง จากรัฐบาล เป็นอาคารหลังเก่าและปัจจุบันได้ซื้อถอนและสร้างอาคารหลังใหม่แทนในปี 2538

จากการเล่าของนายเกรียงไกร ก้อนแก้ว (ผู้นำหมู่บ้าน) ก่อนนั้นพอจบระดับประถมศึกษาปีที่ 4 นักเรียนที่มีความประสงค์จะศึกษาต่อระดับประถมศึกษาปีที่ 5 ต้องไปเรียนที่อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ หรือในตัวจังหวัดลำพูน ซึ่งห่างจากหมู่บ้านประมาณ 10-15 กิโลเมตร ไม่มีรถยนต์ต้องปั่นจักรยาน ปัจจุบันชาวบ้านหัวฝายเห็นความสำคัญของการศึกษามากขึ้น และเริ่มมีค่านิยมที่จะส่งลูกหลานเรียนสูง ๆ เพื่อให้ลูกหลานได้รับราชการ เริ่มเรียนตั้งแต่ในระดับชั้นอนุบาล คือ 3 ขวบขึ้นไป นิยมส่งลูกไปเรียนในเมืองมากกว่าโรงเรียนระดับประถมศึกษาภาคบังคับของหมู่บ้าน และโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาประจำตำบลที่อยู่บ้านหนองช้างค้ำ ทั้งนี้เพราะเส้นทางคมนาคมสะดวก มีรถรับเหมารับส่งเด็กนักเรียน เข้า-เย็น และเศรษฐกิจของคนในหมู่บ้านนี้ดีขึ้นจากการทำสวนลำไย ส่งผลให้โรงเรียนบ้านหัวฝายมีเด็กนักเรียนมาเรียนน้อยลง ต่อมาในปี 2539 จึงได้ยุบโรงเรียนลงให้เด็กนักเรียนไปเรียนร่วมกับโรงเรียนบ้านหนองช้างค้ำ ห่างจากบ้านหัวฝายประมาณ 1 กิโลเมตร ในหมู่บ้านยังมีการจัดตั้งศูนย์เด็กเล็ก ใช้อาคารส่วนหนึ่งของโรงเรียนบ้านหัวฝาย ประมาณปี พ.ศ.2523 ไว้บริการให้ผู้ปกครองของเด็กที่มีอายุ 1-4 ขวบ นำเด็กมาฝากเลี้ยงไว้ที่ศูนย์เด็กเล็ก ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากสาธารณสุขอำเภอและพัฒนาชุมชน ทั้งนี้เพราะบิดามารดาไม่มีเวลาเลี้ยงดูบุตรหลาน ต้องไปประกอบอาชีพทั้งบิดา มารดา ถ้าครอบครัวไม่มี ย่า ยาย ก็สามารถช่วยเหลือเลี้ยงดูได้ เดิมศูนย์เด็กเล็กอยู่ในการดูแลของศูนย์โภชนาการของสาธารณสุขและพัฒนาชุมชน ได้จัดบริการให้โดยไม่คิดมูลค่า มีงบประมาณช่วยเรื่องอาหารและนม มีพี่เลี้ยง 2 คน เด็กเล็กมีประมาณ 25-40 คน ถ้าในช่วงฤดูการเก็บเกี่ยวลำไยก็จะมีเด็กมาฝากเลี้ยงมาก ที่อยู่บริเวณหมู่บ้านใกล้เคียงทั้งบ้านหนองช้างค้ำ และบ้านท่ากว้าง จังหวัดเชียงใหม่ ต่อมารัฐบาลไม่มีงบประมาณสนับสนุน ทางหมู่บ้านจึงได้ให้ศูนย์เด็กเล็กเรียกเก็บเงินจากผู้ปกครองเด็กคนละ 100 บาทต่อเดือน และลดพี่เลี้ยงเหลือ 1 คน ในการเลี้ยงดูเด็กที่ศูนย์นี้ทางกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้ให้ความสนับสนุน จัดสมาชิกกลุ่ม

แม่บ้านมาจัดทำอาหารเวลากลางวันให้เด็กที่ศูนย์อาทิตย์ละ 1 ครั้ง และสนับสนุนเงินทุนสมทบค่าอาหาร หลังจากที่มีรัฐไม่สนับสนุนงบประมาณ โดยได้จัดสรรจากเงินปันผลกำไรของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นค่าอาหารเด็กทุกปี

ในการจัดการศึกษา ในหมู่บ้านนี้มีทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบ ในการศึกษาในระบบ ชาวบ้านหัวฝายได้รับความรู้จากการจัดฝึกอบรม ศึกษาดูงาน ฝึกปฏิบัติการ นิทรรศการ สัมมนา แลกเปลี่ยน เรียนรู้ในรูปกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ และเพื่อนบ้านทั่วไป จากหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ที่เข้าไปสนับสนุน เช่น ในเรื่องสุขภาพอนามัยจากสาธารณสุข ส่งเสริมอาชีพจากพัฒนาชุมชน เกษตร พาณิชย์ ยาเสพติด ตลอดจนในเรื่องพระพุทธศาสนาทุกวันพระ ชาวบ้านมานั่งสมาธิที่วัด เป็นต้น จากสถิติในปี พ.ศ. 2545 ประชากรในหมู่บ้านหัวฝายมีระดับการศึกษาดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงวุฒิการศึกษาระดับต่าง ๆ (อบต.2545)

ประชากร	ระดับการศึกษา	จำนวนคน	ร้อยละ
1. ผู้ที่วุฒิการศึกษาชั้นสูงสุด	ประถมศึกษา	291	48.90
	มัธยมศึกษาตอนต้น	90	15.12
	มัธยมศึกษาตอนปลาย	40	6.72
	ปวช.	15	2.52
	ปวส.,ปวท.,อนุปริญญา	15	2.52
ประชากร	ระดับการศึกษา	จำนวนคน	ร้อยละ
2. ผู้กำลังศึกษา	ปริญญาตรี	30	5.04
	ปริญญาโทหรือสูงกว่า	8	1.34
	เตรียมอนุบาล/อนุบาล	15	2.52
	ประถมศึกษา	30	5.04
	มัธยมศึกษาตอนต้น	21	3.52
	มัธยมศึกษาตอนปลาย	9	1.51
	ปวช.	8	1.34
	ปวส.,ปวท.,อนุปริญญา	11	1.84
	ปริญญาตรี	10	1.68
	ปริญญาโทหรือสูงกว่า	2	0.33
รวม		595	100.00

ที่มาข้อมูล : ตำบล อบต. 2545

จากตารางแสดงให้เห็นว่าบ้านห้วยฝายแบ่งกลุ่มประชากรตามระดับการศึกษาเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มผู้สำเร็จการศึกษา 489 คน คิดเป็นร้อยละ 82.18 เป็นประชากร กลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุด

2. กลุ่มผู้กำลังศึกษา จำนวน 106 หรือคิดเป็นร้อยละ 17.81

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การทำเนื่อลำไยอบแห้งสีดำ

บ้านห้วยฝายเป็นแหล่งปลูกลำไยแต่ดั้งเดิม ทำให้ชาวบ้านห้วยฝายได้นำเอาผลผลิตลำไยที่เหลือจากการบริโภคและที่พ่อค้าไม่รับซื้อ (ลูกลำไยร่วง ลูกเล็ก) มาแปรรูปถนอมอาหารเก็บไว้กินมาแต่บรรพบุรุษ โดยจากการเล่าของแม่จันทา (ผู้ทำลำไยอบแห้ง) ซึ่งเป็นคนบ้านห้วยฝายแต่กำเนิด เล่าว่า “ประมาณ 20-30 ปีที่ผ่านมา บ้านห้วยฝายมีการปลูกลำไยมากแล้ว ขณะนั้นพ่อค้ามารับซื้อลำไยถึงในหมู่บ้าน จะซื้อที่เป็นช่อและเป็นพวงเท่านั้น มีลำไยร่วงและลูกเล็ก ๆ บางส่วนที่พ่อค้าไม่ซื้อ ชาวบ้านก็เอามาแจกให้ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านกินเพราะไม่มีราคา กินไม่หมดก็ทิ้งขว้างไป แม่กำนันคำตัน จึงได้ลองเอาลำไยมาแกะเปลือกและเมล็ดออก เอาเฉพาะเนื้อไปใส่กระดังหรือตาข่ายไม้ไผ่ นำไปตากแดดให้แห้ง เก็บไว้กินเล่น และช่วงนั้นจะเป็นฤดูฝน ไม่มีแดด ก็เอาไปย่างบนไฟเหมือนกับวิธีการอย่างมากที่กินกับปูน บอนเตาไฟที่ก่อขึ้นเอง ใช้ใบตองคลุมข้างบนแล้วนำไปนั่ง เก็บไว้กิน ลำไยที่ได้จะเป็นสีดำ บางครั้งก็เหม็นควันไฟ มีเศษไม้ เศษเปลือกลำไยปน ไม่สะอาด ใช้เวลาทำ 2-3 วัน จึงจะแห้ง นำไปฝากลูกหลานที่อยู่ต่างจังหวัด เพราะอยู่ไกล ชอบใจในรสชาติ จึงได้มีการสั่งซื้อแพร่หลายออกไปเป็นธุรกิจเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ได้มีการทำลำไยแห้งแบบตากแดดและย่างไฟมากขึ้น การทำลำไยแบบตากแดด ไม่เป็นที่นิยมทำเพราะแมลงวันตอม มีฝุ่นมาก ฝนตก ยุ่งยากและสกปรก จึงได้เลิกทำไป ต่อมาชาวบ้านจึงได้หันมาพัฒนาแบบย่างไฟปรับปรุงเตาให้ถาวรและสะดวก โดยใช้อิฐบล็อกก่อเป็นสี่เหลี่ยม สูงประมาณ 1 เมตร กว้าง 80 เซนติเมตร ความยาวตามต้องการ ใช้เตาอังโล่ใส่ไว้ข้างใน เอาตาข่ายเหล็กวางข้างบนเพื่อวางลำไย แล้วใช้สังกะสีคลุมอีกครั้ง และทำแบบเตาโรงบ่มขนาดเล็ก ขยายการทำทั้งหมู่บ้าน ทำให้เนื่อลำไยอบแห้งเป็นที่รู้จัก ขายได้เป็นรายได้เสริมแก่แม่บ้านอีกทางหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาช่วยเหลือในการพัฒนาเตาอบและคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน และเรื่องเงินทุน จัดตั้งกลุ่มกิจกรรมแปรรูปผลผลิตเกษตรขึ้นในหมู่บ้านสามารถแก้ไขปัญหาลำไยล้นตลาด สร้างมูลค่าเพิ่มได้อีกทางหนึ่ง

วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน

คนในชุมชนบ้านห้วยฝายทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ มีความเลื่อมใส ศรัทธาต่อศาสนายิ่งนัก ดังปรากฏการทำนุบำรุงศาสนา โดยการสร้างศาสนสถานและศาสนาวัตถุทางพุทธศาสนาในชุมชน มีการสร้างโบสถ์ วิหาร กุฏิ ขนาดใหญ่ มีหมู่บ้านท่ากว้าง อำเภอสารภีที่

อยู่ใกล้เคียงมาร่วมศรัทธาวัดนี้ด้วย ชาวบ้านในชุมชนเอาใจใส่ ทำบุญตักบาตรเป็นกิจวัตรประจำวัน พระภิกษุและสามเณรไม่ออกบิณฑบาต คณะศรัทธามีเวรมือส่งอาหาร ตอนเช้าทุกวัน วันพระศรัทธาทั้งหมู่บ้านไปทำบุญที่วัด ตลอดจน งานประเพณี หรือพิธีสำคัญต่าง ๆ เช่น เข้าพรรษา ออกพรรษา สงกรานต์ คณะศรัทธาทั้งชาย หญิง ผู้เฒ่า หนุ่มสาวและเด็กไปวัด ทุกครัวเรือน ตามความเชื่อของคนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษว่าผลบุญที่ทำมีผลต่อการเวียน ไหว้ตายเกิดในวัฏจักรสงสาร ประเพณีนี้เกี่ยวข้องกับความเชื่อของคนในชุมชน ดังนี้

- ประเพณีตานก๋วยสลากเทวดา

ชาวบ้านมีประเพณีตานก๋วยสลากเทวดา ในเดือน 12 แรม 8 ค่ำ ของทุกปีมีการ ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติมิตร บรรพบุรุษ ที่ล่วงลับไปแล้ว และทำบุญไว้เพื่ออายุภาค หน้า ตลอดจนเทวารักษ์ทั้งหลายที่ได้ปกปักรักษา เพื่อตอบแทนบุญคุณผู้มีบุญคุณ ก่อน เข้าพิธี 1 - 2 วัน เป็นวันดา เป็นวันที่ชาวบ้านเตรียมสิ่งของเครื่องไทยทานตามอัตภาพ ศรัทธา และกำลังทรัพย์ที่มีอยู่ โดยฝ่ายชายจัดหาภาชนะ ตะกร้า หรืออุปกรณ์อื่น ๆ ที่สำหรับ ใส่ของสำหรับทำบุญ เก็บกวาด จัดสถานที่วัด เพื่อเตรียมสถานที่ประกอบพิธีในวิหารที่ฝ่าย หญิงเตรียมไว้ทำบุญอาหารคาวหวาน เช่น ข้าวสาร พริก เกลือ ขนม กระเทียม ผลไม้ หอม กล้วย เมี่ยง บุหรี่ อาหาร เครื่องใช้ ไม้สอย และอื่น ๆ ตามแต่ศรัทธา จะไม่ฟุ่มเฟือย ตกแต่งให้สวยงาม นำเงินใส่ซอง เขียนชื่อผู้ทำบุญและจารึกชื่อถึงผู้ทำบุญไปให้ นำไปเสียบไว้ที่ปลายไม้ นำไปปักไว้กับของที่ทำบุญ เช้าวันรุ่งขึ้นเป็นวันตานสลาก ทุกครอบครัวแต่งตัวสวยงาม พากัน ไปพร้อมของที่ทำบุญ บางครอบครัวญาติพี่น้องที่อยู่หมู่บ้านใกล้เคียงมาร่วม ทำบุญด้วย คณะกรรมการวัดมาจัดของทำบุญออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 จะนำไปถวายให้กับพระธรรม เมื่อพร้อมกันแล้วนิมนต์พระสงฆ์มาทำพิธีทางศาสนาเป็นอันเสร็จพิธี หลังจากนั้นนำของที่ทำ บุญและเงินที่ได้แบ่งปันให้พระภิกษุสามเณรและเด็กวัด อีกส่วนหนึ่งเป็นกองกลาง เป็นค่าใช้จ่ายในกิจกรรมของวัดด้านต่าง ๆ เช่น บำรุงรักษา ซ่อมแซมโบสถ์ วิหาร ของวัด เป็นต้น ทำ ให้วัดอยู่ในสภาพที่ดี เมื่อพิธีกรรมเสร็จสิ้นในช่วงเช้าแล้ว ในช่วงบ่ายของวันเดียวกัน ทาง วัดได้เตรียมอาหารกลางวันไว้ให้กับผู้ร่วมทำบุญ ซึ่งจะมีชาวบ้านทั้งในและนอกหมู่บ้านเข้า มาร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก เมื่อก่อนชาวบ้านจะช่วยกันเตรียมอาหาร แต่ปัจจุบันชาวบ้านได้ มอบหมายให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นผู้ควบคุมดำเนินการทั้งหมด ความสัมพันธ์ระหว่างวัด กับชาวบ้านและชาวบ้านด้วยกันมีความแน่นแฟ้น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันและกัน

- ทำบุญผีพ่อบ้าน

ชาวบ้านหนองช้างค้ำมีความเคารพนับถือพ่อบ้านของหมู่บ้าน ซึ่งมีศาลพ่อบ้านตั้งอยู่ใกล้ ๆ ประปาของวัด เชื่อว่าพ่อบ้านจะปกป้องคุ้มครองลูกบ้านทุกคนให้มีความสุข พ้นจากภัยพิบัติต่าง ๆ จะเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของทุกคน ชาวบ้านมารวมกันทำบุญปีละ 1 ครั้งในเดือน 9 ออก 4 ค่ำ ทุกครอบครัวจัดข้าว - อาหาร เครื่องสัการะต่าง ๆ มารวมกันที่บริเวณทำพิธีทำบุญพ่อบ้าน โดยผู้ชายสูงอายุจัดเครื่องเซ่นไหว้ที่นำมาประกอบพิธี ผู้ชายพ่อบ้าน และเด็กหนุ่ม ในหมู่บ้านช่วยกันทำความสะอาดและจัดสถานที่บริเวณประกอบพิธี กลุ่มแม่บ้านก็จัดเตรียมอาหารการกินสำหรับทำพิธีของพระและผู้ร่วมพิธี กลุ่มหนุ่มสาวหรือเยาวชนช่วยกันตกแต่งสถานที่และช่วยเหลือกิจกรรมอื่น ๆ เช่น เรื่อน้ำดื่ม สำหรับเด็ก ๆ ก็จะเล่นบั้ง ช่วยบั้ง เมื่อจัดเตรียมเสร็จแล้วก็เริ่มพิธีกรรม โดยตั้งข้าวคือผู้ที่ทำพิธีของหมู่บ้าน เป็นผู้นำพิธีทำบุญเลี้ยงพ่อบ้าน หลังจากนั้นก็จะร่วมรับประทานอาหารร่วมกันทุกคน เป็นพิธีกรรมที่ชาวบ้านทำสืบทอดต่อกันมานาน เป็นพิธีกรรมที่ชาวบ้านมารวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและการดูแลทำความสะอาดสถานที่บ้านพ่อบ้าน ชาวบ้านจะมอบหมายผู้ที่ตั้งบ้านอยู่ใกล้ ๆ กับที่ศาลพ่อบ้านตั้งอยู่บริเวณนั้น

- ผีปู่ย่าหรือผีปู่เม้ง

เป็นผีตระกูลของแต่ละวงศ์สกุลสืบทอดกันมานานเป็นเครือญาติกัน มีการไหว้ผีเลี้ยงผี ทำบุญถึงบรรพบุรุษหรือเรียกว่าตานข้าวในช่วงเวลาวันสงกรานต์ วันออกพรรษา วันเข้าพรรษา เครือญาติเตรียมอาหารคาว หวาน ดอกไม้ ธูป เทียน นำไปไหว้ศาลผีปู่ย่าซึ่งอยู่ ณ บ้านต้นตระกูล มีลักษณะเป็นบ้านเล็ก ๆ มีถาด ชันน้ำ คนโท วางอยู่ในบ้านเพื่อเอาไว้ใส่ของที่ลูกหลานนำมาถวาย ให้บอกกล่าวให้มารับเอาอาหารที่นำมาถวาย และขอให้ครอบครัวลูกหลานอยู่ดีมีสุข และควรระวังที่ได้ปกป้องคุ้มครองให้ลูกหลานอยู่ดีมีสุขตลอดปี ในบางครั้งลูกหลานประสบปัญหา ไม่สบาย ป่วย หรือมีเรื่องราวที่ไม่ดีก็จะบนบานขอให้ช่วยเหลือรักษาโรคภัยไข้เจ็บและช่วยแก้ไขภัยพิบัตินั้น ส่วนมากนำอาหาร หัวหมู ไก่ต้ม เหล้ามาแก้บน ทำให้ญาติพี่น้องได้มีโอกาสพบปะกัน รู้จักกัน สอบถามสารทุกข์ ถึงอยู่ห่างไกล ไปทำงานที่ไหน ๆ ก็กลับมาไหว้ผีปู่ย่าทุกปี ในปัจจุบันนี้การไหว้ผีปู่ย่ายังคงมีอยู่และปฏิบัติสืบทอดกันมา

หมู่บ้านหัวฝายมีครอบครัวใหญ่ ๆ อยู่ 3-4 ครอบครัวเช่น ชัยยา ผัดเจริญ เกิดคำ ใจมา ความเป็นเครือญาติกันของชาวบ้าน ทำให้เกิดความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีความผูกพันกันสามัคคีในหมู่บ้านนับญาติ ทั้งครอบครัวของตนและครอบครัวของฝ่ายหญิงและชาย และจากลักษณะการตั้งบ้านเรือนที่อยู่ใกล้ชิดกันเรียงรายกันไปตามถนนเรียบฝั่งแม่น้ำปิง

เก่า ไม่มีรั้วบ้านระหว่างกันสามารถไปมาหาสู่กันได้ตลอดตั้งแต่หัวบ้านถึงท้ายหมู่บ้าน จะปลูกไม้ผลไม้ยืนต้นเป็นแนวรั้ว เช่น ลำไย มะม่วง มะพร้าวเท่านั้น จากอดีตสภาพครอบครัวของชุมชนหัวฝ่ายเป็นครอบครัวขยาย โดยจะอยู่รวมกัน ปู่ย่า ตายาย ลูกและหลาน จึงทำให้แต่ละครอบครัวเป็นเสมือนครอบครัวใหญ่ มีสมาชิกหลายชั่วอายุคนขยายออกไปทั่วหมู่บ้าน และเมื่อความเจริญด้านโครงสร้างพื้นฐานเข้าสู่หมู่บ้าน ทำให้การคมนาคมไปมาสะดวกกับหมู่บ้านใกล้เคียงและภายนอก ทำให้มีการแต่งงานกับคนนอกหมู่บ้านมากขึ้น เป็นการขยายเครือข่ายเครือญาตินั้นยาวไกลออกไป มีการเปลี่ยนแปลงสู่ลักษณะครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น เมื่อลูกหลานเก็บเงินได้มากพอก็แยกออกไปตั้งครอบครัวใหม่ แต่ก็ยังสร้างบ้านเรือนอยู่ในบริเวณเดียวกับบ้านหลัก เกิดการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือกัน พบเห็นจากการทำกิจกรรมของหมู่บ้าน นับตั้งแต่วิธีการผลิต การจัดระเบียบทางสังคม จารีตประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การนับถือผีปู่ย่า งานศพ การเอามือเอาวันในหมู่บ้านนี้ กิจกรรมเหล่านี้เป็นตัวอย่างที่ดีในการนับญาติพี่น้องที่แน่นแฟ้น ระบบครอบครัวและเครือญาติทำให้ในหมู่บ้านไม่มีตลาดเพื่อเป็นแหล่งรับซื้อขายสินค้า มีร้านค้าขายของชำในหมู่บ้าน 2-4 ร้าน ส่วนใหญ่จะขายของที่หมู่บ้านผลิตเองไม่ได้ การดำรงชีวิตของชุมชนจึงเต็มไปด้วยความเห็นอกเห็นใจ เอื้ออาทรต่อกัน เมื่อเกิดปัญหาหรือเจ็บป่วยก็ได้รับการดูแลห่วงใยเยี่ยมเยียน ให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ ซึ่งชาวบ้านได้ยึดถือปฏิบัติต่อกัน ชาวบ้านส่วนใหญ่บริโภคพืชผักที่ปลูกไว้บริเวณที่ว่าง ๆ รอบบ้านพืชผักสวนครัว รั้วกินได้ โดยแลกเปลี่ยนกันไม่ซื้อขาย และสัตว์ที่เลี้ยงในหมู่บ้าน เช่น หมู เวลามาประกอบอาหารก็จะแบ่งกันเป็นส่วน ๆ ปลา ก็จะหาจากแม่น้ำปิงเก่าที่มีตลอดทั้งปี บางส่วนจะซื้อจากรถเร่ที่เข้ามาขายในหมู่บ้านตอนเย็นทุกวัน จากการสังเกตก็ขายได้บ้างเท่านั้น

ความสัมพันธ์ทางสังคม

ระบบครอบครัว เครือญาติ

หมู่บ้านหัวฝ่ายมีครอบครัวใหญ่ ๆ อยู่ 3-4 ครอบครัว เช่น ชัยยา ผัดเจริญ เกิดคำ ไจมา ความเป็นเครือญาติกันของชาวบ้าน ทำให้เกิดความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีความผูกพันกันสามัคคีในหมู่บ้าน นับญาติทั้งครอบครัวของตนและครอบครัวของฝ่ายหญิงและชาย จากลักษณะการตั้งบ้านเรือนที่อยู่ใกล้ชิดกันเรียงรายกันไปตามถนนเรียบฝั่งแม่น้ำปิงเก่า ไม่มีรั้วบ้านระหว่างกันสามารถไปมาหาสู่กันได้ตลอดตั้งแต่หัวบ้านถึงท้ายหมู่บ้าน จะปลูกไม้ผลไม้ยืนต้นเป็นแนวรั้วเช่น ลำไย มะม่วง มะพร้าวเท่านั้น จากอดีตสภาพครอบครัว

ของชุมชนหัวฝายเป็นครอบครัวขยายโดยจะอยู่ร่วมกัน ปู่ย่า ตายาย ลูกและหลาน จึงทำให้แต่ละครอบครัวเป็นเสมือนครอบครัวใหญ่ มีสมาชิกหลายชั่วอายุคน ขยายออกไปทั่วหมู่บ้าน เมื่อความเจริญด้านโครงสร้างพื้นฐานเข้าสู่หมู่บ้านทำให้การคมนาคมไปมาสะดวกกับหมู่บ้านใกล้เคียงและภายนอก ทำให้มีการแต่งงานกับคนนอกหมู่บ้านมากขึ้น เป็นการขยายเครือข่ายเครือญาตินั้นยาวไกลออกไป และมีการเปลี่ยนแปลงสู่ลักษณะครอบครัวเดี่ยวมากขึ้นเมื่อลูกหลานเก็บเงินได้มากพอก็แยกออกไปตั้งครอบครัวใหม่ แต่ก็ยังสร้างบ้านเรือนอยู่ในบริเวณเดียวกับบ้านหลัก เกิดการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือกัน พบเห็นจากการทำกิจกรรมของหมู่บ้าน นับตั้งแต่วิธีการผลิต การจัดระเบียบทางสังคม จารีตประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การนับถือผีปู่ย่า งานศพ การเอามือเอารำในในหมู่บ้านนี้เอง กิจกรรมเหล่านี้เป็นตัวอย่างที่ดีในการนับญาติพี่น้องที่แน่นแฟ้น ระบบครอบครัว และเครือญาติทำให้ในหมู่บ้านไม่มีตลาดเพื่อเป็นแหล่งรับซื้อขายสินค้า มีร้านค้าขายของชำในหมู่บ้าน 2-4 ร้าน ส่วนใหญ่จะขายของในหมู่บ้านผลิตเองไม่ได้ การดำรงชีวิตของชุมชนจึงเต็มไปด้วยความเห็นอกเห็นใจ เอื้ออาทรต่อกัน เมื่อเกิดปัญหาหรือเจ็บป่วยก็ได้รับการดูแลห่วงใย เยี่ยมเยียน ให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ ซึ่งชาวบ้านได้ยึดถือปฏิบัติต่อกัน ชาวบ้านส่วนใหญ่บริโภคพืชผักที่ปลูกไว้บริเวณที่ว่าง ๆ รอบบ้านพืชผักสวนครัว รั้วกินได้ โดยแลกเปลี่ยนกันไม่ซื้อขาย และสัตว์ที่เลี้ยงในหมู่บ้าน เช่น หมูเอนานำมาประกอบอาหารก็จะแบ่งกันเป็นส่วน ๆ ปลาที่จะหาจากแม่น้ำปิงเก่าที่มีตลอดทั้งปี บางส่วนจะซื้อจากรถเร่ที่เข้ามาขายในหมู่บ้านตอนเย็นทุกวัน จากการสังเกตก็ขายได้บ้างเท่านั้น

ผู้นำชุมชน

หมู่บ้านหัวฝายเป็นหมู่บ้านพัฒนา มีผู้นำที่มีศักยภาพในการพัฒนาชุมชนของตนเอง และอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม จึงทำให้เกิดการรวมกลุ่มขึ้นมากมาย ผู้นำของหมู่บ้านที่สำคัญมีทั้งแบบที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ดังนี้

ผู้นำไม่เป็นทางการ

1. นายเกรียงไกร ก้อนแก้ว

ผู้นำอาชีพก้าวน้ำดีเด่น บ้านเลขที่ 63 หมู่ 3 อดีตอาจารย์สอนมหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นผู้นำที่ถือว่าเป็นปราชญ์ชาวบ้านในด้านการเกษตร ในปี 2543 ได้รับการคัดเลือกเป็นผู้นำดีเด่น ด้านอาชีพก้าวน้ำดีของตำบลหนองช้างค้ำ ได้แนะนำให้ชาวบ้านรณรงค์ใช้วัสดุธรรมชาติแทนสารเคมี จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการเกษตรธรรมชาติภาค

เหนือที่บ้านหัวฝาย เพื่อเป็นศูนย์ ประสานงานเผยแพร่ทางวิชาการให้มวลชนและสมาชิก ผู้สนใจทั่วไป เป็นผู้นำสหพันธ์ชาวสวนลำไยจังหวัดลำพูน และเป็นจุดทำปุ๋ยหมัก ไฮ-เทค อีเอ็ม (ชีวภาพ) ตามแบบเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ริเริ่มให้ชาวบ้านหัวฝายนำเงินสนับสนุนซื้อปุ๋ยบำรุงลำไยมาจัดตั้งเป็นกองทุน ปุ๋ยชีวภาพ ไม่ต้องไปซื้อปุ๋ยเคมีมาใช้ เพราะราคาแพงและทำลายสิ่งแวดล้อม ให้ชาวบ้าน ระดมหุ้นเพิ่มสมทบเงินทุนซื้อปุ๋ยของรัฐ มาทำปุ๋ยหมักชีวภาพใช้เอง ช่วยกันทำและนำไปใช้ไป ใช้ เมื่อเสร็จสิ้นฤดูกาลให้นำเงินมาคืนกองทุนปุ๋ย และช่วยกันทำและนำไปใช้ในปีต่อ ๆ ไป โดยให้ใช้สถานที่บ้านเป็นที่ทำการกองทุนและทำปุ๋ยหมัก ท่านเป็นวิทยากรสอนการทำ ปุ๋ยหมักและปราบศัตรูพืชโดยใช้วิธีธรรมชาติ เผยแพร่ความรู้ วิธีทำให้สมาชิกและผู้สนใจทุก คน สวนลำไยของท่านได้เป็นส่วนนำร่องในการใช้ปุ๋ยชีวภาพและการใช้กลวิธีจับแมลง เป็น สถานที่ฝึกและดูงาน นอกจากนั้นท่านได้ให้ความช่วยเหลือ เป็นที่ปรึกษากิจกรรมกลุ่มอื่น ๆ ในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ประสานงานภาครัฐและเอกชนใน เรื่องงบประมาณ ความรู้ส่งเสริมการตลาด ผลผลิตลำไย วางแผนการแก้ไขปัญหาในชุมชน ร่วมกัน

2. นายสิงห์คำ ภักดี

เป็นผู้นำชุมชนดีเด่นของจังหวัดลำพูน ในปี 2543 อายุ 67 ปี จากที่นายสิงห์คำ ภักดี ได้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยทำหน้าที่เป็นเลขานุการ เป็นมัคทายกวัด หัวฝาย ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำทางศาสนา เนื่องจากเคยบวชเป็นพระมาก่อน ชาวบ้านจะเรียกว่า "ลุงหนาน" นอกจากทำหน้าที่ในวัดแล้ว ยังคงเป็นผู้นำในพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวบ้าน เช่น นำในพิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ปลูกบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้ยังให้คำปรึกษา ช่วยเหลือแก่ คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เมื่อมีกิจกรรมของกลุ่มและหมู่บ้าน นายสิงห์คำเป็นผู้ที่ มีความเสียสละ พุดจา อ่อนหวาน มีเมตตา กรุณา ช่วยเหลือเกือบทุกกิจกรรม เป็น คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นที่ปรึกษาของกลุ่มแม่บ้าน ร้านค้า กลุ่มออมทรัพย์ ให้คำแนะนำ ช่วยเหลืออยู่เป็นประจำ ทั้งด้านกำลังกาย กำลังเงินแก่คณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม อย่างต่อเนื่อง เช่น ไปช่วยกลุ่มแม่บ้านร่วมกิจกรรมของรัฐที่จัดขึ้นในงานเทศกาลต่าง ๆ ร่วม วางแผนการดำเนินงานโครงการของกลุ่มแม่บ้านและของหมู่บ้าน ประสานงานของกลุ่ม แม่บ้านและกลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ ในชุมชน

ผู้นำทางการ

1. กำนันทวิ สมโพธิ ผู้ใหญ่บ้านหัวฝาย

เป็นผู้ใหญ่บ้านที่อายุน้อย จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ได้ใช้หลักการช่วยเหลือตนเองพัฒนาตนเองให้ดี เป็นตัวอย่างแก่ชุมชน ในการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ จนเป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน ใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน มีการประชุมทุกครั้ง เมื่อจะทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน จะมีการประชุมผู้นำสำคัญของกลุ่มต่าง ๆ ก่อน วางแผนแนวทาง จากนั้นจึงประชุมใหญ่ทั้งหมู่บ้านและถือแนวทางปฏิบัติร่วมกันจากมติที่ประชุมเป็นสำคัญ

2. นางบัวเลื่อน ภักดี ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหัวฝาย

เป็นผู้นำสตรีที่มีบทบาทที่สำคัญที่ยอมรับในชุมชนดำรงตำแหน่งประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตั้งแต่ปี 2526 จนถึงปัจจุบัน เป็นผู้ที่เสียสละ อดทน ซื่อสัตย์ ให้ความร่วมมือประสานงานกับกลุ่มองค์กร และหน่วยงานราชการที่เข้าไปในชุมชน และนอกชุมชน ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ เป็นตัวอย่างแก่กลุ่มและชุมชนก่อน การบริหารจะถือมติที่ประชุมเป็นเอกฉันท์ เป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งร้านค้ากลุ่มแม่บ้าน กองทุนเงินออมทรัพย์ และกลุ่มกิจกรรมแปรรูปลำไยอบแห้ง ตลอดระยะเวลาปฏิบัติหน้าที่อย่างเข้มแข็ง เสมอต้นเสมอปลาย อบรมบุตรให้เป็นคนดี ให้ความช่วยเหลือชุมชน จนเป็นที่ยอมรับของชุมชนและนอกชุมชน ได้รับคัดเลือกเป็นแม่บ้านเกษตรกรดีเด่นระดับประเทศในปี 2542 และครอบครัวของนางบัวเลื่อนได้รับรางวัลครอบครัวพัฒนาดีเด่นของลำพูน ซึ่งสมาชิกทุกคนภายในครอบครัว ทั้งพ่อ ลูก มีความรักใคร่กลมเกลียวกัน และบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม จากผลงานที่ดำเนินการที่ผ่านมา ทำให้ได้รับความเคารพนับถือจากชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยสังเกตได้จากเมื่อมีการจัดงานกิจกรรมต่าง ๆ ในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ก็มักจะมอบให้เป็นผู้ดำเนินการทำกิจกรรมในงานเสมอ ได้รับคัดเลือกเป็นรองประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับจังหวัดลำพูน เป็นที่ปรึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองช้างคืน

3. นางประนอม มาศิริ

เป็นรองประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหัวฝาย เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในการพัฒนาสวนลำไยและแปรรูปลำไย จะนำความรู้ที่ได้รับมาทดลอง ปรับปรุงแก้ไขจนได้ผลดี และแนะนำ เผยแพร่ความรู้ให้แก่สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและชาวบ้านทั่วไป เช่น การดูแลให้ปุ๋ยลำไย การอบลำไยให้ได้คุณภาพ นางประนอม มาศิริ ได้รับคัดเลือกให้เป็นวิทยากรในการทำสวนลำไยอบเปลือกให้แก่แม่บ้านและกลุ่มสหกรณ์ลำไยสารภี จังหวัด

เชียงใหม่ เป็นผู้ที่มีฐานะดี ชื่อสตัย เป็นที่ไว้วางใจในสมาชิกกลุ่ม ได้รับตำแหน่งทุกครั้งในกลุ่มแม่บ้านคัดเลือก เช่น เลขานุการ เจริญญิก เป็นคณะกรรมการร้านค้ากลุ่ม

จากการสัมภาษณ์นางประนอม มาศิริ เล่าว่า "เจ้าได้ข่าวดีไหนมีการอบรมเรื่องลำไย เจ้าก็ไปเข้าอบรมมาหมด เมื่อไปฟังแล้ว บ่เข้าใจก็ถาม ยิ่งถ้าปะคนมาอบรมนัก ๆ ก็ถามกัน ได้ความรู้ดีกว่ามาปฏิบัติ แล้วปึกมาลองทำเอง ดีพ่อง บ่ดีพ่อง ก็ลองปรับใช้เป็นของเรา อย่างลำไยอบเปลือก ดูว่าเท่าใดจึงจะดีกว่าเป็น ลำไยอบเจ้างามกว่าคนอื่น ๆ พอเอาไปขาย คนซื้อจะรับไว้เลย พอปีที่ 2 จะมาจองซื้อไปทั้งหมด และได้เชิญเจ้าไปอู้หื้อกลุ่มที่อบลำไยคนอื่น ๆ ที่บ้านหัวฝาย เจ้าจะบอกสมาชิกกลุ่มและคนอื่น ๆ ว่าทำอย่างไรจึงจะดี"

4. นายวิชาญ จาระธรรม อายุ 50 ปี

เป็นผู้นำสำคัญในด้านความคิดและด้านอาชีพ เทคนิคการปฏิบัติในเรื่องการผลิต เพื่อสนองความต้องการของตลาดมาใช้ในชุมชน เป็นผู้รวบรวมสมาชิกผู้ปลูกพริกในบ้านหัวฝาย รวมไปถึงพาให้พ่อค้าคนกลาง เพื่อต่อรองราคาให้ได้ในราคาดี เป็นผู้นำในการรวมกันซื้อปัจจัยการผลิต ซื้อปุ๋ย สารเคมี เตอบลำไยเนื้อให้ได้ราคาที่ถูกลง คุณภาพดี ของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรและชาวบ้าน เป็นผู้ทดสอบทำการนำลำไยสดใส่ตะกร้าพลาสติกไปอบ ทำให้ลำไยไม่บูบ แดก ได้ผลดี ได้เผยแพร่ให้สมาชิกกลุ่ม ตลอดจนเป็นผู้ที่รวบรวมลำไยอบแห้งของกลุ่มเกษตรกรและของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไปขายให้อดก.ในรูปกลุ่ม ทำให้กลุ่มและสมาชิกสะดวกต่อการขาย ได้ราคาดี และมีที่จำหน่ายแน่นอน

ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นประธานกลุ่มเกษตรกรตำบลหนองช้างค้ำ เป็นคณะกรรมการหมู่บ้านหัวฝายและองค์การบริหารส่วนตำบลหนองช้างค้ำ หัวหน้ากลุ่มไก่ ให้ความช่วยเหลือกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนตลอดเวลา ทั้งในด้านร่างกายและทุน ภรรยาเป็นคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ชาวบ้านยอมรับในความสามารถ

5. ท่านพระครูปลัดสว่างถานุโร เจ้าอาวาสวัดหนองช้างค้ำ

เป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถืออย่างสูง ท่านให้คำแนะนำ ช่วยเหลือชุมชนอย่างสม่ำเสมอ อบรม สั่งสอนชาวบ้าน เน้นการปฏิบัติธรรม ให้ชาวบ้านมาฝึกนั่งสมาธิที่วัดทุกเย็น ตั้งแต่เด็กจนถึงผู้สูงอายุ กิจกรรมใด ๆ ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นงานของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน กลุ่มเกษตร กลุ่มยุวพุทธ โดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ท่านจะเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ เสียสละเงินทุน และสถานที่ให้แก่กลุ่มเพื่อทำกิจกรรมของกลุ่มและชุมชนอย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่าบทบาทของผู้นำทั้งเป็นเป็นทางการ และไม่เป็นทางการดังกล่าวแล้ว ทั้งสองกลุ่มมีการประสานและทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ยึดหลักการมีส่วนร่วม ส่งผลให้ชุมชนหัวฝายมีความเข้มแข็งและยอมรับบทบาทของสตรี

องค์กรต่างๆในชุมชน

ในบ้านหัวฝายมีการรวมกลุ่ม เป็นทางการและไม่เป็นทางการดังนี้

1. กลุ่มสัจจ เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของชาวบ้านทั้งหมู่บ้าน โดยพอกำนันคำตัน วิบูลมา และนางบัวเลื่อน ภักดี เป็นผู้นำในการจัดตั้งในปี พ.ศ. 2522 โดยได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่พัฒนาการประจำตำบล ได้มาร่วมประชุมให้ชาวบ้านรู้จักเก็บออมเงินไว้ใช้สมาชิกแรกเริ่มจำนวน 78 คน ส่วนใหญ่เป็นแม่บ้าน สะสมเงินวันละ 1 บาท เป็นประจำทุกเดือนหรือตามกำลังความสามารถ เดือนละ 10-30 บาทขึ้นไป จำกัดจำนวนสมาชิกแรกเข้าเสียค่าสมัครคนละ 10 บาท เริ่มตั้งมีกองทุน 1,500 บาท ส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติกัน ชักชวนกันเข้ามาเป็นสมาชิก นำเงินไปฝากไว้ ณ ธนาคารกรุงไทย มีคณะกรรมการโดยพอกำนันคำตัน วิบูลย์มา เป็นประธาน ฝากเงินมาเรื่อยๆ จนถึงสมัย พอลหลวงมา บุญปัน เป็นประธานกลุ่มออมทรัพย์ได้เห็นพ้องต้องกันว่าเงินออมที่ฝากมีจำนวนมากพอ แล้วฝากไว้กับธนาคารก็ให้ผลตอบแทนดอกเบี้ยน้อย จึงได้นำเงินมาให้สมาชิกกลุ่มกู้ยืมเงินในวงเงิน 1,000-10,000 บาท ดอกเบี้ยร้อยละ 1 ต่อเดือน โดยช่วยกันตั้งกฎระเบียบการให้กู้ยืมระยะเวลา 6 เดือน ถึง 1 ปี มีผู้ค้ำประกัน 2 คน เพื่อให้หลักทรัพย์ค้ำประกันในการกู้ยืม มีการประชุมใหญ่ปีละ 1 ครั้ง เพื่อชี้แจงรายละเอียดการใช้เงินและปันผลคืนสมาชิกกลุ่ม และปรับปรุงแก้ไขปัญหาการดำเนินงานต่าง ๆ ที่ผ่านมา ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 156 คน มีเงินทุนหมุนเวียนจำนวน 989,226.9 บาท คณะกรรมการกลุ่มประกอบด้วย นายบุญมา บุญขัน อดีตผู้ใหญ่บ้านหัวฝายเป็นประธาน นายทวี สมโพธิ์ ผู้ใหญ่บ้านหัวฝายคนปัจจุบันเป็นรองประธาน นายวิชาญ จารธรรม เป็นเหรัญญิกและนางคำปัน สิทธิธรรม เป็นเลขานุการ นางบัวเลื่อน ภักดี เป็นผู้ตรวจสอบบัญชี

จากการสอบถามสมาชิกกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์หลาย ๆ คน เช่น นายสุทัศน์ ชัยยา บอกว่ากลุ่มสัจจนี้สมาชิกมีความพึงพอใจที่ได้ร่วมกันจัดตั้งมานานและมีประโยชน์ต่อเขามาก มีเงินเก็บ มีเงินปันผล และถ้าเดือดร้อนต้องการเงินมาใช้ในการประกอบอาชีพหรือค่าเล่าเรียนบุตร ก็สามารถกู้ยืมได้ง่าย สะดวก ไม่ต้องไปกู้ยืมกับธนาคารและยังได้ช่วยเหลือเพื่อนบ้านเดียวกันด้วย

2. **กลุ่มปรับปรุงลำไยบ้านหัวฝาย** กลุ่มปรับปรุงลำไยบ้านหัวฝายนี้ได้เริ่มก่อตั้งมาจากการที่หมู่บ้านหัวฝายมีความเข้มแข็ง มีความสามัคคีกัน พัฒนาชุมชนจังหวัดลำพูนได้ส่งหมู่บ้านและผู้นำดีเด่น คุณเกรียงไกร ก้อนแก้วเข้าประกวดในระดับภาค ได้รับรางวัลเป็นเงิน 300,000 บาท จากกระทรวงมหาดไทย โครงการพัฒนาส่วนภูมิภาค (กนภ.) ชาวบ้านได้จัดประชุมเสวนาเวทีชาวบ้าน ตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ เข้าร่วมประชุมทั้งหมู่บ้านเพื่อบริหารเงินส่วนนี้ นำมาจัดตั้งเป็นกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ตามความต้องการของชาวบ้านแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มปรับปรุงสวนลำไยงบประมาณ 250,000 บาท สมาชิก 25 คน กลุ่มเลี้ยงไก่ไข่และไก่เนื้อ งบประมาณ 50,000 บาท กลุ่มปรับปรุงสวนลำไย จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2543 เพื่อพัฒนาปรับปรุงสวนลำไยให้มีคุณภาพดี เพราะชาวบ้านหัวฝายประกอบอาชีพหลักสวนลำไย มีคณะกรรมการกลุ่มประกอบด้วยนายสงวน ผัดเจริญ เป็นประธาน นายวิชาญ จารธรรม เป็นรองประธาน นายสุทัศน์ ชัยยา เป็นเลขานุการ นายพุทธ ชัยยา เป็นเหรัญญิก นายทวี สมโพธิ์ เป็นกรรมการ นายดำคำ ปินธง เป็นกรรมการ จากมติที่ประชุมเสวนาชาวบ้านเห็นว่าปัจจุบันเกษตรกรมีการใช้ปุ๋ย ยาเคมีในสวนลำไยมากขึ้น ราคาแพง ทำให้ต้นทุนการผลิตลำไยสูง ยังทำลายสิ่งแวดล้อม ดินเสื่อม น้ำเสีย จึงเห็นควรทำปุ๋ยชีวภาพโดยใช้งบประมาณดังกล่าว จัดทำปุ๋ยจำนวน 1,350 ตัน โดยคุณเกรียงไกร ก้อนแก้ว ผู้นำทรงคุณวุฒิในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นอาจารย์จบจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ได้ช่วยเหลืออบรมและฝึกปฏิบัติแก่สมาชิกทำปุ๋ยหมักชีวภาพ ณ ที่บ้าน คุณเกรียงไกร แบ่งกันไปใช้ในสวนลำไย ในระยะเวลา 1 ปี หลังจากนั้นนำเงินมาคืนกองทุนคนละ 10,500 บาท เพื่อเป็นทุนในการดำเนินงานการพัฒนาปรับปรุงลำไยให้ได้คุณภาพต่อไป ได้ตั้งกฎระเบียบของกลุ่ม ผู้เป็นสมาชิกกลุ่มต้องอยู่ในภูมิลำเนาบ้านหัวฝาย มีสวนลำไยเป็นของตนเอง เมื่อยืมเงินของกลุ่มไปแล้วต้องคืนพร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 5 คณะกรรมการอยู่ในวาระ 2 ปี

3. **กลุ่มผู้เลี้ยงไก่ไข่และไก่เนื้อ**

จากงบประมาณโครงการพัฒนาส่วนภูมิภาค กระทรวงมหาดไทยจำนวน 50,000 บาท ชาวบ้านได้มีมติจากการจัดเวทีชาวบ้านวันที่ 14 ตุลาคม 2543 ได้มีการจัดตั้งกลุ่มไก่ไข่และไก่เนื้อขึ้น โดยมีนายจำรัส มูลปัญญา เป็นผู้นำ เห็นว่าในช่วงฤดูหลังการเก็บผลผลิตลำไยแล้ว ชาวบ้านว่างงาน ควรหากิจกรรมเสริมรายได้ให้แก่ครอบครัว ปลูกพืช ผัก พื้นที่ไม่มีเป็นสวนลำไยที่บริเวณหลังบ้านบางส่วน ยังพอมีที่ว่างที่จะเลี้ยงไก่ไข่หรือไก่เนื้อได้นายจำรัส มูลปัญญา จึงชักชวนเครือญาติ เพื่อนบ้านตั้งเป็นกลุ่มผู้เลี้ยงไก่ได้ จำนวน 8 คน เลี้ยงไก่จำนวน 400 ตัว ซื้อพันธุ์ไก่และอาหารไก่รวมกัน แบ่งกันไปเลี้ยงที่บ้าน กำหนดเลี้ยง 1 ปี

แล้วนำเงินมาคืนกลุ่ม สมทบกับดอกเบี้ย ร้อยละ 2 เพื่อเป็นทุนหมุนเวียน ในการทำกิจกรรมของกลุ่มต่อไป ได้กำหนดกฎระเบียบของกลุ่มคล้าย ๆ กับกลุ่มการปรับปรุงสวนลำไย ให้นำดอกเบี้ยไปสมทบกองทุนออมทรัพย์หมู่บ้าน 5 % ของเงินต้นด้วยแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่ม อยู่ในวาระ 2 ปี ประกอบไปด้วยนายจำรัส มูลปัญญาเป็นประธาน นายยวง ลาพิงค์ เป็นรองประธาน นายมนูญ สิทธิธรรม เลขานุการ นางประนอม วรณทร เจริญนิกร ทางกลุ่มได้เชิญปศุสัตว์มาจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงไก่ จำนวน 2 วันก่อนที่จะเลี้ยงไก่ เฉลี่ยเลี้ยงคนละ 25 – 60 ตัว

4. กลุ่มเย็บตุ๊กตา

เป็นกลุ่มสตรีที่เป็นแม่บ้านที่ว่างงานในครัวเรือนและในสวนลำไยมีเวลาว่างเย็บเศษผ้าทำเป็นตุ๊กตารูปสัตว์ต่าง ๆ ใช้จักรเย็บผ้าของตนเอง มีนางภาณี กองเลิศ เป็นผู้นำกลุ่มเริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2535 รับงานจากนางเครือวัลย์ พุปัญญา อยู่ที่ หมู่ 1 ตำบลหนองช้างค้ำ นามานำให้กลุ่มเย็บตุ๊กตาประมาณ 45 คน รวบรวมส่งตลาด เป็นผู้ควบคุมดูแลคุณภาพ เป็นทุนให้สมาชิกกลุ่ม ต่อมาได้ขยายกิจการออกไปทั่วหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง แม่บ้านใช้เวลาว่าง ตอนบ่าย ตอนเย็น ตอนกลางคืน จ้างทำเป็นชิ้น ๆ ละประมาณ 2.50 บาท 4 บาท ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของชิ้นงาน เฉลี่ยแม่บ้านมีรายได้วันละประมาณ 200 บาทต่อคน ทำให้ครอบครัวมีรายได้เสริมเพิ่มมากขึ้นจากการทำอาชีพหลักสวนลำไย

5. กลุ่มผู้สูงอายุ

การรวมกลุ่มผู้สูงอายุเดิมนั้นเป็นการรวมกลุ่มโดยธรรมชาติ พบปะพูดคุยกันเป็นประจำที่วัดประจำหมู่บ้านโดยเฉพาะงานประเพณี พิธีกรรมของคนในชุมชนชนบท วันสำคัญทางศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา ออกพรรษา สงกรานต์ วิสาขบูชา และวันพระ จะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเกี่ยวกับการดำรงชีวิตตามวิถีของคนในชุมชนชนบท ในการจัดกิจกรรมขึ้นในแต่ละครั้ง ในงานวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ กลุ่มผู้สูงอายุจะถูกจัดให้เป็นกรรมการบริหารงานบุญ งานพิธี ตลอดจนเป็นที่พึ่งทางความคิดของคนในชุมชน ด้วยความเคารพนับถือความเป็นผู้อาวุโส ต่อมาหน่วยงานสาธารณสุขได้มีโครงการจัดตั้งกลุ่มผู้สูงอายุ และได้ให้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จึงได้จัดตั้งกลุ่มผู้สูงอายุขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยมีพ่ออินตา ใจมา เป็นประธานรวบรวมกลุ่มมีสมาชิก 40 คน อายุ 50 ปีขึ้นไป ได้มาร่วมกิจกรรมการบริหาร ตรวจร่างกายทุกวันพุธตอนเช้าบริเวณหน้าวัดหัวฝาย ได้รับความรู้ความเข้าใจในการครองตนในวัยสูงอายุ การดูแลสุขภาพ ร่วมกันทำกิจกรรมในงานบุญต่าง ๆ การทำกิจกรรมรดน้ำดำหัวในวันสงกรานต์ ลูกหลานในหมู่บ้านจะมาทำพิธีวันผู้สูงอายุ 16 เมษายนของทุกปี

ทำให้มีความมั่นใจว่าสังคมและชุมชน ลูกหลาน พ่อแม่พี่น้องไม่ได้ทอดทิ้งผู้สูงอายุ ยังคงคอยเอาใจใส่เคารพนับถืออยู่ตลอดเวลา และผู้สูงอายุยังได้รับการรักษาพยาบาลในเบื้องต้นจากสถานพยาบาลของรัฐฟรี

6. กลุ่มหนุ่มสาว เป็นการรวมกลุ่มของหญิงชายที่อายุ 13-25 ปี เป็นโสด และยังคงพักอาศัยอยู่ในชุมชนรวมกลุ่มทำกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน และกิจกรรมในการทำบำรูงศาสนา เป็นตัวแทนของชุมชนและวัด เข้าร่วมในงานเฉลิมฉลองกิจกรรมของวัดหรือชุมชนข้างเคียง ในรูปแบบ ต่าง ๆ เช่น การร่วมเดินขบวน การแสดงดนตรี การฟ้อนรำต่าง ๆ หรือการเป็นตัวแทนของชุมชนในการแข่งขันตอบปัญหาเกี่ยวกับศาสนา หรือการจัดการแสดงงานรื่นเริงต่าง ๆ ในชุมชน ทอดผ้าป่า เพื่อหางบประมาณในการพัฒนาก่อสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่าง ๆ ในชุมชน และทำกิจกรรมในรูปกลุ่มคือเลี้ยงไก่ไข่ จำนวน 5,000บาทได้งบประมาณจาก สยช.ทั้งนี้กลุ่มหนุ่มสาวจะมีการเลือกตั้งประธานกลุ่ม และคณะกรรมการของกลุ่มเพื่อทำหน้าที่ในการดำเนินงาน และประสานงานกิจกรรมของกลุ่ม

7. กลุ่มฌาปนกิจ

เป็นกลุ่มที่ตั้งแต่ปี 2521 พ่อกำนันคำตัน วิบูลย์มา เป็นผู้ดำเนินการรวมกลุ่มสมาชิกส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชนและชุมชนข้างเคียงที่เป็นเครือญาติกับสมาชิกในชุมชน เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในคราวที่เกิดความสูญเสีย เมื่อมีการตายของคนในหมู่บ้าน มีคณะกรรมการดำเนินงาน กิจกรรมกลุ่มเน้นการเก็บข้าวสารครัวเรือนละ 1 ลิตร เงิน 10 บาท รวบรวมให้กับสมาชิกกับญาติผู้เสียชีวิต ได้นำไปเป็นค่าใช้จ่าย ทำอาหารในการประกอบพิธีทำบุญงานศพ ปัจจุบันไม่เก็บข้าวสาร เก็บเป็นเงิน ครัวเรือนละ 50 บาท เพราะชาวบ้านหัวฝายไม่ได้มีการปลูกข้าว ขอให้เข้าเป็นสมาชิกทุกครัวเรือน ถ้าครัวเรือนไหนไม่เข้าเป็นสมาชิก ทางหมู่บ้านก็ไม่ให้ใช้วัสดุ-อุปกรณ์ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จะต้องเสียค่าเช่าครั้งละ 500 บาท เดิมนั้นเป็นการช่วยเหลือกันในงาน โดยเจ้าภาพจะต้องคอยดูแลในกิจกรรมทุกอย่างซึ่งเป็นภาระหนักของเจ้าภาพแล้ว ต่อมาพ่อหลวงได้มีการประชุมกับสมาชิกกลุ่มและชุมชน มีข้อตกลงร่วมกันว่าทุกงานศพในชุมชนจะต้องช่วยเหลือกัน โดยให้ไปช่วยดำเนินงานที่สมาชิกนัดหรือสังกัดกลุ่มกิจกรรมที่อยู่ มีคณะกรรมการกลุ่มฌาปนกิจศพควบคุมผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานโดยตำแหน่ง เป็นผู้ประสานงานทุกฝ่ายในแต่ละครั้ง เช่น กลุ่มผู้สูงอายุจะคอยช่วยเหลือเรื่องของพิธีกรรมต่าง ๆ กลุ่มพ่อบ้านจะคอยช่วยเหลือจัดเตรียมสถานที่ วัสดุ ข้าวของเครื่องใช้ กลุ่มแม่บ้านจะดูแลเรื่องอาหารการกิน ให้บริการซื้อสิ่งของเครื่องใช้ อุปกรณ์ บริโภค เครื่องไทยทานของร้านค้ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมาใช้ในงาน และ

เป็นเจ้าภาพ 1 คืบ เป็นต้น ซึ่งได้สืบทอดต่อกันมา และได้มีการพัฒนาให้มีการช่วยเหลือกัน เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

8. คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

เป็นกลุ่มที่ทางราชการจัดตั้งขึ้น ในการบริหารงานระดับท้องถิ่น แบ่งหน้าที่รับผิดชอบออกเป็น 9 ฝ่าย และที่ปรึกษา คือ

1. นายทวี	สมโพธิ	ประธานกรรมการ
2. นายมนูญ	สิทธิธรรม	ฝ่ายปกครอง
3. นายเดช	กองปัน	ฝ่ายป้องกัน
4. นายอินตา	ใจมา	ฝ่ายการคลัง
5. นายสิงห์คำ	ภักดี	ฝ่ายศึกษาและวัฒนธรรม
6. นายเมืองดี	ธรรมสุน	ฝ่ายส่งเสริมอาชีพและพัฒนา
7. นายพุทธ	ชัยยา	ฝ่ายสวัสดิการสังคม
8. นางบัวเลือน	ภักดี	ฝ่ายกิจการสตรี
9. นางสาวพัชรินทร์	มาศิริ	ฝ่ายสาธารณสุข
กรรมการที่ปรึกษา		
1.นายบุญมา	บุญขันติ	
2.นายสงวน	ผัดเจริญ	
3.นายสุทัศน์	ชัยยา	
4.นายบุญมี	จัสันดี	
5.นายเกรียงไกร	ก้อนแก้ว	
6.นายอนุวัฒน์	อุปพงษ์	
7.นายอุทัย	มาศิริ	
8.นายพิพัฒน์	อ้นวรรณ	

ชาวบ้านได้ทำหน้าที่คัดเลือกผู้ทำหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ขึ้นเพื่อรับผิดชอบและประสานงานระหว่างชาวบ้านกับทางราชการ องค์การเอกชนต่าง ๆ มีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานโดยตำแหน่ง คณะกรรมการหมู่บ้านได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากคนในชุมชน และผู้นำในหมู่บ้านได้เป็นที่ปรึกษาอย่างดี มีความเข้มแข็ง และสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชน

9. กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีสมาชิกจำนวน 12 คน แต่ละคนจะรับผิดชอบ ดูแลครอบครัวเพื่อนบ้านใกล้เคียงประมาณ 12-15 ครอบครัว โดยแบ่งตามเขตหรือหมวดตามปึกของการตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่ม ๆ จำนวน 12 ปึก มีนางสาวพัชรินทร์ มาศิริ เป็นประธาน และนางดวงเดือน แก้วไพร เป็นรองประธาน ประสานงานกับสถานีอนามัยหนองช้างคื่นและสำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมือง ในการดูแลช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่ชาวบ้านเรื่องสุขภาพอนามัย สาธารณสุขมูลฐาน สุขาภิบาลโรงเรียนแปรรูปผลผลิตเกษตร ตลอดจนโรคติดต่อต่าง ๆ

10. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหัวฝาย

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหัวฝาย หมู่ที่ 3 ตำบลหนองช้างคื่น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ ในวันที่ 20 มีนาคม 2544 โดย สำนักงานส่งเสริมการเกษตรอำเภอเมืองเข้าไปสนับสนุนตามนโยบายของรัฐให้มีการรวมกลุ่มสตรีเป็นแกนนำในการพัฒนาชุมชน ประสานงานกับพ่อหลวงมา วิบุญมา เป็นผู้ใหญ่ในตอนนั้น ขอรวบรวมสตรีที่แต่งงานแล้ว หรือยังโสดในหมู่บ้านที่มีอาชีพเกษตรกรที่สนใจเข้าร่วมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร พ่อหลวงจึงได้ประสานงานกับ นางบัวเลื่อน ภักดี เป็นน้องภรรยาของพ่อหลวง ได้ชักชวนเครือญาติเพื่อนบ้านใกล้เคียงในละแวก ได้ประมาณ 40 คน นัดหมายเจ้าหน้าที่เกษตรมาประชุมชี้แจงกับคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำและสตรี ในหมู่บ้าน โดยเกษตรอำเภอเมืองได้ชี้แจงถึงความประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่มสตรี และยกตัวอย่างกลุ่มที่ได้จัดตั้งไปแล้วใน หมู่บ้านใกล้เคียง ในที่ประชุมมีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางถึงผลดี ผลเสียในการจัดตั้งกลุ่ม เช่น พ่อบ้านบางคนก็พูดว่า ถ้าให้ภรรยาไปทำกิจกรรมกลุ่ม ก็จะเสียเวลางานที่บ้าน จะทำให้เกิดปัญหาในครอบครัว บางคนก็บอกว่าดี สตรีจะได้พัฒนาตนเอง เหมือนกับหมู่บ้านอื่น ๆ ที่ตนเองได้เห็นมาแล้ว ผู้ใหญ่บ้าน จึงได้แจ้งวัตถุประสงค์ ชี้แจงเพิ่มเติมถึงเป้าหมายที่สตรีรวมกลุ่ม เพื่อพัฒนาครอบครัวและชุมชน ไม่ได้เสียหายอะไร และได้ขอความร่วมมือให้กับสตรีทุกครอบครัวได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน เพื่อให้เกิดความสามัคคี ถ้าใครไม่ให้ความร่วมมือ ถ้ามีกิจกรรมอะไรจะไม่ช่วยเหลือ หลังจากมีมติให้มีการจัดตั้งกลุ่มแล้ว ได้มีการคัดเลือกคณะกรรมการในการดำเนินงานเพื่อการบริหาร และการจัดการกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย

1. นางบัวเลื่อน	ภักดี	ประธาน
2. นางบัวถา	อิมอ้าย	รองประธาน
3. นางสาวรำพันธ์	ผัดเจริญ	เลขานุการ

4. นางประนอม มาศิริ	เหรียญก
5. นางแสงหล้า พงดอง	ประชาสัมพันธ์
6. พ่อหลวงมา วิบุญมา	ที่ปรึกษากลุ่ม

แต่ละตำแหน่งมีบทบาทหน้าที่ดังนี้ ประธานมีหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุมประจำเดือนและการประชุมพิเศษ วางโครงการกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะทำตลอดปี จัดสรรงานต่าง ๆ แต่งตั้งคณะกรรมการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อติดประสานงานกับกลุ่มอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องภายในและนอกกลุ่มชุมชน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการและที่ปรึกษาท้องถิ่น เป็นผู้แทนกลุ่มเข้าอบรม ประชุม สัมมนาในโอกาสต่าง ๆ

รองประธาน มีหน้าที่ เป็นประธานแทนเมื่อประธานไม่อยู่ ปฏิบัติหน้าที่แทนประธาน ตามที่ได้รับมอบหมาย ติดต่อประสานงานและปฏิบัติงานกับประธานอย่างใกล้ชิด

เลขานุการ มีหน้าที่จัดรายงานประชุมทุกครั้ง จัดทำทะเบียน ที่อยู่ รายชื่อ และประวัติที่จำเป็นของสมาชิก เสนอรายงานการประชุมครั้งที่แล้วให้สมาชิกทราบ เพื่อรับรองรายงานการประชุมครั้งที่แล้ว ออกหนังสือถึงสมาชิก และจัดเตรียมสถานที่ในการประชุม

เหรียญก มีหน้าที่เก็บรักษาเงิน ทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ตลอดจนบัญชีทรัพย์สิน ควบคุมการจ่ายเงินของคณะกรรมการ แสดงรายรับ-รายจ่ายของกลุ่มฯ ให้สมาชิกทราบทุกเดือน

ประชาสัมพันธ์ มีหน้าที่ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ ระหว่างกลุ่ม และแจ้งข่าวเรื่องราวของกลุ่ม ให้กลุ่มทราบ ประสานกับสมาชิกกลุ่ม เช่น กำหนดการประชุม แจ้งกำหนดการเก็บเงินกลุ่ม เผยแพร่และประชาสัมพันธ์กิจกรรมของกลุ่ม

สมาชิกมีหน้าที่ ให้ความร่วมมือในด้านการดำเนินงานต่าง ๆ แก่กลุ่ม เพื่อให้กลุ่มเกิดความเจริญก้าวหน้า ร่วมวางแผนกิจกรรมและโครงการ นำความรู้ที่ได้รับไปปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ในครอบครัวและอาชีพของตนกระจายความรู้ และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ครอบครัวเพื่อนบ้าน เข้าร่วมประชุมกลุ่มทุกเดือน และเสนอข้อคิดเห็นในการประชุม

หลังจากชุมชนมีมติให้มีการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านขึ้น คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรได้เปิดรับสมัครสมาชิกกลุ่ม โดยได้กำหนดคุณสมบัติ เป็นสตรีที่อยู่ในชุมชน แต่งงาน หรือโสดก็ได้ ที่มีความสนใจเข้าร่วมเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ทั้งนี้สตรีที่มาสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มฯ นั้นต่างให้เหตุผลที่มาสมัครว่า ต้องการแก้ไขปัญหาคือครอบครัวประสบปัญหาอันเนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจ ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ถูกพ่อค้าคนกลางกดราคา

ไม่สามารถจำหน่ายผลผลิตในราคาที่เป็นธรรม ต้องตกอยู่ในสภาวะจำยอมเนื่องจากหากไม่ขายผลผลิต พืชผักเหล่านี้จะเน่าเสีย เมื่อเข้าร่วมกลุ่ม แล้วจะช่วยให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับการถนอมอาหาร แปรรูปอาหาร หรือความรู้ในวิชาชีพอื่นๆเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งสตรีชุดนี้จะเป็นกลุ่มที่มาสมัครเป็นสมาชิก และเป็นส่วนที่ช่วยประชาสัมพันธ์ชักชวนให้สตรีคนอื่นๆ มาสมัครเป็นสมาชิกร่วมกัน นอกจากนี้ก็มีสตรีอีกบางส่วนที่เคยทราบเรื่องราวเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มสตรีในชุมชนใกล้เคียงที่มีการดำเนินการในการแก้ไขปัญหาของสตรี ครอบครัว และชุมชน ในลักษณะต่าง ๆ จนสามารถแก้ไขปัญหาได้ในระดับหนึ่งจึงเกิดความสนใจ เข้ามาสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มฯโดยทันที อีกส่วนหนึ่งที่เข้ามาสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มจากการชักชวนเพื่อนกลุ่มสตรี ในกลุ่มเพื่อนบ้านใกล้เคียงก็คาดหวังว่าการเป็นสมาชิกของกลุ่มฯ จะสร้างประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน หากไม่เข้าร่วมก็กลัวว่าจะถูกละทิ้ง เมื่อมีกิจกรรมอะไรจะไม่ได้รับผลประโยชน์และจะไม่มีใครช่วยเมื่อมีงานของตนเอง ทั้งนี้นางประนอม มาศิริ เลขาธิการของกลุ่มเล่าให้ฟังถึงการสมัครเป็นสมาชิกของตนเองว่า เมื่อทราบว่ามีการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านขึ้นในหมู่บ้าน ตนเองก็รีบมาสมัครทันที เพราะตนเองเคยเห็นหมู่บ้านเดิมที่เคยอยู่มาก่อนแต่งงานมีกลุ่มแม่บ้านช่วยเหลือกันได้ มีการสอนทำอาหาร ถนอมอาหาร ดองมะม่วง ดองกระเทียม จนเป็นอาชีพมีรายได้แน่นอน ตนเองจึงอยากจะทำบ้างอยากมีรายได้ที่แน่นอน เติร์มรายได้ให้แก่ครอบครัวอีกทางหนึ่ง เพราะตนเองมีอาชีพค้าขายผัก ผลไม้อยู่แล้ว บางครั้งราคาของผัก ผลไม้ ขายไม่หมด ก็สามารถนำมาแปรรูปถนอมอาหารเก็บไว้ขายและบริโภคต่อได้ จึงได้รับมาสมัครและชักชวนเพื่อนบ้านมาสมัครด้วย

สตรีอีกส่วนหนึ่งในบ้านหัวฝายประมาณ 20 คน ไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน เป็นกลุ่มที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ติดกับบ้านท่ากว้าง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เป็นกลุ่มที่มีรายได้น้อย มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม จึงไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน แต่ถ้าในชุมชนมีงาน กิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น งานบุญ งานแต่งงาน งานวัดและโรงเรียน สตรีส่วนนี้มาเข้าร่วม ช่วยเหลืองานตามปกติที่เคยปฏิบัติ

คณะกรรมการกลุ่มฯ รวบรวมสมาชิกกลุ่มได้ 153 คน เป็นแม่บ้านจำนวน 141 คน เป็นโสด 12 คน เฉลี่ยอายุ 28-60 ปี จึงได้จัดอบรมแนวทางการจัดตั้งกลุ่มฯ และฝึกปฏิบัติให้ความรู้แก่สมาชิกกลุ่มฯ ตามกลุ่มที่สมาชิกสนใจเป็นครั้ง ๆ ในเรื่องโภชนาการการทำอาหาร การถนอมอาหาร การทำขนม การประดิษฐ์ดอกไม้ ศิลปประดิษฐ์ ฯลฯ จำนวน 3 วัน โดย

เชิญเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตร และเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมาให้ความรู้ใช้วัดเป็นสถานที่ฝึกอบรม งบประมาณในการจัดอบรมใช้เก็บจากสมาชิกกลุ่มทุกคน ๆ ละ 20 บาท นอกจากนี้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ยังมีการกำหนดกฎระเบียบใช้ในการรวมกลุ่ม ซึ่งกฎระเบียบต่าง ๆ นั้นเกิดจากข้อกำหนดของกรมส่งเสริมการเกษตร การพัฒนาชุมชน และข้อกำหนดของกลุ่มร่วมกันเป็นกฎกติกาของกลุ่มขึ้นมาใช้ในกลุ่มฯ เอง เช่น กำหนดให้มี การประชุมเดือนละ 1 ครั้ง ทุกวันที่ 10 ของเดือนถ้าสมาชิกคนไหนขาดการประชุมเกิน 2 ครั้ง ให้เสียค่าปรับครั้งละ 10 บาท เข้ากองกลางของกลุ่มฯ ข้อกำหนดการยืมอุปกรณ์เครื่องครัว ของใช้ เพื่อการประกอบอาหารของกลุ่ม ใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ นั้น ผู้มีสิทธิใช้ต้องเป็นสมาชิกกลุ่ม และหลังจากที่เสร็จงานต้องนำมาคืนให้อยู่ในสภาพเหมือนเดิม หากมีการชำรุดเสียหายจะต้องมีการชดใช้ในอัตราที่กำหนด ถ้าไม่ใช้สมาชิกของกลุ่มฯ ที่มา ยืมมาขณะต้องเสียค่าเช่าตามที่กำหนด และข้อปฏิบัติต่อกันอื่น ซึ่งในแต่ละปีก็จะนำมาปรับปรุงให้สอดคล้องกับการดำเนินงานกลุ่มฯ ทุก ๆ ปี

ในระยะแรก ๆ ของการรวมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จะมีการประชุมกันอย่างต่อเนื่อง กลุ่มจะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก โดยการสนับสนุนงบประมาณ จัดอบรมงานอาชีพ พัฒนาผู้นำ สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองได้ให้การสนับสนุน ในการจัดอบรมการแปรรูปผลผลิตการเกษตร ส่งเสริมการออมเงินเฉลิมพระเกียรติ 50 พรรษาฯ และ 72 พรรษามหาราชา สำนักงานการค้าภายในจังหวัดสนับสนุนงบประมาณจัดตั้งร้านค้าชุมชน และกลุ่มก็ได้มีการจัดกิจกรรมหาเงินสมทบกองทุนของกลุ่มแม่บ้าน เพื่อใช้ในกิจกรรมของกลุ่มและชุมชนโดยจัดทำหอยหุ้ม 2 ครั้ง โดยการซื้อฉลากกินแบ่งรัฐบาลจำนวน 100 ใบ ทำหมายเลขฉลากกินแบ่งทุกฉบับ ลงพิมพ์ในกระดาษขนาด A4 จำนวน 1,000 แผ่น โดยมีลายเซ็นคณะกรรมการกำกับ นำไปจำหน่ายให้สมาชิกหรือบุคคลทั่วไป เป็นฉลากการกุศล ถ้าผู้ซื้อถูกรางวัลหมายเลขท้าย 2 ตัว 3 ตัว และเลขอื่น ๆ ที่ไม่ใช่รางวัลที่ 1-5 จะไม่ได้รับเงินคืน ขอสมทบทุนเข้ากองทุนของกลุ่ม ถ้าถูกรางวัล 1-5 ก็จะได้รับเงินคืนให้ผู้ซื้อตามส่วน จัดงานขันโตกปีละ 1 ครั้ง และงานขายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ ในกิจกรรมประเพณีของหมู่บ้าน เช่น ปีใหม่ ลอยกระทง จะขายอาหารให้ผู้ร่วมงานสมาชิกกลุ่มแม่บ้านฯ เริ่มเข้าร่วมงานสังคมมากขึ้นทั้งในและนอกหมู่บ้าน มีการตัดชุดทีมแม่บ้าน โดยไม่ให้สีของชุดเหมือนกับหมู่บ้านอื่น จะใส่ไปร่วมงานขันโตก สรงน้ำพระ งานประจำปีของจังหวัดเป็นตัวแทนของหมู่บ้าน ในการร่วมงานทางราชการต่าง ๆ ที่เชิญให้หมู่บ้านร่วมกิจกรรม เช่น งานวันแม่ งานวันเกษตร งานปอยหลวงหมู่บ้านอื่น เป็นต้น

กิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมี 4 กิจกรรม คือ

1. ออมทรัพย์
2. ร้านค้า
3. แปรรูปผลผลิต
4. สังคมชุมชน

1. กิจกรรมออมทรัพย์

พัฒนาการตำบลได้แนะนำให้กลุ่มมีการออมเงินสำคัญของสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มมีนิสัยเก็บออมเงิน ออมวันละ 1 บาท สมาชิกได้เข้าร่วมโครงการทั้งหมด และเก็บเงินไปฝากไว้กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เป็นประจำทุกเดือน ได้ 5 ปี ได้เงินเป็นจำนวนมาก ธนาคารและเอกชนดอกเบี้ยก็แพง คณะกรรมการกลุ่มจึงได้นำเงินก้อนนั้นมารวมกันจัดตั้งกองทุนออมทรัพย์ของกลุ่ม ตั้งกฎระเบียบของกลุ่มเอง เงินทุนที่ฝากและได้มีการระดมหุ้นจากสมาชิกเพิ่มขึ้น หุ้นละ 100 บาท สมาชิกแต่ละคนไม่เกิน 100 หุ้นก็ได้ 2 ประเภท คือ จุกเงินจำเป็น เช่น เจ็บป่วย ค่าเทอมลูกครั้งละ 3,000 บาท และประเภทสามัญก็ได้ ครั้งละ 5,000-10,000 บาท โดยให้สมาชิกค้าประกันเอง ไม่ต้องมีหลักทรัพย์มาค้ำ กำหนดระยะเวลา 6 เดือน กำหนด ระยะเวลาที่ส่งเงินคืน ทุกวันที่ 10 ของเดือน จัดตั้งคณะกรรมการบริหารเพิ่มขึ้น เพื่อดำเนินการกิจกรรมนี้อีก 1 ชุด มี 12 คนแบ่งเป็นฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้ ประธาน รองประธาน เกรียงไกร ประชาสัมพันธ์ เลขานุการ ตรวจสอบ ฝ่ายติดตามหนี้สิน พอสิ้นปีจะมีการปันผลกำไรโดยได้กำหนดการจัดสรรกำไร แบ่งเงินเป็นสัดส่วนดังนี้

- คืนตามหุ้น 60%
- คณะกรรมการ 10%
- สวัสดิการชุมชน 20%
- ค่าวัสดุ 10%

สมาชิกส่วนใหญ่จะกู้ยืมเงินไปใช้ในการประกอบอาชีพของตนเอง เช่น การทำสวน ซื้อสวนลำไย การเลี้ยงไก่ การเพาะเห็ดฟาง เป็นต้น กลุ่มไม่มีปัญหาในการคืนเงิน สมาชิกที่ยืมจะเอาเงินมาส่งที่ทำการกลุ่มแม่บ้านตามเวลา นัดส่ง คือ ทุกวันที่ 10 ของเดือน ในตอนแรก ๆ มีประมาณ 2 คน ที่ไม่ส่ง ทางสมาชิกกลุ่มได้ช่วยกันติดตามทวงคืน ผู้ที่มีประวัติเสีย

จะไม่มีใครค้านการทำให้อีก พอสิ้นปีก็มีการเพิ่มหุ้นและรับสมาชิกใหม่เพิ่มขึ้น กองทุนได้ขยายขึ้นทุก ๆ ปี ปัจจุบันมีเงินทุนหมุนเวียน 924,720 บาท สมาชิกถือหุ้น 161 ราย

ในการเข้าร่วมโครงการเงินออมสัจจะ และเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา มีสมาชิกบางคนไม่มีความพร้อมที่จะฝากเงินได้ คณะกรรมการจึงแนะนำให้ว่าเดือนใดมีน้อยก็ฝากน้อย เดือนใดมีมากก็ฝากมาก สร้างนิสัยในการออม เฉพาะเงินที่เราฝากไว้ เราสามารถนำมาใช้ยามฉุกเฉินหรือจำเป็น ทำให้เรารู้จักประหยัด นางประกาย ใจคำ สมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มเล่าว่า เมื่อก่อนนี้ในครอบครัวไม่ได้ฝากเงิน เก็บเงินไว้เองที่บ้าน เพราะธนาคารก็อยู่ไกล เงินก็มีไม่มาก เมื่อโครงการนี้เกิดขึ้น เราสามารถฝากเงินตั้งแต่ 30-40 บาท ก็ได้ ไม่ต้องเดินทางเข้าไปฝากในเมืองมีเจ้าหน้าที่ ธนาคารสหกรณ์เพื่อการเกษตร มารับเงินฝากที่เหรียญกษาปณ์ของกลุ่มแม่บ้าน ซึ่งเป็นผู้รวบรวมเงินจากสมาชิก ปัจจุบันมีเงินออมเก็บสะสมไว้ได้มากพอสมควร ได้ไปถอนมาใช้ 1 ครั้ง ตอนที่ลูกสาวคนกลางเข้าเรียนมหาวิทยาลัยและจากนั้นก็เริ่มเก็บออมใหม่

2. กิจกรรมร้านค้ากลุ่ม

ประมาณปลายปี 2535 หลังจากทีกลุ่มได้ทำกิจกรรมตั้งกองทุนออมทรัพย์ของกลุ่มมาได้ประมาณ 5 ปี จนประสบผลสำเร็จคณะกรรมการและสมาชิกได้จึงเห็นตรงกันว่ากลุ่มน่าจะมีร้านค้าของกลุ่มแม่บ้านเพื่อบริการสมาชิกและทั่วไป ซึ่งชาวบ้านต้องการซื้อสินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวันทุกครัวเรือน และราคาถูกเพื่อประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย และจากการที่นางบัวเลื่อน ภักดี ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้เข้ารับการฝึกอบรมเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และได้พบปะพูดคุยกับกลุ่มออมทรัพย์ฯ จากหมู่บ้านอื่น ๆ ที่มีร้านค้าชุมชน ว่าจัดตั้งแล้วได้ประโยชน์ และประกอบกับกลุ่มแม่บ้านได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดลำพูน เป็นปึกคึกเป็นมูลค่า 18,000 บาท ที่ประชุมได้มีมติให้ดำเนินการจัดตั้งร้านค้าของกลุ่มบ้านห้วยฝาย ขึ้นในวันที่ 1 มกราคม 2536 โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ

1. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มและประชาชนทั่วไปได้ซื้อสินค้าในราคาถูกดีธรรม ซื้อหาง่ายสะดวก ช่วยเหลือกันในชุมชน
2. เพื่อเป็นศูนย์กลางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มตนเองและกลุ่มอื่น ๆ ในหมู่บ้านและตำบล
3. เพื่อให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ในการทำธุรกิจเบื้องต้นอย่างมีส่วนร่วม

ทางกลุ่มฯ จึงเปิดรับสมาชิกกลุ่มลงทุนร้านค้า โดยให้สมาชิกกลุ่มแม่บ้านลงหุ้น ๗ ละ 100 บาท แต่ไม่เกิน 10 หุ้น ได้เงินหุ้นทั้งหมด 40,200 บาท จำนวน 161 คน จัดตั้ง คณะกรรมการดำเนินการ 15 คน 4 ฝ่าย คือ ฝ่ายจัดซื้อ ฝ่ายขาย ฝ่ายตรวจสอบ ฝ่ายการเงิน และบัญชีอยู่ในวาระ 4 ปี มีสถานที่ตั้งร้านค้าได้เข้าบ้านนายแก้ว ผัดเจริญ เข้าปีละ 2,500 บาท ให้นางสาวรำพันธ์ ผัดเจริญ คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นผู้ขายสินค้าจ้าง เป็นรายปี ๆ ละ 30% ของกำไรทางบุคคลดำเนินการทุกวันที่ 31 ธันวาคม ของทุกปี สินค้าที่นำมาจำหน่ายเป็นสินค้าอุปโภค บริโภคใช้ชีวิตประจำวัน เช่น สบู่ ยาสีฟัน ข้าวสาร อาหารแห้ง ปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย ยาเคมี และเครื่องไทยทาน ของทำบุญ

ในปี 2537 การดำเนินงานร้านค้าของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร สามารถให้บริการแก่ สมาชิกและประชาชนทั่วไปเป็นอย่างดี เนื่องจากมีสินค้าหลากหลายจำหน่ายในราคายุติธรรม ผู้ซื้อไม่ต้องเสียเวลาเดินทางไปซื้อในตัวจังหวัด ร้านค้าก็ตั้งอยู่กลางของหมู่บ้านอยู่ตรงข้าม กับที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านและศูนย์สาธารณสุขมูลฐานหมู่บ้าน สมาชิกกลุ่มและ ประชาชนในหมู่บ้านมักจะพบปะพูดคุยกันอยู่เสมอ มียอดขายสินค้าได้ 501,396 บาท กำไรสุทธิทั้งหมด 40,736 บาท จึงได้จัดสรรกำไรเป็น บัณฑิตค่าหุ้น 30 % ผู้ขาย 30 % ทูลสำรอง 7% เหลือคืนให้ผู้ซื้อ 20 % พัฒนาหมู่บ้าน 3 % คณะกรรมการ 10 %

ในปี พ.ศ. 2538 หลังจากได้มีการแบ่งปันผลกำไรจากการดำเนินงานในรอบปีที่ผ่านมา ได้เปิดโอกาสให้ผู้ที่ยังไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกร้านค้าเพิ่มอีกจำนวน 10 ราย ปรับปรุงแก้ไข ระเบียบให้เหมาะสมกับการดำเนินงาน ในปี 2538 ขายสินค้าได้ 795,458 บาท กำไรสุทธิ 56,460 บาท ก็จัดสรรกำไรเหมือนปี 2537

ปี 2539 ขายสินค้าได้ 1,236,015 บาท กำไรสุทธิทั้งหมด 74,603 บาท ในปี 2540 นางบัวเลื้อน ภักดี ให้สัมภาษณ์ว่าเป็นภาวะที่รัฐบาลปล่อยค่าเงินบาทลอยตัว ทำให้เกิด ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ สมาชิกบางส่วนได้ร้องขอให้คณะกรรมการพิจารณาซื้อสินค้าในรูป เงินเชื่อ คณะกรรมการได้นำเรื่องเสนอที่ประชุมสมาชิก และลงมติให้สมาชิกซื้อสินค้าเงินเชื่อ ได้ ทำให้ออดขายสินค้าสูงขึ้น ในหมู่บ้านเมื่อมีงานศพ งานมงคลต่าง ๆ สมาชิกจะมาสั่งซื้อ สินค้าจากร้านค้ากลุ่มไม่ว่าจะเป็น ข้าวสาร แก้ว เครื่องดื่มต่าง ๆ ทางร้านจะดำเนินการส่งให้ สมาชิกถึงบ้าน เมื่อเสร็จจากงานพิธีสมาชิกจะนำเงินมาชำระสินค้า ทำให้ในปี 2540 สามารถ ขายสินค้าได้ถึง 1,522,679 บาท กำไรสุทธิทั้งหมด 83,974 บาท ในปี 2541 ขายสินค้าได้ จำนวน 1,461,646 บาท กำไรสุทธิทั้งหมด 74,679 บาท

ในปี 2542 คณะกรรมการหมู่บ้านได้เห็นว่าการร้านค้าของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรให้ประโยชน์ต่อชุมชนเป็นอย่างมาก จึงได้เสนอหาสถานที่ตั้งของร้านค้าให้เป็นเอกเทศ ไม่ต้องเสียค่าเช่าแต่ละปี ได้เสนอให้เปิดรับสมาชิกทั่วไป และระดมหุ้นเพิ่มขึ้นรับขอบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา จึงตั้งองค์ผ้าป่า ตลอดจนเสนอขอของบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐบาลสนับสนุนสถานที่คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จึงไปดำเนินการร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านจัดทำโครงการของบประมาณจากหน่วยงานต่าง ๆ ก็ได้รับการสนับสนุนจากงบประมาณโครงการตามแผนยุทธศาสตร์ร่วมเศรษฐกิจ ชุมชนพึ่งตนเองระดับจังหวัด จำนวน 413,725 บาท จากการบริจาคจำนวน 41,000 บาท จากการทอดผ้าป่า 16,300 บาท จากองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน 30,000 บาท จากสำนักงานกรมการค้าภายใน เป็นทุนหมุนเวียน 50,000 บาท จากกรมประชาสัมพันธ์ 15,000 บาท แล องค์การบริหารส่วนตำบลท้อถิ่น จำนวน 19,000 บาท เป็นเงินยืมสงใช้คืน 3 ปี จึงได้นำเงินมาซื้อที่ดิน 67 ตารางวาเป็นเงิน 180,000 บาท สร้างโรงเรือนร้านค้า และเงินทุนหมุนเวียนซื้อสินค้า ในปี 2542 ยอดขายสินค้าทั้งหมด 1,507,100 บาท กำไรสุทธิ 85,991 บาท หลังจากที่มีร้านค้าเป็นเอกเทศแล้วมีสมาชิกและผู้สนใจสมัครเข้าเป็นสมาชิกเพิ่มอีกจำนวน 12 คน รวมทั้งหมดเป็น 172 คน เป็นชาวบ้านทั่วไปและนอกหมู่บ้านใกล้เคียง ในหมู่บ้านหัวฝายอีกประมาณ 5-6 ครัวเรือนที่ไม่ได้ร่วมเป็นสมาชิก เนื่องจากมีฐานะยากจนแต่ก็มาซื้อสินค้าของกลุ่มในราคาสมาชิกได้ เพื่อช่วยเหลือกัน ยอดขายสินค้าทั้งหมด 2,337,843 บาท กำไรสุทธิ 108,511 บาท ได้มีการปรับปรุงการจัดสรรกำไร จากเดิมเป็นให้ผู้ขาย 30 % ทุนสำรอง 7 % คณะกรรมการ 10% เหลือคืนให้แก่ผู้ซื้อ 35 % พัฒนา หมู่บ้าน 3% ปันผลหุ้น 15% ปรับปรุงให้ผู้ซื้อได้ปันผลมากขึ้น เป็นการช่วยเหลือชุมชน

ในปี 2544 มียอดขายสินค้าทั้งหมด 2,427,172 บาท กำไรสุทธิทั้งหมด 119,192 บาท ในปีนี้จะมีผู้มาซื้อสินค้าจำนวนมาก เพราะเป็นปีที่ผลผลิตลำไยราคาสูง สมาชิกและชาวบ้านมีรายได้ดี ราคาสินค้าถูกกว่าที่อื่นและสิ้นปี มีการปันผลและเฉลี่ยคืนให้สมาชิกผู้ซื้อสินค้าจากร้านค้าจำนวนมากด้วย

โครงสร้างและการบริหารของร้านค้าชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหัวฝายจะบริหารในรูปของคณะกรรมการ โดยคัดเลือกจากที่ประชุมใหญ่ประจำปีของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจะคัดเลือกคณะกรรมการ 4 ปี ครั้ง โดยแบ่งฝ่ายต่าง ๆ จำนวน 6 ฝ่ายดังนี้

คณะกรรมการฝ่ายอำนวยการ ประกอบด้วย

1. นางบัวเลือน	ภักดี	ประธาน
2. นางเยาวเรศ	จาระธรรม	รองประธาน
3. นางประนอม	มาศิริ	เหรัญญิก
4. นางสาวลำพันธ์	ผัดเจริญ	เลขานุการ
5. นางบุญเป็ง	สมโพธิ	ประชาสัมพันธ์
6. นางวันเพ็ญ	ใจแปง	ปฏิคม

มีหน้าที่บริหารการดำเนินงานของร้านค้าควบคุมดูแลในการจัดซื้อสินค้ามาจำหน่าย และจัดทำบัญชีรายวัน ในเวลา 20.00 น. เก็บรักษาเงินจากการขายสินค้าประจำวัน และนำส่งเหรัญญิกทุกวัน

คณะกรรมการฝ่ายจัดซื้อ

1. นางเยาวเรศ	จาระธรรม	ประธาน
2. นส.พัชรินทร์	มาศิริ	เลขานุการ
3. นางภาณี	ธรรมสุน	กรรมการ
4. นางแสงหล้า	พองดวง	กรรมการ

มีหน้าที่ในการจัดซื้อสินค้า ในตัวเมืองลำพูน และจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งโดยปกติจะซื้อสินค้าบางประเภท ที่สมาชิกต้องการและสินค้าไม่มีจำหน่าย ในร้านค้าของกลุ่ม

คณะกรรมการฝ่ายบัญชีและเหรัญญิก

1. นางประนอม	มาศิริ	ประธาน
2. นางเพ็ญศรี	เงาดำ	เลขานุการ

มีหน้าที่ในการจัดทำบัญชีรายวัน ในเวลา 20.00 น. ทุกวัน เก็บรักษาเงินจากการขายสินค้าประจำวัน และจ่ายเงินค่าสินค้า

คณะกรรมการฝ่ายตรวจสอบ

1. นางบัวผา	อิมอ้าย	ประธาน
2. น.ส.ประนอม	ชัยยา	เลขานุการ
3. นางมาลี	จีสันต์	กรรมการ

มีหน้าที่ตรวจสอบบัญชีต่าง ๆ และการดำเนินงานของร้านค้า

คณะกรรมการฝ่ายติดตามเร่งรัดหนี้สิน

1. นางนงลักษณ์	ต้นเจริญ	ประธาน
2. นางบุปผา	กิตติหม่อง	เลขานุการ
3. นางเสงี่ยม	อิมคำ	กรรมการ

มีหน้าที่ติดตามเร่งรัดหนี้สินของร้านค้า จากสมาชิกที่เอาของจากร้านค้าไปโดยการ
ซื้อเงินเชื่อ

คณะกรรมการฝ่ายส่งเสริม

1. นางเกศรินทร์	อินทรีสินธุ์	ประธาน
2. น.ส.อัมพร	ชัยยา	เลขานุการ
3. นางอำพัน	ชัยยา	กรรมการ

มีหน้าที่ ประชาสัมพันธ์และทำความเข้าใจกับสมาชิก และประชาชนทั่วไปให้เข้ามา
มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของร้านค้ากลุ่ม

พนักงานขาย

1. นางบัวคำ	รณรัชชา	ประธาน
2. นางสุจิตรา	ภักดี	เลขานุการ

มีหน้าที่เป็นพนักงานขายสินค้าในร้านค้าตั้งแต่ 8.00-20.00 น. ของทุกวัน จะรับเงิน
ชำระในแต่ละวันจำนวน 5,000 บาท เพื่อเป็นเงินทอนและเวลา 20.00 น. ของทุกวัน
คณะกรรมการและற்றுญิกจะมาตรวจสอบ การหน่ายสินค้า

3. กิจกรรมด้านการแปรรูปผลผลิต

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหัวฝาย หลังจากรวมกลุ่มกันแล้วได้มีกิจกรรมประชุม
อบรมสาธิตฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการถนอมอาหาร ประกอบอาหารและความรู้ในเรื่องโภชนาการ
เป็นประจำทุกเดือนในหมู่บ้าน บางครั้งก็ไปร่วมอบรม นอกหมู่บ้านตามที่หน่วยงานราชการจัด
ขึ้นตามที่ได้ไปรับความรู้มา ทางกลุ่มมีมติรวมกันเห็นว่า ควรนำความรู้ที่ได้รับมาปฏิบัติทำโดย
ตกลงทำมะม่วงดอง กระเทียมดองไว้กินและจำหน่าย เพราะในหมู่บ้านมี การปลูกกระเทียม
และมะม่วงอยู่แล้วในปี 2530 ได้ระดมหุ้นในกลุ่มสมาชิกที่สมัครใจทำกิจกรรมนี้ ได้จำนวน 20
คน ระดมหุ้นคนละ 100 บาท รวม 2,000 บาท ชื่อมะม่วงและกระเทียมมาดอง ณ บ้าน
นางบัวเลื่อน ภักดี เพราะกลุ่มเห็นกลุ่มแม่บ้านต้องเดือด ลำบากประตุป่าที่อยู่ใกล้ ๆ กับหมู่บ้าน
ของตนเองทำกิจกรรมนี้ สามารถจำหน่ายได้โดยของเยี่ยมอุปกรณ์ให้ดองของประธานซึ่งมีอยู่

แล้วก็นำไปขายฝากให้กับแม่ค้าในหมู่บ้าน และขายชาวบ้านทั่วไปใน ฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าว ได้กำไร 1,800 บาท ก็นำมาแบ่งกันในกลุ่มสมาชิกที่ทำ ในปี 2531 ก็ได้ขยายทำมะม่วงดอง เพิ่มขึ้น จำหน่ายทั้งในหมู่บ้านและนอกชุมชนก็ได้กำไรไม่มาก เมื่อแบ่งกำไรแล้ว สมาชิกมีความเห็นว่ากำไรน้อยไม่ต่อเนื่อง และมีปัญหาตลาดขายไม่ดี เพราะกลุ่มแม่บ้านใกล้เคียงก็ทำ ก็หยุดกิจกรรมนี้ ต่อมาในปี 2535 ได้ประชุมกันพิจารณาหากิจกรรมอื่น ๆ ที่เห็นว่าน่าจะดีกว่ามะม่วงดอง กระเทียมดอง นางบุญเลื่อน ภักดี จึงได้เสนอหมู่บ้านมีสวนลำไยและผลิตลำไยมาก ในช่วงเก็บเกี่ยวมีลำไยร่วงและไม่ได้คุณภาพ ไม่มีตลาดรับซื้อ และราคาก็ถูก สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเคยทำลำไยตากแห้งมาแล้ว ถ้าเปลี่ยนวิธีเป็นการอบลำไย หรือนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ลำไยอื่น ๆ จะทำให้มีมูลค่าเพิ่มและเป็นรายได้เสริมให้กับสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเราอีกทางหนึ่งด้วย และได้เห็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านล่องเตื่อ ตำบลประดู่ป่า ทำลำไยอบแห้งขาย ได้ราคาดี มีหน่วยงานเกษตรเข้าไปสนับสนุนด้านงบประมาณในเรื่องโรงเรียน และอุปกรณ์ให้ อีกทั้งคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหัวฝายจำนวน 5 คน ก็ได้ไปอบรมการทำลำไยอบแห้งจากหน่วยงานเกษตรและพาณิชย์จัดอบรมมาแล้ว ทางกลุ่มแม่บ้านจึงมีมติให้คณะกรรมการได้ประสานกับเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตร ของงบประมาณโครงการแปรรูปผลผลิตเกษตร ในปี 2537 ได้รับการสนับสนุนโครงการจากสำนักงานเกษตรจังหวัดลำพูน จำนวน 200,000 บาท และให้ยืมเตาอบ 1 เตา ในการแปรรูปเนื้อลำไยอบแห้ง ได้ประชุมสมาชิกกลุ่มแม่บ้านทั้งหมดให้สมาชิกมีส่วนร่วมในโครงการนี้ ให้มีการระดมทุนสมทบกับเงินโครงการหุ้นละ 50 บาท รวบรวมได้เงิน 8,000 บาท สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรม 48 คน ใช้สถานที่บ้านประธานกลุ่มฯ เป็นสถานที่ทำโรงเรียนชั่วคราว รับซื้อลำไยสดจากสมาชิกกลุ่มมาอบเป็นลำไยอบแห้งในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคม จำหน่ายจำนวน 500 กก. ขาย กก.ละ 200-250 บาท ขายได้กำไร 5,000 บาท ก็แบ่งปันผลกำไรตามหุ้นและให้กองกลางกลุ่ม 3% จากการทำลำไยแห้งดังกล่าวสมาชิกกลุ่ม แม่บ้านเห็นว่าได้ช่วยเหลือสมาชิกขายลำไยได้ในราคาดีไม่ถูกกดราคา แปรรูปลำไยอบแห้งแล้วยังเก็บไว้ขายได้ในราคาที่ดีพอใจ การดำเนินงานได้คัดเลือกคณะกรรมการบริหารกิจกรรมเพิ่มเติม มีฝ่ายวัตถุดิบมีหน้าที่จัดซื้อวัตถุดิบ ฝ่ายผลิตมีหน้าที่ดำเนินการผลิตลำไยอบแห้ง ฝ่ายควบคุมคุณภาพมีหน้าที่ดูแลกำกับขั้นตอนการทำผลิตภัณฑ์ลำไยอบแห้งให้มีคุณภาพเหมือนกันทุกครั้ง ฝ่ายบรรจุภัณฑ์มีหน้าที่เก็บและบรรจุลำไยอบแห้งไว้ให้ฝ่ายจำหน่ายไปจำหน่าย ฝ่ายจำหน่ายมีหน้าที่นำลำไยอบแห้งไปจำหน่ายทั้งขายส่ง ปลีก ในงานเทศกาลต่าง ๆ ซึ่งฝ่ายเลขานุการมีหน้าที่จัดบันทึกการดำเนินการ และระบบบัญชี ต้นทุน การผลิต ตลอดจนกำไร ในการดำเนินงานจะ

อยู่ในการควบคุมดูแลของประธานแม่บ้านปี 2538 ทางกลุ่มแม่บ้านก็มีการแปรรูปลำไยอบแห้งเพิ่มขึ้นโดยวางแผนทำตั้งแต่ต้นฤดูกาล รับซื้อลำไยสดจากสมาชิกกลุ่มและชาวบ้านทั่วไปในชุมชน จำนวน 80,000 บาท จ้างแรงงานคว้านเนื้อลำไยในชุมชน โดยจ้างคนแก่ที่เฝ้าบ้านไม่ไปเก็บลำไย เพราะแรงงานในช่วงเก็บเกี่ยวลำไยจะขาดแคลน ราคาจ้างก็สูง สมาชิกจะร่วมกันเปลี่ยนเวรกันมาทำตามหน้าที่ ๆ แบ่งไว้และช่วยเหลือกันในหน้าที่อื่น ๆ จะปรับปรุงแบบบรรจุภัณฑ์ โดยบรรจุถุงแก้ว และทำป้ายฉลากชื่อกลุ่มติดบรรจุภัณฑ์นำไปฝากขายตามร้านในตัวเมืองลำพูน และขายตามงานเทศกาลประจำปีของจังหวัด และผู้มาดูงานเยี่ยมชมกิจกรรมของแม่บ้านและชายทั่วไป ในปี 2539, 2540, 2543 ทางกลุ่มได้ยืมเงินปลอดดอกเบี้ยกองทุนรวมเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร คชก. ปี 2539 ในการซื้อเตาอบลำไย จำนวน 14 เตา และเงินทุนหมุนเวียนซื้อลำไยสดจากสมาชิกมาแปรรูปลำไย จำนวน 1,400,000 บาท มาให้สมาชิกกลุ่ม เพื่อแปรรูปลำไยอบแห้งทั้งเปลือก พร้อมทั้งให้ผู้แทนกลุ่มแม่บ้านเข้ารับการฝึกอบรมการทำลำไยอบแห้งทั้งเปลือก กลับมาถ่ายทอดแก่สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ไปอบรมจนสามารถแปรรูปลำไยออกจำหน่ายเป็นรายได้ให้กับกลุ่ม และสามารถแบ่งค่าตอบแทนให้แก่สมาชิกของกลุ่มได้ นอกจากนี้กลุ่มยังสามารถขยายจำนวนการผลิตในการแปรรูปผลผลิตลำไยสดจากเดิมที่มีการใช้วัตถุดิบลำไยที่มีอยู่ในชุมชน ได้เพิ่มเป็นการรับซื้อวัตถุดิบจากภายนอกชุมชน ทั้งนี้จากชื่อเสียงในการผลิตของกลุ่ม ทำให้กลุ่มไม่จำเป็นต้องออกไปตะเวนซื้อวัตถุดิบแหล่งต่าง ๆ หากแต่จะมีพ่อค้าจากที่ต่าง ๆ นำมาเสนอขายให้แก่กลุ่ม จึงทำให้กลุ่มสามารถต่อรองในการจัดซื้อ และเริ่มมีความเข้มแข็งมากขึ้น ส่งผลให้สมาชิกของกลุ่มหลายรายพัฒนาตนเองจากเป็นเกษตรกร เข้าสู่การเป็นผู้ค้ารายย่อย โดยออกไปส่งซื้อลำไยจากสวนต่าง ๆ ภายนอกชุมชน มาแปรรูปเป็นลำไยอบแห้งโดยจะมีตลาดรองรับทั้งจากภายในและนอกประเทศ กลุ่มสามารถส่งใช้เงินยืมคืนโครงการกองทุนรวมเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรตามกำหนด สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น สามารถแก้ไขปัญหาทางผลผลิตลำไยล้นตลาด มีงานทำ จากการดำเนินงานดังกล่าว ทางคณะกรรมการหมู่บ้านจึงได้คัดเลือกลำไยอบแห้งของกลุ่มแม่บ้านหัวฝายเป็นผลิตภัณฑ์เด่น หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของตำบลและของจังหวัดลำพูน ตลอดจนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ทำให้กลุ่มแม่บ้านหัวฝายได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมส่งเสริมการเกษตร จำนวน 453,000 บาท และโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับตำบล พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอีก 1,000,000 บาท ในการส่งเสริมพัฒนาผลิตภัณฑ์เดิมนี้นำสู่ธุรกิจได้มาตรฐานตามที่ตลาดต้องการ สมาชิกกลุ่มและชุมชนมีงานทำ และมีรายได้ เป็นศูนย์เรียนรู้ของชุมชน โดยสนับสนุนในการจัดทำโรงเรือนมาตรฐานจัดทำห้องเย็น

เก็บลำไยสด แห้ง จัดทำบรรจุภัณฑ์กล่องกระดาษ และได้ขยายเครือข่ายกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในตำบลหนองช้างค้ำอีก 6 หมู่บ้าน เป็นเครือข่ายในการผลิตมีสมาชิกรวม 162 คน ระดมทุนจากสมาชิกเครือข่ายหุ้นละ 100 บาท รวมเป็นเงินสมทบจำนวน 27,908.40 บาท จากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตัวกลุ่มและสมาชิกในการทำกิจกรรมแปรรูปลำไยอบแห้งนั้น นางประนอม มาศิริ เภรบุญของของกลุ่มแม่บ้านกล่าวว่า “แต่ก่อนนั้นจะขายผลผลิตลำไยให้พ่อค้าจะถูกกดราคา ไม่ขายก็ได้ เพราะของก็จะเน่าเสีย จำต้องขายตามราคาที่เขากำหนดจนแทบไม่คุ้มค่า มาเดี๋ยวนี้สามารถแปรสภาพได้ ไม่จำเป็นต้องจ้อพ่อค้าเหมือนเมื่อก่อน”

4. กิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในด้านสังคม

กิจกรรมของกลุ่มแม่บ้าน ในด้านให้ความร่วมมือทางด้านสังคม กลุ่มแม่บ้านจะเข้าไปมีบทบาทช่วยเหลือสมาชิกกลุ่มฯ เครือญาติ เพื่อนบ้าน ในชุมชนที่ไม่ใช่เฉพาะสมาชิกกลุ่มแม่บ้านอย่างเดียว ลักษณะคล้ายเป็นแม่บ้านของหมู่บ้าน ดูแลกำกับงานในด้านการจัดการด้านอาหาร ดูแลทุกข์สุขผู้ที่อยู่ในชุมชนจะเข้าไปช่วยเหลือในลักษณะบทบาทของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โดยให้ความช่วยเหลือกิจกรรม บุคคลและกิจกรรมร่วมของชุมชน ลักษณะของการให้ความช่วยเหลือกิจกรรมบุคคล กลุ่ม จะเน้นผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านจะเป็นสมาชิกกลุ่มหรือทั่วไป เช่น ให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนดี ยากจน ปีละ 5 ทุน สนับสนุนอุปกรณ์กีฬา โดยปรับปรุงสถานที่เล่นกีฬาแก่เด็กเยาวชนใน หมู่บ้าน ในบริเวณโรงเรียนเก่าของหมู่บ้านและเงินรางวัลในการแข่งขันกีฬาในเทศกาลต่าง ๆ เช่น งานยี่เป็ง จัดทำอาหารเลี้ยงเด็กเล็กในโรงเรียน เดือนละ 1 ครั้ง สมาชิกกลุ่มแม่บ้านจะแบ่งเวรกันทำอาหารกลางวันเลี้ยงเด็กเล็ก มีประมาณ 11 คน ณ ที่โรงเรียนบ้านหัวฝาย เพราะเด็กที่ศูนย์นี้จะเป็นเด็กนักเรียนที่ผู้ปกครองมีฐานะค่อนข้างที่ไม่ดี เด็กเล็กอื่น ๆ ที่พ่อแม่มิมีฐานะดีก็จะส่งไปเรียนในเมือง ทางกลุ่มแม่บ้านเห็นความสำคัญว่าควรให้ความช่วยเหลือ จากประเพณีที่อบรมสั่งสอนที่ทำกันมาให้อย่างนับถือผู้สูงอายุในงานดำหัวปีใหม่ให้ไปไหว้รดน้ำดำหัว ผู้สูงอายุสืบทอดมาถึงปัจจุบัน ทุกวันที่ 15 เมษายนของปี ถือว่าเป็นวันผู้สูงอายุจะมีการให้ผู้สูงอายุมาทั้งหมู่บ้าน ที่วัด และให้ทำพิธีรดน้ำดำหัว เป็นงานของชุมชน เป็นวันที่ทุกคนครบถ้วนมาทำบุญที่วัด แสดงความเคารพนับถือ และให้กำลังใจสืบทอดประเพณีอันดีงามสืบไป ซึ่งในงานนี้ทางกลุ่มแม่บ้านจะจัดสรรเงินปันผลมาจัดเตรียมสิ่งของให้แก่ผู้สูงอายุ และจัดเตรียมรูปแบบการจัดร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านทุก ๆ ปี ตั้งแต่ปี 2540 อีกกิจกรรมหนึ่งที่กลุ่มแม่บ้านมีบทบาทมาก ก็คืองานศพ บวช ขึ้นบ้านใหม่ กลุ่มแม่บ้านจะไปร่วมกันในเรื่องการทำอาหาร การจัดดอกไม้

ต้อนรับจะแบ่งฝ่ายชัดเจน ตั้งแต่เรื่องให้ยืมอุปกรณ์เครื่องครัวการจัดของเครื่องใช้ถวายพระ การจ่ายตลาด ทำอาหารจนแล้วเสร็จงาน ถ้าเป็นงานศพจะช่วยเงินทำบุญศพละ 500 บาท รวมเป็นเข้าภาพ 1 คื่น ถ้าเป็นสมาชิกหรือเครือญาติของสมาชิกกลุ่มก็จะร่วมทำบุญศพละ 1,000 ในการช่วยเหลืองานประธานกลุ่มแม่บ้านจะเป็นแม่งานบริหารงานให้สมาชิกช่วยกันทำ มีฝ่ายตลาด ฝ่ายทำอาหาร ดอกไม้ ต้อนรับ ซึ่งก่อนนั้นจะต้องให้เจ้าภาพมาเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เมื่อมีกลุ่มแม่บ้านฯ เจ้าภาพจะยกให้กลุ่มแม่บ้านเป็น ผู้ดำเนินการเพียงแต่ประสานงานว่าจะให้ทำรูปแบบอย่างไร

สำหรับกิจกรรมร่วมของชุมชนนับได้ว่ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นกลุ่มที่ช่วยเหลือ ชุมชนและเป็นหน้าเป็นตา แก่หมู่บ้าน กิจกรรมการที่เข้าไปร่วมจะเป็นงานของหมู่บ้านในเรื่อง ประเพณี พิธีกรรมเป็นส่วนใหญ่ เช่น งานปอยหลวง ปีใหม่ ยี่เป็ง งานขันโตก งานฉลองของ วัดและโรงเรียน กลุ่มจะร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านผู้นำชุมชน ร่วมกับวางแผนงาน การ บริหารจัดงาน จะรับผิดชอบทางด้านการต้อนรับ จัดทำอาหาร ดอกไม้จัดเตรียมเครื่อง ไทยทาน จากบทบาทเดิมก็จะช่วยทำอยู่แล้ว เมื่อเป็นกลุ่มแม่บ้านก็จะเป็นเอกเทศขึ้นมีบทบาทมากขึ้น ประธานกลุ่มแม่บ้านฯ จะเป็นตัวแทนผู้ประสาน รับงานที่ได้มอบหมายให้ทำ แล้วมาแบ่งงานกับสมาชิกกลุ่มช่วยกันทำ ในการช่วยเหลือชุมชนนั้น กลุ่มจะนำเงินปันผล สวัสดิการนำมาพัฒนาชุมชนหมู่บ้านของตนเอง ให้เจริญก้าวหน้า สะดวกสบาย ความเป็นอยู่ ที่ดีขึ้น เช่น ติดไฟฟ้าตามถนนภายในหมู่บ้าน ช่วยซ่อมแซมเสียงตามสายให้หมู่บ้าน เพื่อ สะดวกในการให้ข่าวสารแก่ชุมชน ซึ่งกลุ่มแม่บ้านเสนอเรื่องเข้าที่ประชุมของหมู่บ้านเพื่อ พิจารณากิจกรรมอะไร ชุมชนมีปัญหาอะไรที่จะให้ทางกลุ่มฯ ช่วยเหลือชุมชน ช่วยพัฒนา หมู่บ้าน พิจารณาเป็นปี ๆ ไป

หลังจากที่มีการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรขึ้นในบ้านหัวฝาย พ่อบ้านที่ภรรยาเป็น สมาชิกกลุ่มแม่บ้านก็ยังทำกิจกรรม ประกอบอาชีพการเกษตร เช่น ปรับปรุงสวน เลี้ยงสัตว์ เพาะเห็ดเป็นปกติเหมือนเดิม ไม่ได้เข้ามายุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เพราะพ่อบ้านต้องใช้เวลาเพิ่มขึ้นในการปรับปรุง ดูแลสวน ในปัจจุบันมีโอกาสรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร เทคโนโลยีใหม่ ๆ แลกเปลี่ยนกัน ได้นำมาปรับใช้ในการดูแลสวนมากกว่าเดิม เช่น ให้น้ำ ให้ปุ๋ย สารบำรุง การป้องกันโรค และศัตรูพืชตลอดเวลา ให้ได้ผลผลิตตามที่ตลาด ต้องการ

ในช่วงแรกจะมีพ่อบ้านบางส่วนที่ขัดแย้ง ไม่ให้แม่บ้านเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม แม่บ้าน เพราะกลัวว่าจะเสียเวลางานภายในครอบครัว แต่เมื่อเห็นผลการดำเนินงานของ

กลุ่มว่ามีประโยชน์ต่อครอบครัวและชุมชน ก็ยินยอมและให้การสนับสนุน ช่วยเหลือกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งการมีกลุ่มแม่บ้านขึ้นในชุมชน พ่อบ้านก็ยังคงมีบทบาทเหมือนเดิม ในส่วนงานกิจกรรมด้านสังคมและสาธารณประโยชน์ พ่อบ้านได้เข้าไปร่วมช่วยเหลืองานบุญ ประเพณี งานพัฒนาหมู่บ้านเหมือนเดิม ในบางส่วนที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมากขึ้น ในเรื่องการประสานกิจกรรมของชุมชน และกลุ่มกิจกรรม เช่น การต้อนรับแขกงาน ประกวดหมู่บ้าน งานวัด โรงเรียน การพัฒนาหมู่บ้าน เช่น ผู้นำ หมู่บ้าน ผู้นำกลุ่ม และผู้นำอาวสุโส เป็นต้น

ตอนที่ 2 การเปลี่ยนแปลงด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนอันเป็นผลมาจากการรวม กลุ่มของสตรีในชุมชนชนบท

การเปลี่ยนแปลงด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนอันเป็นผลมาจากการรวมตัวของสตรีในชุมชนชนบท ที่ผู้วิจัยนำเสนอต่อไปนี้ ได้แก่ ความสัมพันธ์ในครัวเรือน ความสัมพันธ์กับเครือญาติ ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน และความสัมพันธ์กับกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนโดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ความสัมพันธ์ในครัวเรือน

หลังจากสตรีรวมกันจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมขึ้นมาแล้วสตรียังคงต้องทำหน้าที่ดูแลครอบครัวเหมือนเดิม เช่น การทำอาหาร ทำความสะอาดบ้าน ควบคุมการใช้จ่ายเงินภายในบ้าน ดูแลผู้อาวุโส ป่วย ตายาย เรื่องสุขภาพอนามัย เลี้ยงดูบุตร ตามปกติแม้ว่าถูกนำไปฝากเลี้ยงที่ศูนย์เด็กเล็ก หรือลูกโตช่วยเหลือตนเองได้แล้วก็ตาม สตรีก็ยังคงดูแลในการอบรมกล่อมเกล่า ดูแลทุกข์สุขอยู่เสมอ ในบางครั้งที่สตรีต้องไปร่วมงานกิจกรรมของกลุ่มและชุมชนที่มีมากขึ้น สตรีที่เป็นสมาชิกกลุ่มจะปฏิบัติภารกิจในครอบครัวให้แล้วเสร็จก่อน โดยปรับวิธีการทำงานในบ้านให้รวดเร็วขึ้น เช่น ซื้ออาหารสำเร็จไว้ ทำอาหารง่าย ๆ ที่ใช้เวลาทำน้อย รวดเร็ว จะใช้เครื่องทุ่นแรงช่วยในการทำงาน เพื่อประหยัดเวลา แรงงาน เช่น เครื่องซักผ้า เครื่องบด หม้อหุงข้าว เครื่องดูดฝุ่น เป็นต้น ไม่ทำอาหารทุกมื้อ การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มทำให้มีโอกาสได้เข้าอบรม ได้รับความรู้ต่าง ๆ ในด้านโภชนาการ การจัดการบ้านเรือน การใช้สารเคมี ฯลฯ และเข้าร่วมงานสังคมต่าง ๆ มีโอกาสได้รู้ได้เห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นมากขึ้น ทำให้สตรีได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น และนำความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้ในครอบครัว เช่น การเลือกซื้ออาหารให้เหมาะกับวัยของผู้ที่อยู่ในครอบครัว ผู้สูงอายุ เด็ก ความปลอดภัยจากสารพิษ การจัดบ้านเรือนให้ถูกสุขลักษณะ การแปรรูปถนอมอาหาร

เป็นต้น และพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น เช่น การแต่งกาย การเข้าสังคม เป็นต้น ภารกิจการงานภายในบ้านพ่อบ้านไม่ได้เข้ามาช่วยเหลือแม่บ้าน เนื่องจากพ่อบ้านต้องทำงานหนักในการประกอบอาชีพการเกษตร ซึ่งปัจจุบันนี้จำเป็นต้องเข้าไปจัดการดูแลมากกว่าเดิม มีการใช้เทคโนโลยีการผลิตแบบใหม่ เพื่อให้ได้ผลผลิตดี ทั้งปริมาณและมีคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาด

ในเรื่องการหารายได้เลี้ยงดูครอบครัว เป็นภารกิจ หน้าที่ของพ่อบ้าน แต่แม่บ้านก็ยังช่วยพ่อบ้านในการประกอบอาชีพนอกเหนือจากภารกิจดูแลภายในบ้านแล้ว หลังจากเข้าร่วมกลุ่มแม่บ้าน ทำให้สตรีได้มีโอกาสช่วยเหลือพ่อบ้านในเรื่องการหารายได้เพิ่มและแรงงานมากขึ้น โดยการเข้าไปร่วมระดมหุ้น และรับจ้างแรงงานในการแปรรูปผลผลิตเกษตร กองทุนออมทรัพย์ ร้านค้าของกลุ่ม ทำให้มีรายได้เพิ่มจากกำไร เงินปันผล สวัสดิการร้านค้า ค่าจ้างแรงงานตามสถานภาพที่เกี่ยวข้อง เช่น ตามหุ้นที่ลงทุน ตามบทบาท หน้าที่ที่รับผิดชอบ เป็นคณะกรรมการก็ได้เงินปันผลมากกว่าสมาชิก และค่าแรงรายวัน รายเดือน กิจกรรมบางอย่างสตรีต้องเข้ารับการอบรม ฝึกปฏิบัติก่อนให้รู้และมีทักษะ เช่น การควั่นลำไย การควบคุมคุณภาพ ทำให้สตรีในชนบทมีโอกาสได้รับการศึกษาเรียนรู้เพิ่มขึ้นมากกว่าแต่ก่อนที่ผู้ชายมีโอกาสได้รับการเรียนรู้มากกว่าหญิง ทำให้มีการจ้างแรงงานสตรีเพิ่มขึ้นและได้รับค่าแรงเพิ่มขึ้น นอกจากนั้นครอบครัวยังมีรายได้เสริมเพิ่มขึ้นจากการกู้ยืมเงินกองทุนออมทรัพย์ของสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน มาทำกิจกรรมเสริมรายได้ในและนอกภาคเกษตร เช่น การเพาะเห็ด การเลี้ยงไก่ ปลูกพืชผักสวนครัว แปรรูปผลผลิตเกษตร จำหน่ายและบริโภคตลอดทั้งปี ซึ่งในการทำกิจกรรมของกลุ่มและสมาชิกกลุ่มดังกล่าว ส่งผลให้สตรีที่เป็นสมาชิกกลุ่มและไม่เข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม ตลอดจนชาวบ้านทั่วไปในชุมชนมีการใช้แรงงาน และมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม ตลอดจนสตรีต้องใช้แรงงานที่เข้าร่วมทำกิจกรรมในด้านสังคมและสาธารณประโยชน์ของชุมชนมากขึ้น เช่น ร่วมงานทอดพระเกียรติ งานขายของ อบรมงานขันโตกหมู่บ้านใกล้เคียง

การใช้เวลาภายในครอบครัวหลังจากสตรีเข้าร่วมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมแล้วมีเวลาให้ครอบครัวน้อยลง เนื่องด้วยสตรีต้องเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มและชุมชนมากขึ้นกว่าเดิมขึ้นอยู่กับบทบาท ภารกิจที่รับผิดชอบของสตรีแต่ละคนที่เข้าไปเกี่ยวข้องในกิจกรรมส่วนไหน ใช้เวลามากน้อยไม่เท่ากัน เช่น คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านจะเข้าไปดูแล กำกับกิจกรรมแปรรูป ออมทรัพย์ ร้านค้า อบรม ประชุม ประสานงานกับกลุ่มองค์กรทั้งภายในและนอกชุมชน งานสังคมต่าง ๆ สมาชิกกลุ่มก็จะเป็นแรงงานรับจ้างทำกิจกรรมตามแต่กิจกรรม เช่น

คว้านลำไย บรรจุก้อนๆ พนักงานร้านค้าขายสินค้า และงานสังคม สาธารณประโยชน์ของชุมชน เป็นต้น และสตรีต้องใช้เวลาอีกส่วนหนึ่งไปช่วยเหลือพ่อบ้านทำกิจกรรม งานหารายได้ให้แก่ครอบครัว ทำให้มีเวลาปฏิบัติงานภายในครอบครัวน้อยลง แต่สตรีสามารถทำหน้าที่ดูแลภายในบ้านเหมือนเดิม โดยปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานบ้าน บางกิจกรรมให้รวดเร็วขึ้น ใช้เครื่องทุ่นแรงช่วย ฯลฯ

นางประนอม ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “งานบ้านทั้งหมด รวมถึงการเลี้ยงลูก 2 คน เจ้าทำอะไรหมด พ่อบ้านไม่เคยช่วย เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้หญิง อีกอย่างพ่อบ้านเป็นครู มีบ้านพักอยู่ในโรงเรียน งานของโรงเรียนมีมาก จะบ่มีเวลามาช่วยงานบ้าน เวลาไปร่วมงานของกลุ่มหรือชุมชน เจ้าจะ จัดเตรียมอาหารการกินให้เรียบร้อยก่อนจะไป”

นางสายทอง ผัดเจริญ ได้พูดคุยกับผู้วิจัยว่า “สมาชิกในครอบครัวของพี่กับกับข้าวที่ซื้อตามตลาดทั่วไป พี่ต้องทำกับข้าวทุกมื้อคนเดียว พ่อบ้านไปสวนแต่เช้า เข้าบ้านก็แลง ห่อข้าวไปกินด้วย สอนอยู่ใกล้บ้าน งานในบ้านพ่อบ้านบ่ได้ช่วยเลย เวลาไปทำกิจกรรมของกลุ่มหรือชุมชน ก็ไปกินอาหารกลางวันไว้ก่อนเที่ยง แล้วก็ไปกินที่กลุ่มใหม่”

กรณีนางเสงี่ยม อิ่มคำ ได้เล่าว่า “เจ้ามีลูก 3 คน อายุห่างกัน 2 ปี และในครอบครัวพ่อกับแม่เจ้าจะมาอยู่ช่วยเลี้ยงลูกเป็นครั้ง เรื่องอาหารการกินพ่อ ครอบครัวยังมีปัญหา ถ้าไปร่วมงานช่วยกลุ่ม เจ้าจะเตรียมไว้ก่อนไป งานบ้านอื่น ๆ ก็จะไม่เร่งทำเสร็จก่อนไป เดียวคนเฒ่าจะด่า ถ้าเป็นงานตอนกลางคืนก็ไปร่วมงานได้”

นางสาวรำพันธ์ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านอีกตัวอย่างหนึ่งได้เล่าว่า “ตนเองมีสุขภาพไม่แข็งแรง เป็นโรคเลือด การบริโภคอาหารจึงเป็นสิ่งที่ต้องระวัง การเข้ารับการอบรมได้ความรู้จากการเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน จึงสามารถทำให้ได้รู้ถึงการบริโภคอาหารที่ถูกหลักอนามัยเป็นประโยชน์ และสามารถป้องกันการเจ็บป่วยจากโรคภัยไข้เจ็บ”

จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม นางคำปัน นางภาณี และนางวัชรีย์ ส่วนใหญ่พูดเหมือนกันว่า “เข้ากลุ่มแม่บ้านแล้ว ทำให้เราต้องเหนื่อยมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งงานบ้านที่ทำอยู่เดิม งานพ่อบ้านที่ต้องไปดูแลช่วยเหลือมากขึ้น บางอย่างก็จ้างคนช่วยเพิ่ม งานของกลุ่มและหมู่บ้านอีก ที่สำคัญที่สุดงานในบ้านแล้ว ขาดไม่ได้เลย ต้องทำเพราะเป็นหน้าที่ของเราโดยตรง ทำให้แล้วเสร็จก่อนหรือหาวิธีการอย่างอื่นช่วย และดูแลคนเฒ่าคนแก่ ลูก ละทิ้งไม่ได้ ไม่ต้องไปหวังพึ่งพ่อบ้าน งานเขานักอยู่แล้ว”

จากการพูดคุยสนทนากลุ่ม นางเยาวเรศ นางมา นางสมศรี คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน พูดคล้ายกันว่า “เดี๋ยวนี้งานสังคมและงานสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน

และนอกหมู่บ้านมีมากขึ้น อาศัยกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้านช่วยกัน โดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้านเป็นหน้าเป็นตาให้บ้านหัวฝาย เป็นตัวแทนไปโน้น ไปนี้ เดือน ๆ ก็ 3-4 ครั้ง งานบ้านก็ต้องดูแลอยู่ งานไปช่วยดูแลสวนก็มีเพิ่มขึ้น บางมือชื้อกับข้าวสำเร็จกิน ไม่ค่อยอ้อยอิ่งก็ไม่ใช่ไร เพราะแม่บ้านมีงานยุ่งมากแต่ก็ทำได้"

จากการศึกษาสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจำนวน 10 ราย พบว่า การรวมกลุ่มของสตรีในชนบท มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ภายในครอบครัว การช่วยครอบครัวทำงานเพื่อหารายได้ การใช้แรงงานภายในครอบครัว และการทำงานบ้านต่าง ๆ ไม่ให้ขาดตกบกพร่อง โดยทั้งนี้เป็นเพราะสตรีที่เป็นสมาชิกกลุ่มจะปฏิบัติภารกิจในครอบครัวให้แล้วเสร็จก่อน แล้วจึงเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม สำหรับพ่อบ้านนั้น แม่บ้านยังคงมีความเชื่อว่าเป็นผู้นำของครอบครัว ไม่ต้องรับผิดชอบหรือแบ่งปันการดูแลบ้านหรือเลี้ยงดูลูก การเข้าร่วมกลุ่มแม่บ้านยังช่วยเสริมสร้างในด้านการดูแลครอบครัวได้ดียิ่งขึ้น เช่น การได้เข้ารับการอบรมให้ความรู้กับกลุ่มแม่บ้านในด้านอาหารและโภชนาการ ความรู้เรื่องการใช้สารเคมีในการทำการเกษตร การปลูกผักปลอดสารพิษ การเลือกบริโภคอาหารให้ปลอดภัยจากสารเคมี และสิ่งเจือปนที่เป็นอันตรายต่อร่างกาย การดูแลสุขภาพอนามัย การจัดการบ้านเรือน การเลือกซื้ออาหาร การประกอบอาหารให้เหมาะสมกับวัยต่างๆ เหล่านี้เป็นต้น นอกจากนี้ยังช่วยให้มีช่องทางหารายได้แก่ครอบครัวมากขึ้น มีกิจกรรมใหม่ เปลี่ยนอาชีพและสามารถนำวิชาการการผลิตแบบใหม่มาใช้ให้เหมาะสมกับปัจจุบัน

2.2 ความสัมพันธ์กับเครือญาติ

ความสัมพันธ์กับเครือญาติ หลังสตรีเข้าร่วมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแล้วนั้น ทำให้ระบบเครือญาติมีการพึ่งพาอาศัยกันมากขึ้นจากเดิม ในกิจกรรมต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม ประเพณี และการประกอบอาชีพ โดยที่สังคมภายในชุมชนบ้านหัวฝายยังคงดำรงรักษาวัฒนธรรม ประเพณี สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสร้างความสัมพันธ์ของระบบเครือญาติให้คงอยู่เหมือนเดิม เช่น งานเลี้ยงผีปู่ย่า หรือผีประจำตระกูล ในหมู่บ้านจะมีตระกูลใหญ่ 5-10 ตระกูล สตรีจะมีการสืบทอดจากฝ่ายมารดา มีการบูชาผีปู่ย่าในเดือนมิถุนายนหรือเดือน 9 ของภาคเหนือทุกปี นอกจากนั้นจะมีการทำบุญในวันสงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา การเลี้ยงผีปู่ย่า สตรีจะมาช่วยกันจัดเตรียมเครื่องทำบุญ เช่น ไห้ว ทำอาหารร่วมกัน ณ บ้านเก่าผีและทำพิธีร่วมกัน ในระหว่างทำกิจกรรมร่วมกันก็จะพูดคุยสอบถามสารทุกข์สุกดิบ บางเรื่องก็จะช่วยกันแก้ไข แนะนำ ทำให้ทราบข่าวระหว่างกันในเครือญาติและเรื่องราวอื่น ๆ

นอกจากนั้นยังมีงาน การทำบุญถึงบรรพบุรุษในช่วงเทศกาลต่าง ๆ การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานศพ หรือพิธีกรรมต่าง ๆ ยังคงหมุนเวียนเกี่ยวข้องกับเครือญาติอยู่เสมอ จะช่วยเหลือกันในแบบเป็นเงิน แรงงาน สิ่งของ และคำปรึกษา ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของแต่ละกิจกรรม ญาติใกล้ชิดห่างกันขนาดไหน การเยี่ยมเยียนญาติผู้ใหญ่ในยามเจ็บป่วย แต่การพูดคุยกันในยามว่างในบางครั้ง รวมกลุ่มพูดคุยกันได้ดูบ้าน เครือญาติที่ปลูกบ้านอยู่ในละแวกเดียวกันจะลดน้อยลง เวลาส่วนนี้ไปพบปะพูดคุยกันในการร่วมกิจกรรมของกลุ่มมากขึ้น เนื้อหาที่พูดคุยเป็นเรื่องการประกอบอาชีพ ช่องทางหารายได้เป็นส่วนใหญ่ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในด้าน การประกอบอาชีพ การหารายได้ เมื่อเข้ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแล้ว มีการพึ่งพาอาศัยกันมากขึ้นจากเดิม ที่ต่างคนต่างอยู่ทำกิจกรรมของตนเอง ต้องเร่งรีบทำงานเพื่อหารายได้ให้เพียงพอต่อครอบครัว เมื่อเข้าร่วมกลุ่มมีโอกาสพบปะกันบ่อยขึ้น การทำกิจกรรมของกลุ่มร่วมกัน เช่น ออมทรัพย์ แปรรูปผลผลิตเกษตร ร้านค้า อบรม ดูงาน ทำให้ได้รับความรู้ ข้อมูลข่าวสารแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือญาติกัน มากขึ้น มีการค้าประกันเงินกู้ยืมของกลุ่มร่วมกัน ให้ยืมอุปกรณ์ สิ่งของการเกษตร และมีการเอามื้อเอารวัน

ในการเก็บเกี่ยวผลผลิตในระหว่างเครือญาติกัน การเผยแพร่ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ให้แก่ญาติพี่น้อง ตลอดจนการเข้าร่วมรับผลประโยชน์จากรัฐหรือบุคคลภายนอก เช่น การกู้ยืมเงินโครงการสนับสนุนการจัดซื้อเตาอบลำไย และเงินทุนหมุนเวียนรับซื้อลำไย คชก. ปี 2539, 2543 ร่วมกัน

จากการบอกเล่าของนางเกียง ได้บอกว่า "การปลูกลำไยเดี๋ยวนี้เอาแบบได้ ดึงอากาศ ดึงน้ำ มันเปลี่ยน ผิดปกติ ทำอื้อลำไยออกดอกพร้อม บ่อออกพร้อม ปีนี้อีสานเร่งยังดีหน่อย พร พี่สาวซื้อสารมาเผื่อ รวมกันซื้อถึงใหญ่ 1 ถัง แล้วบอกวิธีใส่สารว่าใส่สารอย่างไร ไต เพราะถ้าใส่ป้าง ลำไยตายแน่แล้ว" บางครั้งก็ต้องช่วยกันในด้านแรงงาน หรือหากสมาชิกแม่บ้านมีความจำเป็นต้องไปร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ต้องใช้เวลานาน ต้องขอความช่วยเหลือญาติพี่น้อง เพื่อช่วยดูแลบุตรหลานอีกด้วย เช่น นางบัวคำ รุนรักษา มีหน้าที่ต้องเป็นผู้ขายของประจำร้านค้าของกลุ่ม ตั้งแต่เวลา 07.30-20.00 น. ทุก 22 วัน/เดือน ได้ฝากลูกไว้กับนางบัวผา อิมอ้าย และงานทำบุญ ประเพณีต่าง ๆ ในชุมชน แม่บ้านยังคงร่วมกิจกรรมกับเครือญาติทั้งงานขึ้นบ้านใหม่ งานศพ งานบวช ฯลฯ จากการพูดคุยกับนางอัมพร สมาชิกกลุ่มแม่บ้านคนหนึ่งว่า "เวลามีกานม้งงานของญาติพี่น้อง ก็จะไปช่วยกันเหมือนเก่าเหมือนเดิม เพราะงานกับได้มีบ่อย อย่างงานศพ ก็ต้องเสียสละงานอื่น ๆ มาช่วยงานศพก่อน งานกลุ่มจะทำงานเมื่อใด สมาชิกกลุ่มจะมาอุ้มกัน ตกลงกันทำเมื่อมีสมาชิกว่างนัก ๆ

หรือว่าแบ่งกันไปทำ” สำหรับการเยี่ยมเยียนญาติผู้ใหญ่ตามประเพณีของชาวเหนือยังคงปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เช่น การรดน้ำดำหัววันสงกรานต์ พิธีงานเข้าพรรษา ออกพรรษา หรือยามที่ญาติผู้ใหญ่เจ็บป่วย กรณีของนางแสงจันทร์ ได้เล่าว่า “ก่อนนั้นประเพณีปีใหม่ดำหัวคนเฒ่าคนแก่ตามบ้าน ดำหัวคนเฒ่า ทุกคนว่าญาติหรือเพื่อนบ้าน เอาของกินของใช้ไปดำหัวที่บ้านคนเฒ่าคนแก่ บอเดี๋ยวนี้จะไปง่ายขึ้น แม่บ้านจะไปบอกคนเฒ่าคนแก่ไปพร้อมกันที่วัดวันที่ 16 เมษายนของทุกปี กลุ่มแม่บ้านจัดเตรียมของใช้เป็นชุด ๆ ทำพิธีรดน้ำดำหัวและมอบของอื้อคนเฒ่าคนแก่ เรียงตามอายุมากไปหาน้อย ปีนี้ก็มี 15 คน เอาอายุ 78 ปีขึ้นไป สูงสุด 86 ปี คนหนุ่ม คนสาว ละอ่อนจะได้เห็นและสืบทอดปฏิบัติต่อไป”

และจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม นางมาลี นางแสงหล้า นางบัวผืน สมาชิกกลุ่มแม่บ้านส่วนใหญ่ได้พูดคุยเหมือนกันว่า “ที่เข้ามาร่วมกลุ่มกันนี้ ส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้องกัน ปกติก็จะให้ความช่วยเหลือกันอยู่แล้ว พอเป็นกลุ่มก็ทำให้เข้าใจกัน และมีการช่วยกันง่ายขึ้น อย่างกู้ยืมเงินออมทรัพย์ จะไปเอาผู้อื่นที่ไม่ใช่ญาติเดียวกันมาค้าก็เกรงใจ กลัวเขาไม่ค้าให้ เป็นญาตินี้แหละดี พูดคุยกันง่าย ถ้าไม่ให้เกิดก่อกวน ทวงหนี้ได้ง่าย ในเรื่องแรงงานในการประกอบอาชีพ เลิกเอามือเอารวันไปนานแล้ว เมื่อเป็นกลุ่ม ก็ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ประสพผลสำเร็จดี จึงได้รวมกันในเครือข่าย 2-3 ครัวเรือน แลกเปลี่ยนกันทำงาน เช่น เก็บลำไย ตัดแต่งกิ่งลำไย ใส่ปุ๋ย ไม่ต้องจ้างคนช่วย แรงงานก็หายาก เพราะต่างคนต่างดูแลตัวเอง”

จากการสนทนาคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน ได้พูดคุยว่า “แต่เดิมพอว่างจากงานก็จะมาพูดคุยกันพื้นใต้ถุนบ้าน ช่วงหลัง ๆ นี้ก็ไม่มีเวลาได้มาพูดคุยกัน งานอาชีพ งานบุญกันนัก พอมีกลุ่มแม่บ้านก็ได้เจอกันมากขึ้น ได้ถามไถ่ทุกข์สุขกัน เป็นญาติพี่น้อง เมื่อทำงานกลุ่มร่วมกัน มีอะไรก็พูดคุยกันได้ ตักกันได้ ไว้ใจกัน อย่างในเรื่องเงินทองของกลุ่ม การไปขายของ”

การเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไม่ได้ทำให้ความสัมพันธ์กับเครือข่ายเปลี่ยนแปลงไป ยังคงมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการประกอบอาชีพ เช่น การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการทำสวนลำไย ที่มีพัฒนาการที่ต้องติดตามเทคโนโลยีใหม่ ๆ เสมอ ทั้งการปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว ตลอดจนการขายผลผลิตหรือการนำมาแปรรูป

2.3 ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน

การรวมกลุ่มของสตรีทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านในชุมชนเพิ่มขึ้น มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ได้พบปะกันเป็นประจำในการร่วมทำกิจกรรมของกลุ่ม สมาชิกกลุ่มและงานสังคม สาธารณประโยชน์ของชุมชน ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กัน ช่วยเหลือเกื้อกูล แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แก้ไขปัญหาของกลุ่มและชุมชนร่วมกัน ทำให้ผู้ด้อยโอกาสได้รับการช่วยเหลือ เช่น ให้ทุนการศึกษาเด็กยากจน สนับสนุนสิ่งของอุปโภค บริโภคแก่ผู้มีรายได้น้อย ช่วยกันจัดงานศพผู้มีรายได้น้อย เป็นต้น มีโอกาสได้รับข้อมูล ข่าวสาร ความเคลื่อนไหวของกันและกัน จึงทำให้มีการแลกเปลี่ยนผลผลิตในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น พืชผักสวนครัวที่ครอบครัวปลูกไว้บริโภค การยืมวัสดุ อุปกรณ์การผลิต เช่น เครื่องคัดเกรดลำไย การแลกเปลี่ยนแรงงานในการประกอบอาชีพ เช่น การเอามือเอารำในการเก็บเกี่ยวผลผลิต การรวมกันขายผลผลิตรวมกัน เป็นต้น ทำให้เกิดอาชีพใหม่ ความรู้ใหม่ รวดเร็ว สอดคล้องกับเศรษฐกิจในปัจจุบัน อีกทั้งทำให้เกิดการประสานงาน ประสานความสัมพันธ์ที่ดีในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มและของชุมชน มีความพร้อมเพรียงกัน เสียสละเวลามาทำงานร่วมกันเหมือนกับเครือญาติกันทั้งชุมชน เช่น การจัดงานปอยหลวงวัด กลุ่มแม่บ้านจะแบ่งงานกันอย่างชัดเจนเป็นกลุ่มย่อย มีหัวหน้าทีมควบคุมและประสานงานกัน แต่ละทีมจะไม่แบ่งว่าเป็นเครือญาติหรือเพื่อนบ้าน จะช่วยกันทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีผลทำให้เกิดความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจกันในการทำกิจกรรมของชุมชนเป็นอย่างดี

กรณีของครอบครัวนางบัวถา อิมอ้าย นางมาลี จัสนัน และครอบครัวของนายบุญเป็ง สมโพธิ ทั้ง 3 คนเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านได้ตกลงกันเก็บผลผลิตลำไยของกันและกัน เอามือเอารำกัน ช่วยกันเก็บลำไย ครอบครัวละ 2-3 วัน เป็นประจำทุกปี ไม่ต้องจ้างแรงงานภายนอก

จากการพูดคุยกับนางคำปัน เล่าว่า “พี่ได้เข้ากลุ่มแม่บ้านกับเป็น เพราะพี่ต้องไปรับจ้างทำงาน บ่มีเวลารว่าง ลูกก็มี 2 คน ดีไฮ่ ที่นาก็บ่มี ดีที่พี่ได้กลุ่มแม่บ้านได้ฮื้อทุนเรียนดีลูกคนน้อย 500 บาท ก็ดีใจที่เป็นยังนึกถึงคนตุ๊ก คนยาก ถ้าลูก ๆ ใหญ่ได้ทำกานทำงาน ก็จะไปเข้ากลุ่มกับเป็น” จากการเล่าของนางเตียมดำ สมาชิกกลุ่ม เล่าว่า “พอมีกกลุ่มแม่บ้านในหมู่บ้านเฮขึ้น ก็มิกิจกรรมหลายอย่างในหมู่บ้าน เช่น ร้านค้า ออมทรัพย์ แล้วก็ได้ไปงานนอกบ้าน ไปในนามของหมู่บ้านหัวฝาย อย่างงานวันสตรีสากล งานปีใหม่ งานขึ้นโตก บ่อยขึ้นกว่าเดิม บ่ไปเป็นก็จะว่าฮื้อ บ่ร่วมมือ ถ้างานกานของบ้านเฮาเดียวเป็นจะบ่มาช่วย

เขา ได้ปะกันเจือ ได้รู้ได้คุยกันนักขึ้น เช่น อย่างเวลาเอาสตางค์เงินออกมาส่งทุกวันที่ 10 ของเดือน ได้รู้ข่าวต่าง ๆ การใช้จ่ายดล้าโยฮือผิงาม ทราบราคาขายล้าโย"

จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม นางรำพรรณ นางพัชรินทร์ นางสมศรี สมาชิกกลุ่มได้พูดเหมือนกันว่า "กิจกรรมกลุ่มได้ช่วยให้เพื่อนบ้านในชุมชนได้เข้ามาร่วมงาน ชุมชนมากกว่าแต่ก่อน ผู้ที่ไม่เคยมาก็มา อาจจะเป็นเพราะว่ากลุ่มเราได้เข้าช่วยเหลือกิจกรรม อย่างทั่วถึง จะเป็นสมาชิกกลุ่มหรือไม่ก็ตาม และได้เห็นผลการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มที่เป็น ประโยชน์ต่อสมาชิกและชุมชน อย่างกลุ่มออมทรัพย์ ร้านค้า และการเยี่ยมเยียน ช่วยเหลือ ผู้ด้อยโอกาสชักชวนกันมา อย่างอ้ายแก้ว เมื่อก่อนนั้นไม่เคยมาช่วยงานชุมชนเลย พอ แม่บ้านไปช่วยงานศพพ่อเขา หลังจากนั้นก็มาร่วมงานตลอด"

จากการสัมภาษณ์สมาชิกและพูดคุยกับคณะกรรมการกลุ่ม 3 คน ในการประชุม ออมทรัพย์พูดคล้ายกันว่า "กิจกรรมออมทรัพย์ได้ทำให้ชุมชนมีความสามัคคีกันมากขึ้น มีการ กู้ยืม ส่งเงินตามกำหนด ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกที่เป็นญาติพี่น้องกัน หรือเพื่อนบ้านกัน สังเกต แรก ๆ จะค้าประกันให้กับเฉพาะเครือญาติ เดียวนี้เป็นเพื่อนบ้านก็ค้าช่วยเหลือกัน และยินดี ให้เพิ่มค่าสวัสดิการช่วยเหลือชุมชนมากขึ้นจากเดิม และถ้ามีงานของกลุ่มและชุมชนที่ไปร่วม งานนอกหมู่บ้าน ก็พร้อมใจกันสละเวลาไปช่วยกัน ตลอดจนส่วนตัวของสมาชิกกลุ่มก็ช่วยกัน เป็นอย่างดี"

2.4 ความสัมพันธ์กับกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่ม ออมทรัพย์ กลุ่มร้านค้าชุมชน การทำกิจกรรมร่วมของหมู่บ้าน การอบรมให้ความรู้ ข่าวสาร ของชุมชน เป็นต้น

กลุ่มแม่บ้านเกษตรบ้านหัวฝายได้มีส่วนเข้าเกี่ยวข้องกับกลุ่ม องค์กรต่าง ๆ ที่อยู่ใน ชุมชนหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มเกษตรกรทำสวนหนองข้างคื่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มฌาปนกิจ และกลุ่มกิจกรรมย่อย ร้านค้าชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแปรรูปผลผลิตเกษตร ที่อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของกลุ่มแม่บ้านโดยตรง กิจกรรมที่เข้าไปเกี่ยวข้องเป็นกิจกรรมส่งเสริม อาชีพ และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ตลอดจนวัฒนธรรมและประเพณี

- ความสัมพันธ์กับกลุ่มเกษตรกรทำสวนตำบลหนองข้างคื่น

ในชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรทำสวนตำบลหนองข้างคื่นขึ้นในระดับ ตำบลเมื่อ พ.ศ. 2530 มีที่ทำการกลุ่มในหมู่บ้านหัวฝาย มีสมาชิกทั้งหมด 450 คน โดย สำนักงานเกษตรจังหวัดลำพูนร่วมจัดตั้ง มีนายวิชาญ จาระธรรมเป็นประธาน ซึ่งเป็นสามีของ

คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านคนหนึ่ง กลุ่มเป็นนิติบุคคล สมาชิกส่วนใหญ่เป็นพ่อบ้าน วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเกษตรกรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อประโยชน์ในด้านการซื้อและขายด้านการผลิตทางการเกษตร กิจกรรมที่กลุ่มดำเนินการ คือ รวมกันซื้อ-ขายปัจจัยการผลิตเป็นศูนย์กลางรับความรู้ ประสานงานระหว่างภาครัฐกับเกษตรกร กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มแม่บ้าน คือ ร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารกลุ่มเกษตรกรทำสวน ร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มจำนวน 20 คน ร่วมระดมหุ้น 150 หุ้น ร่วมซื้อปัจจัยในการผลิต ปุ๋ยอ.ต.ก. ปีละ 1 ครั้ง รวมกันขายผลผลิตแปรรูปจากการเกษตรลำไยอบแห้งในรูปกลุ่ม ทำให้สมาชิกผู้ผลิตสะดวกรวดเร็วและกลุ่มมีเงินกองทุนเพิ่มขึ้น เข้าร่วมโครงการสนับสนุนจัดซื้อเตาอบลำไยและเงินทุนหมุนเวียนรับซื้อลำไย (คชก.) ของกลุ่มแม่บ้านจำนวน 10 คน แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันในการพัฒนาลำไย การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทำงานช่วยเหลือกิจกรรมด้านสังคมสาธารณประโยชน์ในชุมชน และร่วมวางแผนการพัฒนาชุมชนร่วมกัน

- ความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้สูงอายุ

ในชุมชนมีการตั้งกลุ่มผู้สูงอายุอย่างเป็นทางการเมื่อ พ.ศ.2539 โดยหน่วยงานสาธารณสุขได้มีโครงการจัดตั้งกลุ่มผู้สูงอายุ และได้ให้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ โดยมีพ่ออินตา ไจมา เป็นประธาน มีสมาชิก 40 คน อายุ 50 ปีขึ้นไป กิจกรรมที่มีผู้สูงอายุเข้าไปเกี่ยวข้องกับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เป็นเรื่องเกี่ยวกับประเพณีการทำบุญ ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของวัดและชุมชน ในบทบาทนี้กลุ่มสตรีเข้าไปมีส่วนร่วมประสานกับผู้สูงอายุในเรื่องการจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งของ เครื่องใช้ในการจัดงานแต่ละครั้ง และศึกษาวิธีการเพื่อสืบทอดต่อไป ในยามเจ็บไข้ได้ป่วยของผู้สูงอายุในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นญาติของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านหรือไม่ก็ตาม กลุ่มแม่บ้านได้มีโครงการเยี่ยมเยียน ให้กำลังใจแก่ผู้สูงอายุ โดยนำของฝากเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งใช้งบประมาณจากส่วนแบ่งจัดสรรกำไรจากกิจกรรมของกลุ่ม อีกกิจกรรมหนึ่งที่นับว่ามีความสำคัญที่กลุ่มได้เข้าไปเกี่ยวข้องเพื่อแสดงความเคารพต่อญาติผู้ใหญ่ของตนเองและผู้สูงอายุในหมู่บ้าน โดยทำกิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุตามประเพณี วัฒนธรรมล้านนา ทดแทนคุณบุพการี เมื่อแก่ชราลูกหลานจะได้ไม่ทอดทิ้ง และเพื่อที่จะทำให้ผู้สูงอายุได้มีความสามัคคีในระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน กลุ่มแม่บ้านจะจัดเตรียมงานคัดเลือกผู้สูงอายุที่มีอายุมากที่สุด 2-3 คน เป็นผู้แทนกลุ่ม จัดเตรียมสิ่งของดำหัว กำหนดเวลา สถานที่ ประสานกับกลุ่มในชุมชนที่เกี่ยวข้องมาร่วมกิจกรรม และจัดหาอาหารมาเลี้ยงผู้เข้าร่วมกิจกรรมในวันนั้น งบประมาณค่าใช้จ่ายกลุ่มแม่บ้านเป็นผู้รับผิดชอบ ในด้านความสัมพันธ์กับกลุ่มแม่บ้าน จากการศึกษาพบว่ามีการ

ประสานงานกับผู้สูงอายุในกิจกรรม ประเพณี ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของวัดและของชุมชน ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในแต่ละครั้ง แต่ละงาน ผู้สูงอายุจะมีความรู้ ความเข้าใจและ เป็นกลุ่มที่รับผิดชอบในงานส่วนนี้ กลุ่มแม่บ้านทางประธานกลุ่มแม่บ้าน นางบัวเลื่อน ภักดี และนางสาวราพันธ์ ผัดเจริญ จะเข้าไปประสานงานในส่วนที่เกี่ยวข้องและมาประชุมสมาชิก กลุ่ม จัดแบ่งงาน ช่วยกันในการจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งของเครื่องใช้ในการจัดงานแต่ละ ครั้งให้แก่ผู้สูงอายุ และศึกษาวิธีการจัดเตรียมของทำบุญว่าทำอย่างไร จะได้นำไปใช้สืบทอด ไป เช่น งานปอยหลวงของวัด ทำให้งานรวดเร็ว

- ความสัมพันธ์กับกลุ่มฌาปนกิจ

กลุ่มฌาปนกิจเป็นกลุ่มที่จัดขึ้นตั้งแต่ปี 2521 พ่อกำนันคำตัน วิบูลย์มาเป็น ผู้นำในการรวมกลุ่ม สมาชิกส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชนและใกล้เคียง เพื่อช่วยเหลือกันและกัน เมื่อมีการตายของคนในหมู่บ้าน มีคณะกรรมการบริหารจะเก็บข้าวสารครัวละ 1 ลิตร เงิน 10 บาท ปัจจุบันไม่มีการเก็บข้าวสาร เก็บเป็นเงินครัวเรือนละ 50 บาท แต่เดิมสตรีจะเข้าไป ช่วยเหลืองานฌาปนกิจศพ ตามแต่สถานะว่าเป็นเครือญาติ เพื่อนบ้าน สนิทสนมมาน้อย แด่ไหน ไปช่วยเหลือในด้านการเงิน ให้ยืมสิ่งของ เครื่องใช้ อุปกรณ์ในการจัดงาน ตลอดจน พืชผลทางการเกษตร ในการช่วยเหลือด้านแรงงาน สตรีส่วนใหญ่จะช่วยทำอาหาร จัดของ ทำบุญ ตามแต่ถนัดหรือเจ้าภาพร้องขอความช่วยเหลือ เดิมนั้นเป็นการช่วยเหลือกันในงาน โดยเจ้าภาพจะคอยดูแลในกิจกรรมทุกอย่างซึ่งเป็นภาระหนักของเจ้าภาพ ภายหลังเมื่อมีการ จัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรขึ้นมาอย่างเป็นรูปธรรม กลุ่มได้ตั้งระเบียบ ข้อตกลง ให้ความ ช่วยเหลือแก่การจัดงานฌาปนกิจศพในชุมชน เพื่อช่วยเหลือสมาชิกกลุ่มและชุมชน ดังนี้ รับเป็นเจ้าภาพจัดงาน 1 คืน บริจาคช่วยเหลือศพละ 500 บาท รับผิดชอบจัดทำอาหารและ จัดของทำบุญ และการบริการให้กับผู้มาร่วมงานในงานศพ ตั้งแต่เริ่มจนแล้วเสร็จงาน ให้ยืม อุปกรณ์เครื่องครัวของกลุ่ม ถ้าเป็นครอบครัวสมาชิกกลุ่มแม่บ้านให้ยืมโดยไม่เสียค่าบริการ ถ้า ไม่เป็นสมาชิกให้เสียค่าบำรุง ซ่อมแซมครั้งละ 300 บาท ถ้าแตกเสียหายมากให้ซื้อใช้ทดแทน ให้บริการสินเชื่อบริภัณฑ์ ร้านค้ากลุ่มที่นำมาใช้ในงานศพก่อน หลังจากเสร็จสิ้นงานจึงนำเงิน มาชำระ ในการดำเนินการคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้าน แบ่งหน้าที่ช่วยกันตามหน้าที่จนเสร็จ สิ้นสรุปผลงานให้เจ้าภาพ จากการเล่าของนางสาวสุจิตรา ภักดี สมาชิกกลุ่มแม่บ้านที่ทำ หน้าที่ขายของร้านค้ากลุ่มว่าเมื่อใดมีงานศพ เมื่อทราบเรื่องสมาชิกกลุ่มแม่บ้านก็จะมาช่วย กันจัดอุปกรณ์ เครื่องครัวที่เก็บไว้หลังร้านค้าไปยังบ้านที่จัดงาน อีกส่วนหนึ่งก็จะจัดสิ่งของ เครื่องใช้ที่จำเป็นไปในงาน สำหรับตนเองก็ประสานประธานกลุ่มในเรื่องสิ่งของที่จะต้องไปซื้อ

ที่ตลาดในเมืองและนำไปส่งยังบ้านที่จัดงาน จดบัญชีและส่งสรุปยอดบัญชี เมืองงานเสร็จขาดเหลืออะไรก็ต้องรีบดำเนินการให้ทันที

จากการพูดของพระสงฆ์วัดหัวฝาย ได้พูดว่า “งานศพในหมู่บ้านหัวฝายเดียวนี้การจัดการเป็นระเบียบดี อาหารก็ล้ำ แม่บ้านช่างทำ เตรียมกับข้าวกับปลา รวดเร็วกว่าแต่ก่อน หมูไปกาดก็ไปกาด หมูทำกับข้าวก็ทำ เครื่องครัวก็ไปเอาที่ร้านก้ามแมบ้าน พระบ่ต้องกังวล กลัวว่าจะช้า” แม่ลูน ชาวบ้านหัวฝายได้บอกว่า “เมื่อพ่อตายก็ได้กลุ่มแม่บ้านมาช่วยจัดงานศพฮื้อ ลำพังตัวคนเดียวไปก็ลำบาก ปสบาย ข้าวของเครื่องใช้ก็ไปเอาที่ร้านค้ากลุ่มมาก่อน เสร็จงานก็ไปจ่ายเงินครั้งเดียว ไว้ใจกัน สะดวกดี บอกประธานว่าจะจัดงานใหญ่ น้อยขนาดไหน แม่บ้านชำนาญกะได้”

กิจกรรมส่วนรวมที่เป็นประเพณี พิธีกรรมของวัดและชุมชน กลุ่มแม่บ้านได้เข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการทำงานร่วมกันเป็นอย่างดี เป็นระบบกันมากกว่าเดิม มีการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน แบ่งงานกันทำ เป็นกลุ่มที่มีสมาชิกจำนวนมาก และเป็นการระดมกำลังในการทำงานให้กับงานส่วนรวมของชุมชนร่วมกับกลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ ได้อย่างดี (สัมภาษณ์นายเจริญ ผัดเจริญ คณะกรรมการหมู่บ้านและชาวบ้าน) เมื่อถึงเทศกาลหรือมีงานในชุมชน กลุ่มแม่บ้านเหล่านี้ก็จะไปรวมตัวช่วยกัน คณะกรรมการกลุ่มจะมีการแบ่งหน้าที่กันทำโดยดูจากเนื้อหางานกิจกรรมที่มีขึ้น ส่วนใหญ่ถ้าเป็นงานประเพณีต่าง ๆ แล้ว กลุ่มนี้จะถูกแบ่งให้รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการทั่วไป การจัดเตรียมอาหาร น้ำดูแลและต้อนรับแขกผู้เข้ามาร่วมงาน การทำความสะอาด จัดสถานที่ จากการสัมภาษณ์นางสาวพัชรินทร์ มาศิริ คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเล่าว่า “ การดูแลเรื่องอาหารการกินต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเตรียม การทำ การบริการ การต้อนรับแขกที่มาร่วมงานต่าง ๆ งานเหล่านี้ในงานประเพณี พิธีกรรม งานสาธารณประโยชน์ของชุมชน ทางชุมชนจะถือเสมือนว่าเป็นหน้าที่ของทางกลุ่มแม่บ้านที่จะต้องดำเนินการร่วมกันในเรื่องนี้ เป็นการช่วยเหลือกันและกัน พ่อหลวงทวิจะแจ้งข่าวแก่นางบัวเลื่อน ประธานกลุ่มให้ทราบเอง”

การมาร่วมกันทำกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้าน สมาชิกด้วยกันก็จะดูแลกัน และกันว่าใครมาร่วมช่วยงานมากน้อย เป็นอย่างไร และจะมีผลต่อสมาชิกที่ไม่ค่อยมาร่วมงานจะถูกลงโทษโดยสังคม และเมื่อถึงคราวมีงานของตนเองจะไม่ค่อยมีคนมาร่วมงาน นอกจากเครือข่ายที่ดีสนิทเท่านั้น กิจกรรมในงานบุญประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชนความร่วมมือระหว่างกันของกลุ่มแม่บ้านกับกลุ่มอื่น ๆ นั้น จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในงานปอยหลวงของหมู่บ้านที่จัดขึ้นในเดือนพฤษภาคม 2543 พบว่ากิจกรรมของชุมชนในงาน

ปอยหลวงนั้น สมาชิกกลุ่มทุกครัวเรือนจะต้องจัดเตรียมการทำบุญ และต้อนรับแขก ญาติพี่น้องในส่วนของครอบครัวตนเองด้วย ขณะเดียวกันก็ต้องไปเตรียมของส่วนรวมที่วัดร่วมกัน ในเรื่องของอาหารที่จะต้องเลี้ยงแขกตามหัววัดต่าง ๆ ที่มาร่วมกันนั้น กลุ่มแม่บ้านก็ได้มีการประชุมวางแผนร่วมกัน เตรียมอาหารไว้เลี้ยงแขก โดยให้ทุกครัวเรือนได้จัดเตรียมอาหาร (ข้าวหม้อ แกงหม้อ) มารวมกันก่อนเวลา 11 นาฬิกา ทำเสร็จจากบ้านแล้วนำมารวมกันที่วัด และแบ่งเวรกันมาดำเนินการเลี้ยงแขกตามหัววัดต่าง ๆ ต่อไป นางประนอม มาศิริ คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเล่าว่า “ถึงแม้ให้แต่ละครัวเรือนเอาอาหารไปรวมกันที่วัดแล้ว และให้สมาชิกกลุ่มแบ่งเวรกันมา ดูแลก็ตาม คณะกรรมการกลุ่มก็ต้องมาดูแลกำกับเป็นระยะ ๆ โดยปลื้งตัวจากงานที่บ้านกัน เพราะเกรงว่าจะมีปัญหา ขาดตกบกพร่องในการเลี้ยงดูแขกของวัดและชุมชนที่มาร่วมงาน จะทำให้เสียชื่อเสียงหมู่บ้านตนเอง” ต่อมานางบัวเลื่อน ภักดี ได้เข้าร่วมประชุมกลุ่มแม่บ้านระดับตำบลหนองช้างคืน จึงได้เสนอปัญหาเรื่องนี้เข้าที่ประชุมว่างานประเพณีต่าง ๆ เช่น ปอยหลวงหรืองานใหญ่ ๆ ของหมู่บ้าน ในตำบลหนองช้างคืนมีเกือบทุกหมู่บ้าน ขอความร่วมมือกลุ่มแม่บ้านซึ่งมีทุกแม่บ้านที่อยู่ใกล้ ๆ กัน มาทำอาหารดูแลแขกให้ แลกเปลี่ยนกันระหว่างหมู่บ้านหรือเอามื้อเอารันกัน เพื่อจะได้ไม่ต้องกังวลในการทำอาหารที่วัด ที่ประชุมก็ตกลงกันและถือปฏิบัติร่วมกันในระหว่างกลุ่มแม่บ้าน ซึ่งงานแรกที่กลุ่มแม่บ้านหัวฝ่ายได้ไปช่วยทำอาหารให้ก็คือ หมู่ 1 ทางวัดและชุมชน พอใจทั้ง 2 ฝ่าย จากการเล่าของนายทวี สมโพธิ ผู้ใหญ่บ้านเล่าว่า “ถ้าหมู่บ้านมีงานอะไรเกี่ยวกับการเลี้ยงแขกของหมู่บ้านก็อาศัยกลุ่มแม่บ้านช่วยตลอด บอกให้ประธานกลุ่มคนเดียวก็เรียบร้อยแล้วจะเลี้ยงแขกระดับไหน ก็รับได้ไม่อาย อาหารก็อร่อย ถ้าหมู่บ้านอื่นขอให้ไปช่วยก็จะเป็นผู้ประสานงานระหว่าง หมู่บ้าน”

จากการบอกเล่าของนางศรีทอน สมาชิกกลุ่มคนหนึ่งบอกว่าประเพณีทางเหนือจะมีงานของหมู่บ้าน เช่น งานปอยหลวง เมื่อก่อนนี้ถ้าบ้านไหนมีปอยหลวง ญาติมิตรและเพื่อนที่รู้จักก็จะไปร่วมทำบุญที่บ้านญาติเดียวกัน จะไม่ได้เจอกันกับเจ้าของบ้าน เพราะต้องไปช่วยทำกับข้าวเลี้ยงแขกต่างวัดที่มาร่วมทำบุญวัดของตนเอง ปัจจุบันเมื่อมีกลุ่มแม่บ้านแต่ละหมู่บ้านได้พัฒนาขึ้นโดยขอให้กลุ่มแม่บ้านหมู่บ้านอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงมาทำอาหารให้ ไม่ต้องไปช่วยวัดเมื่อมีญาติมิตร เพื่อนบ้านมาร่วมทำบุญด้วยก็จะมีโอกาสรับแขก ได้พบพูดคุยกันได้ และเมื่อกลุ่มแม่บ้านฯ ที่มาช่วยทำอาหารมีงานปอยหลวงทางกลุ่มแม่บ้านหัวฝ่ายก็ต้องไปช่วยและเปลี่ยนกัน

จากการสังเกตในงานพิธีพระราชทานเพลิงศพพระครูของหมู่บ้านหัวฝายในเดือนกุมภาพันธ์ 2545 เมื่อคณะกรรมการวัดและหมู่บ้านได้ประชุมปรึกษาหารือรูปแบบการจัดงานและกิจกรรมโดยได้แบ่งหน้าที่รับผิดชอบเป็นกลุ่ม ๆ กิจกรรมไป นางบัวเลื่อน ภักดี ประธานกลุ่มเล่าว่า “ในงานส่วนรวมกลุ่ม ตนเองในฐานะเป็นประธาน เมื่อได้รับมอบหมายให้มาดำเนินการเรื่องอะไรแล้ว ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มไหนก็จะแบ่งงานระหว่างกันของแต่ละกลุ่ม การแบ่งงานก็จะแบ่งไปตามบทบาทของกลุ่มในลักษณะงานที่มีความเกี่ยวข้องกัน ในส่วนของสมาชิกกลุ่มนั้นบางคนก็จะไปร่วมหลายกลุ่ม หลายกิจกรรม ทั้งนี้จะพิจารณาว่ากิจกรรมไหนคนมาก น้อย การทำงานให้เหมาะสมกับกิจกรรม ซึ่งในการไปร่วมกันของสมาชิกไม่ได้กำหนดตายตัวแน่นอนว่าให้ทำกิจกรรมเฉพาะของกลุ่มแม่บ้าน เมื่อไปร่วมงานก็ได้ช่วยกันทำงานต่าง ๆ ของกลุ่มอื่นด้วย

ชาวบ้านหัวฝายได้เล่าว่า “ในงานศพตุลึงเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ว่ากับข้าวล้า กุ้งมือ รสชาติดี กับข้าวแปลก ๆ แม่บ้านเฮาปเดียวนั่งแกง ป๋ายฮื้อชาวบ้านอื่นที่เป็นมางานกลุ่มแม่บ้านนี้ไปเปิดร้านอาหารได้แล้ว “ จากการเล่าของนางคำ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเล่าว่า “การจัดงานหมู่บ้านทุกครั้งจะแบ่งงานกันทำ ประธานรับงานมาแบ่งกันในกลุ่มดีกว่าเมื่อก่อนชัดเจนดี เจ้าจะอยู่แผนกอาหารพระ กับไปจ่ายกาด เพราะเจ้าขับรถยนต์ได้ กลุ่มจะตกลงกันเป็นทีม จะมีหัวหน้าทีมจัดการว่าจะให้ทำอะไรบ้าง จะสู้มือกันแล้ว การจัดรายการอาหารจะช่วยกัน ดีไปงานนอกหมู่บ้านบ่อย ๆ ไปหันเป็นก็เอามาใช้ อันไหนทำบ่เป็นก็ขอเจ้าหน้าที่มาสอน หรือว่าถามแม่บ้านคนที่รู้”

นอกจากนั้นแล้วนางบัวเลื่อน ภักดี ประธานกลุ่ม และนางเยาวเรศ จาระธรรม รองประธานก็ยังจะต้องคอยดูแลกิจกรรมที่ให้กลุ่มสมาชิกไปปฏิบัติ ในขณะเดียวกันก็ยังคอยประสานงานถึงผลของกิจกรรมที่ได้ดำเนินการร่วมกัน เมื่อมีปัญหาอะไร ตรงไหนก็จะคอยช่วยเหลือกันอยู่ตลอดเวลา ถ้าแก้ไขได้ก็ช่วยกันแก้ไข ถ้าแก้ไขไม่ได้ในบางครั้งก็จะต้องประสานงานกับกลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้านและผู้เกี่ยวข้อง เช่น การดูแล การต้อนรับผู้มาร่วมงาน ในการทำงานร่วมกันก็จะมีการประสานงาน ปรึกษาหารือขอความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กิจกรรมหรืองานในส่วนที่เกี่ยวข้องระหว่างกันกับกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนหลังเสร็จสิ้นงานแล้วในแต่ละครั้ง ในกลุ่มต่าง ๆ ก็จะมีการพูดคุยระหว่างกัน ทำให้ทราบผลการทำงาน ปัญหาในแต่ละกิจกรรม จะได้เป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมครั้งต่อไป จากการสัมภาษณ์อดีตพ่อกำนันมา บุญขันติ ได้เล่าว่า “ปัจจุบันบ้านเรามีกลุ่มต่าง ๆ มากมาย เป็นผลดี เมื่อมีงานกิจกรรมในชุมชน ทำงานง่ายขึ้น ประสานงานกับหัวหน้ากลุ่มก็พอแล้ว โดย

เฉพาะกลุ่มแม่บ้านได้พึ่งพาตลอดเกือบทุกงาน เมื่อทุกกลุ่มได้มาช่วยกันทำกิจกรรม ทำให้เกิดพลังของชุมชน เป็นสิ่งที่ได้รับการสืบทอดต่างกันไปในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน ในความเป็นเครือญาติ เพื่อนบ้าน ประดองกันและกัน เชื้ออาหารกัน ภายใต้กฎเกณฑ์ ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน”

กิจกรรมส่วนรวมของกลุ่มแม่บ้านที่เกี่ยวข้องชุมชนในด้านสังคม และสาธารณประโยชน์ เมื่อกลุ่มแม่บ้านได้จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ เป็นองค์กรหนึ่งในชุมชนที่รัฐได้เข้ามาจัดตั้งและให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน มีการประสานงานขอความช่วยเหลือระหว่างกลุ่มและผู้นำของรัฐที่อยู่ในชุมชนและนอกชุมชน งานและพลังชุมชน เช่น งานตัวแทนของหมู่บ้านในงานเทศกาลของอำเภอ จังหวัดที่หน่วยงานต่าง ๆ ได้ขอความร่วมมือให้ไปร่วมงาน เช่น งานนิทรรศการ งานออกร้านจำหน่ายสินค้าของอำเภอ จังหวัด และต่างจังหวัด งานเดินเทิดพระเกียรติ งานขึ้นโคก ตัวแทนงานสัมมนาอบรมต่าง ๆ งานประกวดหมู่บ้านยาเสพติด ตลอดจนงานหาเสียงเลือกตั้งกำนัน อบต. งานรณรงค์การออมเงิน ทางชุมชนได้ขอความร่วมมือให้กลุ่ม แม่บ้านไปเป็นตัวแทนของหมู่บ้าน เป็นประจำสม่ำเสมอ ทำให้เข้าร่วมงานสังคมมากขึ้นกว่าเดิม คณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่มต้องปรับตัวและพัฒนาตนเอง ในการปรับปรุงการแต่งกายและเวลาในการปฏิบัติงาน จากการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มเล่าว่า “เมื่อก่อนที่จะเข้ามาร่วมกลุ่มแม่บ้าน นาน ๆ จะออกนอกหมู่บ้าน ไปงานปอยหลวง ไปซื้อของเท่านั้น พอเข้ากลุ่มแม่บ้านจะได้ไปโน้นไปนี่บ่อยขึ้น พ่อหลวงจะมาขอร้องให้ไปร่วมงาน ทางหน่วยงานเกษตร พัฒนากรมาขอไปเดินงานวันเกษตร งานเทศกาลลำไย งานสงฆ์น้ำพระ ต้องแต่งชุดแม่บ้าน แต่งหน้าแต่งตา ทำผม ต้องเสียสละเวลาทั้งวัน ขาดรายได้ไปวันหนึ่ง แรก ๆ ก็ไม่อยากจะไป เมื่อไปมาแล้ว ได้รู้ ได้เห็นสิ่งใหม่ ๆ มากมาย นำมาใช้ได้ในครอบครัว และภูมิใจที่หมู่บ้านมีชื่อเสียง”

จากการสังเกตในวันงานเกษตรกรรมและงานวันลำไยของจังหวัดลำพูน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมบ้านห้วยฝายจะแต่งชุดแม่บ้านไม่ซ้ำกัน สอบถามแม่บ้านบอกว่า “มี 2 ชุดงานมีนั้ก เวลาไปเดินชบวน ไปขายของ ไปอบรม ก็ต้องใส่ชุดแม่บ้านไป ชุดหนึ่งก็หลายสตางค์ ปีก่อน ส.ส.เขาอี้อกลุ่ม ปีนี้นัดคนเดียว เป็นผ้าฝ้าย มันซิดไ้”

จากการพูดคุยกับนางรำพันธ์ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านว่า “เริ่มมาได้ 2 ปีแล้วที่หน่วยงานขอจัดงานบ่อยๆ เดี่ยวอบจ. เดี่ยวเกษตร พัฒนา สุขาภิบาลอุโมงค์ เวียนกันจัดสุดปี ทั้งต่างจังหวัดอีก ยังนับเรื่องอบรม ดูงาน ยิ่งกลุ่มได้โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ต้องไปร่วมงานเป็น ขยายของ จัดนิทรรศการ แม่บ้านเขาได้แบ่งกันไป เดือนไหนก็ 3-4

ครั้ง ซุดแม่บ้านได้ตัดไว้หลาย ๆ ชุด ได้ แต่งตัว ทำผม พ่อหลวงจะใช้แม่บ้านไปแทนในนามหมู่บ้าน ตำบล ก็บ่อย ปฏิเสธก็ไม่ได้ ช่วยกันไป แต่ก็ภาคภูมิใจ ใหม่ ๆ พ่อบ้านก็เดือดเดี่ยวนี้สู้กันอยู่เรื่องแล้วว่าเฮไปเพื่อหมู่บ้าน"

พ่อหลวงทูลเล่าว่า "ปี 2543 ได้เอาหมู่บ้านเข้าประกวดของพัฒนาชุมชน ติดอันดับเขต ก่อนประกวดเตรียมงานเป็นเดือน ทั้งกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตร ร้านค้า กรรมการหมู่บ้านช่วยกัน ซึ่งกรรมการหมู่บ้านนี้ก็เป็นคนชุดเดียวกันส่วนใหญ่ หน้าเดิม ๆ ประชุมกันตอนเย็น แรก ๆ เตรียมการก็เอาเฉพาะผู้นำมาสู้กันก่อน เชิญเจ้าหน้าที่มาช่วยแนะนำ หลังจากนั้นก็ประชุมใหญ่หมู่บ้าน แบ่งงานกันไปทำ กลุ่มแม่บ้านจะหนักกว่ากลุ่มอื่น เพราะกิจกรรมมีนัก ทั้งร้านค้า ออมทรัพย์ แปรรูป และต้องทำอาหารต้อนรับแขกหลายอย่าง ก็ขอกกลุ่มเกษตรเข้าไปช่วย"

จากการสอบถาม นางพัชรีย์ อิ่มอ้าย "ว่าเรื่องไปอบรม ป้าเลื้อนจะขอเจ้าไปอบรมแทนบ่อย ๆ เมื่อไปแล้ว ก็ต้องปีกมาบอกกรรมการกลุ่ม จะได้เอามาทำในส่วนที่เกี่ยวข้อง อย่างการอบลำไยแห้ง งวดนั้นไปอบรมกัน 5 คน ก็ได้ฝึกทำและไปดูงานกลุ่มอื่นที่ทำแล้วเห็นว่าสอดคล้องกับหมู่บ้านเฮา ซึ่งได้มาปรึกษากลุ่ม ช่วยกันคิดว่าควรจะทำกิจกรรมนี้ ลำไยก็มีนัก เตาอบก็มี ประธานก็ได้ไปปรึกษาเจ้าหน้าที่ขอยืมเตาอบลำไยบ้านล้อมเดื่อ มาทำจนถึงป่าเตียวนี้ ก็ได้รับประโยชน์ต่อชาวบ้านเฮา เวลาจัดงานออกร้านของกลุ่ม หมู่บ้านก็เอาลำไยแห้งไปขาย"

การทำกิจกรรมร่วมของหมู่บ้าน การอบรมความรู้ข่าวสารของชุมชน

การดำเนินงานกิจกรรมของกลุ่ม กลุ่มแม่บ้านเกษตรจัดตั้งกลุ่มอย่างเป็นทางการและเกี่ยวกับการออมทรัพย์ ร้านค้า แปรรูปลำไยอบแห้ง ทำให้คณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่มได้มีโอกาสติดต่อสื่อสาร รับข้อมูลต่าง ๆ จากภายในชุมชนสู่ภายนอกชุมชน และจากภายนอกเข้าสู่ภายในชุมชนมากขึ้นกว่าเดิม การสื่อสารภายในชุมชนจะเกิดขึ้นระหว่างคณะกรรมการกลุ่มกับสมาชิกกลุ่มกันเอง จากการประชุมประจำเดือนของกลุ่มและกิจกรรมออมทรัพย์ ร้านค้า ตลอดจนอบรมเฉพาะกิจ การทำกิจกรรมแปรรูปร่วมกันกับกลุ่มแกนนำต่าง ๆ ในชุมชน เช่น คณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน เช่น กรรมการหมู่บ้าน กลุ่มเกษตร กลุ่มปฎิชีวภาพ เป็นลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคม การประสานงาน ความสัมพันธ์ระหว่างกันในการมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำในกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ และของชุมชนจากภายนอกชุมชน ทำให้กลุ่มมีโอกาสได้ประสานงานและทำกิจกรรม

ร่วมกับหน่วยงาน องค์การของรัฐและเอกชนที่เข้ามาส่งเสริม พัฒนากลุ่มและชุมชน เช่น พัฒนาชุมชน เกษตร สาธารณสุข อบต. อบจ. เป็นต้น จากการสัมภาษณ์ของ นางเยาวเรศ จาระธรรม ได้เล่าว่า “แต่ก่อนนี้ก็ไปหาญาติพี่น้องที่อยู่บ้านหนองช้างค้ำ และ บ้านแคว แล้วก็ไปซื้อของตามกาดในเวียงเท่านั้น เดียวนี้ไปถึงว่าเก่า ป้าเดือนจะชวนไป ที่เกษตรพัฒนาไปร่วมประชุมที่อำเภอ ไปขายลำไยอบแห้ง และก็ไปดูงานที่ศูนย์สิริกิติ์ ที่ กรุงเทพฯ ก็ได้รู้ ได้เห็นและรู้จักคนมากขึ้น กิจกรรมต่าง ๆ ที่กลุ่มได้เข้าร่วม ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ส่วนใหญ่เป็นการประชุม อบรมกลุ่มเฉพาะกลุ่มแม่บ้านร่วมกับกลุ่มส่งเสริมอาชีพ กลุ่มเครือข่ายอื่น ๆ เป็นประจำเดือนเกือบทุกเดือน เป็นการประชุมสมาชิกทั้งหมด บางครั้งก็ เฉพาะคณะกรรมการหรือตัวแทนกลุ่ม 5-6 คน เนื้อหาข่าวสารที่ได้รับเป็นเรื่องการประสาน งาน การทำงานร่วมกัน การขอความช่วยเหลือและเรื่องทั่วไปอื่น ๆ ไม่มีกำหนดที่แน่นอน กลุ่มไม่เคยขาดการประชุมถ้าช้าหรือตรงกันก็จะแบ่งกันไปเข้าร่วม เมื่อกลับมาแล้วข้อมูลข่าวสารให้นำมาแจ้งในที่ประชุมกลุ่มและพิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป จากการ สัมภาษณ์ของนางบัวเดือน ภักดี ประธานกลุ่มได้เล่าว่า “ในการประสานขอความร่วมมือ ขอเชิญกลุ่มแม่บ้านไปร่วมประชุม มีทั้งของชุมชน และนอกชุมชน ไม่เคยขาด อย่างของ กลุ่มแม่บ้านก็ประมาณ 2 เดือนครั้ง ประชุมตอนกลางคืน ถ้ามีการประชุมซ้ำกัน เช่น เกษตรจะประชุมบ่อยจะแบ่งคนไปร่วมประชุมหรืออบรม จะเลือกว่าใครจะไปร่วมตรงไหน อย่างตัวประธานเองมีตำแหน่งเป็นรองประธานกลุ่มแม่บ้านระดับจังหวัดด้วย ก็จะไปประชุม ที่นี้ ก็ให้นางประนอม มาศิริ ไปประชุมที่อื่นแทน เนื้อหาที่ประชุมหรืออบรม จะเกี่ยวข้องกับ งานแม่บ้านทั้งนั้นเลย ถ้าขาดก็จะไม่ทันกลุ่มอื่น”

จากข้อมูลกลุ่มแม่บ้านที่กล่าวมา นอกจากการประชุมแล้ว กลุ่มแม่บ้านได้มีโอกาส เข้าไปร่วมกิจกรรม การแสดงและจำหน่ายสินค้า จัดนิทรรศการ ของกลุ่มแม่บ้านในระดับ ต่าง ๆ ตั้งแต่ตำบล อำเภอ จังหวัด ต่างจังหวัด ของหน่วยงานที่รัฐและเอกชนจัดขึ้น โดยเฉพาะโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพราะกลุ่มแม่บ้านได้รับเลือกเข้าร่วมโครงการ เพราะมีลำไยดีเด่น เฉลี่ยเดือนละ 1-2 ครั้ง ๆ ละ 3-10 วัน ได้มีโอกาสประสานงานกับกลุ่ม เครือข่ายสินค้าธุรกิจด้วยกัน และจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายเฉพาะกิจการขายสินค้าระดับจังหวัด เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ พัฒนาการตลาดให้เป็นแนวเดียวกัน โดยเน้นคุณภาพ และราคา รูปแบบการขาย ฯลฯ

จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้าน การอบรมและศึกษาดูงานจาก นโยบายของรัฐ ได้ส่งเสริมความรู้ประสบการณ์ให้แก่ชุมชนชนบท โดยเน้นมายังกลุ่มองค์กรใน

ชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้านเป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนาที่ได้ผลเป็นที่พอใจ จากเดิมสตรีมีโอกาสดำเนินการศึกษามากมายไม่ทัดเทียมผู้ชาย เพราะค่านิยมที่ให้ผู้หญิงเป็นแม่บ้าน เมื่อเข้าร่วมกลุ่มแม่บ้าน ตั้งแต่เริ่มจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านหัวฝายได้มีการจัดอบรม ศึกษาดูงานจากหน่วยงานต่าง ๆ เกษตร พัฒนาชุมชน พัฒนาฝีมือแรงงาน พาณิชย ศาสตร์ สาธารณสุข อุตสาหกรรมและมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในเรื่องการส่งเสริมอาชีพโดยเฉพาะลำไยอบแห้ง การบริหารจัดการกลุ่ม ร้านค้า บัญชีกลุ่ม การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ลำไยให้ได้คุณภาพมาตรฐาน บรรลุวัตถุประสงค์ อย. และหลักการทำธุรกิจชุมชน

จากการที่ประธานกลุ่มแม่บ้านมีความสนใจและประสานงานกับภาครัฐอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ได้รับโครงการสนับสนุนที่สำคัญ ๆ มาอย่างต่อเนื่องมากมาย เช่น โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ดีเด่นของกรมส่งเสริมการเกษตร โครงการแปรรูปผลไม้เกษตร โครงการร้านค้าชุมชน ออมทรัพย์เฉลิมพระเกียรติ และโครงการกณภ. ทำให้ได้รับข้อมูลข่าวสารและมีการจัดอบรม ให้ความรู้แก่กลุ่มและชุมชนประมาณเดือนละ 2 ครั้ง และจากการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้มีโอกาสพบปะ แลกเปลี่ยน ฝึกทำ แก้ไขปัญหาร่วมกัน ก่อให้เกิดความรู้แนวคิดใหม่ร่วมกัน

จากการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากภายนอกชุมชน ทำให้สมาชิกกลุ่มรับเอาความเจริญทางวัตถุเข้ามาใช้ในการครอบครองและกลุ่ม ในด้านสังคมทำให้ตัวสมาชิกกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มต้องปรับปรุงตัวเองในการแต่งตัว เลือเสื้อผ้า การทำผม มีชุดประจำกลุ่มให้สวยงาม และทัดเทียมกลุ่มอื่น ๆ และความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรม ศึกษาดูงาน ทำให้กลุ่มมีการผลิตแบบใหม่ มีการทำลำไยอบแห้งทั้งเนื้อและเปลือก ซึ่งไม่เคยทำมาก่อนในชุมชน และสร้างรายได้ที่ดีให้แก่ครอบครัว แก้ปัญหาให้ชุมชนได้ ทำให้เกิดความสัมพันธ์กันในระหว่างสมาชิกที่มีการทำกิจกรรมที่เหมือนกัน เช่น เกิดกลุ่มเครือข่ายระหว่างชุมชน หมู่บ้านที่มีการเชื่อมโยงปัจจัยในการผลิตและผลิตภัณฑ์ ทำให้ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มและภายนอกกลุ่มมีมากขึ้นกว่าเดิม เพราะกลุ่มจะแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เพื่อรักษาผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ

จากการสอบถามสมาชิกกลุ่มว่า “ตอนแรกกลุ่มแม่บ้านไม่ได้ทำกิจกรรมของกลุ่มจะปะกันบ่อย 2-3 เดือน ครั้ง พอตั้งร้านค้า กลุ่มแปรรูปขึ้นมา ก็ได้ปะกันมากขึ้น ไปทำลำไยอบของกลุ่ม ช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม เกือบทุกวัน แล้วจากนั้นก็เดือนไหน 1-2 ครั้ง เวลามีปัญหาเรื่องลำไยอบแห้งก็ไปตามสมาชิกที่อบเหมือนกัน ก็จะแลกเปลี่ยนความรู้กัน และถ้าลำไยสดเข้าอบขาดไป 50-60 กิโลกรัม ก็จะไปขอยืมที่อบมาอบก่อนจะได้ไม่เสียเวลา”

บทบาทหน้าที่ของสตรีในกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน

จากการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรบ้านห้วยฝายที่เป็นกิจกรรมของกลุ่มและกิจกรรมอื่น ๆ เข้าไปมีส่วนร่วมกับกลุ่มองค์กรอื่นในชุมชน จากการศึกษาพบว่าทั้งคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านและสมาชิกกลุ่มได้เข้าไปมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญ ๆ ของกลุ่มองค์กรในชุมชนดังนี้

ร่วมเป็นคณะกรรมการบริการกลุ่ม องค์กรในชุมชน หลังจากการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอย่างเป็นทางการ และดำเนินกิจกรรมของกลุ่มทั้งด้านส่งเสริมอาชีพ ธุรกิจก่อเกิดรายได้ให้แก่ ครอบครัวและสมาชิกกลุ่ม ช่วยเหลือชุมชน สังคม สาธารณประโยชน์ต่าง ๆ จากการดำเนินกิจกรรมทำให้ชุมชนรับรู้ รับทราบ ยอมรับบทบาทและความสามารถของสตรี ทำให้ได้รับคัดเลือกเข้าเป็นคณะกรรมการบริหารกลุ่ม องค์กรในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด คือ ในระดับ หมู่บ้าน ร่วมเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านจำนวน 2 คน คือนางบัวเลื่อน ภักดีและนางสาวพัชรินทร์ มาศิริ ฝ่ายพัฒนาสตรี ร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารกลุ่มเกษตร กลุ่มปศุสัตว์ภาพ 2 คน คือนางบัวเลื่อน ภักดี และนางประนอม มาศิริ จากการสัมภาษณ์อดีตพ่อกำนันมา บุญขันติ ได้เล่าว่า "กรรมการ หมู่บ้านก่อนนั้นจะมีแต่ผู้ชายเป็นเพราะว่าไม่มีใครเลือก เพราะยุ่งยาก มาตอนหลังทางหลวงกำหนดว่า กรรมการหมู่บ้านจะมีฝ่ายต่าง ๆ และมีฝ่ายของผู้หญิงด้วย เวลางบประมาณมาทางผู้หญิงก็จะได้ขอให้งานผู้หญิงผู้ชายไม่ถนัด ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาของหมู่บ้าน ของงบประมาณมาพัฒนาหมู่บ้าน และจัดทำโครงการส่งเสริมอาชีพให้แก่กลุ่มแม่บ้าน ร่วมคิดร่วมทำประชาคมหมู่บ้าน เป็นตัวแทนของกลุ่มแม่บ้านเสนอปัญหาและขอความช่วยเหลือในการปฏิบัติงานร่วมกัน ทำให้งานพัฒนาหมู่บ้านเป็นไปในแนวเดียวกัน สอดคล้องกับปัญหาในตำแหน่งฝ่ายพัฒนาสตรีของหมู่บ้านนี้ ที่ประชุมหมู่บ้านให้มาจากประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรโดยตำแหน่ง นางบัวเลื่อน ภักดี ได้เล่าว่า "ตนเองได้เข้าไปร่วมประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านจะจัดงานสำคัญ ๆ วางแผน จัดเตรียมข้อมูล เรื่องที่จำเป็นไปแจ้งให้แก่ที่ประชุมใหญ่ของหมู่บ้านและนำมาถ่ายทอด แบ่งงานให้แก่สมาชิกกลุ่มดำเนินการต่อไปในส่วนที่มอบหมายงานมา" ในบทบาทตัวแทนสตรีของหมู่บ้าน จะตัดสินใจรับข้อเสนอที่เกี่ยวข้องกับสตรีและพยายามผลักดันให้ได้งบประมาณมาช่วยเหลือในกลุ่มสตรี เช่น โครงการร้านค้ากลุ่ม โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับตำบล ให้ความร่วมมือช่วยเหลือกลุ่มอื่น ๆ ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง นางบัวเลื่อน ภักดี ได้รับตำแหน่งในระดับตำบล ได้รับเลือกเป็นคณะกรรมการร่วมในตำแหน่งคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ระดับตำบล อำเภอ

จังหวัด กรรมการศูนย์วัฒนธรรมระดับจังหวัด ประธานเครือข่ายธุรกิจระดับจังหวัด

ความสัมพันธ์กับกลุ่มและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ในบทบาทอื่น ๆ ก็คือ นางบัวเลือน ภักดี ได้รับคัดเลือกให้เป็นที่ปรึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองช้างคืน ได้เข้าไปร่วมทำแผนงานโครงการประจำปี บริหารงบประมาณพัฒนาตำบลหนองช้างคืน แนวทางการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านต่าง ๆ เสนอของบประมาณให้กลุ่มแม่บ้านในกิจกรรม ส่งเสริมอาชีพทุกหมู่บ้าน ให้สนับสนุนโครงการช่วยเหลือกลุ่มผู้อาวโส ผู้ด้อยโอกาส และกลุ่ม ยวพุทธ ให้ช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างทั่วถึง ร่วมทำกิจกรรม ติดตามงานโครงการและร่วม แก้ไขปัญหาให้ชุมชน ในบทบาทตัวแทนกลุ่มสตรีทั้งตำบล จากการสัมภาษณ์นางวัชร อิมอ้าย สมาชิกอบต. ได้เล่าว่า “ได้นางบัวเลือน ภักดีมาเป็นที่ปรึกษา ทำให้เข้าใจวิธีการ ทำงานและทราบปัญหาของกลุ่มแม่บ้าน และยอมรับความสามารถของกลุ่ม แม่บ้านที่มี ความเข้มแข็ง เสียสละ เมื่อก่อนนี้ของบประมาณ อบต. มาจะพิจารณาไปใช้ในเรื่องไฟฟ้า ถนน สิ่งปลูกสร้างเท่านั้น พอมีที่ปรึกษาเข้ามาร่วม โครงการส่งเสริมอาชีพก็จะเป็นอันดับ หนึ่ง เช่น โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ตำบลละ 1 ล้านบาท จะลงที่กลุ่มแม่บ้าน หัวฝ่ายจุดเดียว ทำเกี่ยวกับการธุรกิจลำไยอบแห้งให้ครบวงจร มีทั้งโรงเรียนที่ถูกสุขลักษณะ ห้องเย็นเก็บลำไยสดและแห้ง

ในระดับหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้ร่วมเป็นที่ปรึกษาให้แก่กลุ่มที่อยู่ในชุมชน ที่ยังไม่เข้มแข็ง ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ได้เข้าไปช่วยเหลือในเรื่องทุนทรัพย์ จากเงินปันผลของ กลุ่ม ช่วยในด้านร่างกาย ในการจัดทำกิจกรรมร่วม เช่น กลุ่มยวพุทธ กลุ่มอาวโส ทุกวัน พระจะเข้าร่วมจัด กิจกรรมนั่งสมาธิ วิปัสสนา และทำเครื่องต้มเลี้ยง สนับสนุนเงินสร้าง สนามวอลเลย์บอลแก่เด็กยวพุทธ ในบทบาทนี้ทั้งคณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่มจะช่วย กันและประสานงานกับผู้นำเยาวชนและผู้นำอาวโสก่อน ส่วนใหญ่จะเป็นเครือข่ายของ สมาชิกกลุ่มแม่บ้าน จากการสัมภาษณ์นางสาว รำพันธ์ ผัดเจริญ คณะกรรมการหมู่บ้าน

นอกเหนือจากนี้กลุ่มแม่บ้านยังได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม องค์กรต่าง ๆ ในชุมชน เกือบทุกกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อเอื้อต่อกิจกรรมในอาชีพของตนเอง และของกลุ่ม เช่น เป็นสมาชิก กลุ่มปุยชีวภาพ เลี้ยงไก่ เกษตรกรทำสวนลำไย กองทุนหมู่บ้าน โดยเข้าไปลงหุ้น ลงแรง แนะนำข้อคิด และช่วยเหลือเกื้อกูลวัสดุ อุปกรณ์ ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มและชุมชน

นางสาวรำพันธ์ ผู้ขายสินค้าคนเดิม ได้เล่าถึงการมีกลุ่มร้านค้ากลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรว่า ตัวเขาเองเป็นคณะกรรมการของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เมื่อทางกลุ่มเริ่มจัดตั้ง ร้านค้าขึ้น ได้รับอาสาจะเป็นผู้ขายสินค้าให้เพราะตนเองอยู่บ้านสุขภาพก็ไม่ดี ไปทำงาน

เกษตรกรก็ไม่ได้ เดิมทีก็ขายของชำอยู่ที่บ้าน เมื่อทางกลุ่มมีความต้องการสถานที่และผู้ดูแล จึงยกธุรกิจนี้ให้กลุ่ม ซึ่งแม้ตนเองจะขาดรายได้ส่วนตัวไป เพื่อช่วยเหลือชุมชน ก็สละให้ เมื่อร้านค้าย้ายไปอยู่ที่ใหม่เมื่อตนเองมีเวลารว่างก็ไปช่วยอยู่เสมอ

2.5 ความสัมพันธ์กับผู้นำในชุมชน

- คณะกรรมการหมู่บ้าน

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านห้วยฝายมีบทบาทเข้าไปร่วมเกี่ยวข้องกับ

คณะกรรมการหมู่บ้าน ในฐานะที่รัฐได้กำหนดให้ตำแหน่งคณะกรรมการหมู่บ้านต้องมีสตรี เข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการของหมู่บ้าน นางบัวเลือน ภักดี ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และนางสาวพัชรินทร์ มาศิริ สมาชิกกลุ่มจึงได้รับคัดเลือกโดยตำแหน่งเข้าไปร่วมเป็น คณะกรรมการหมู่บ้านฝ่ายพัฒนาสตรี ในบทบาทดังกล่าวได้ทำงานร่วมกับผู้นำของชุมชนทั้ง ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานพัฒนาของชุมชน ของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร แก้ไขปัญหาด้าน ต่าง ๆ ของชุมชน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา หาแนวทางแก้ไขของชุมชน วางแผนการ ทำกิจกรรมร่วมกัน ประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรภายนอก ในการของงบประมาณมา สนับสนุนพัฒนาหมู่บ้าน

คณะกรรมการหมู่บ้านมีบทบาทหน้าที่ในการบริหาร ประสาน กำกับ ดูแล และให้ความร่วมมือกลุ่มและองค์กรในชุมชน และกับเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐที่เข้ามา ปฏิบัติงานในชุมชน เช่น พัฒนาเกษตรตำบล เจ้าพนักงานเคหกิจเกษตร และเจ้าหน้าที่ สาธารณสุข เป็นต้น คณะกรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่ เป็นผู้ที่มิฐานะดี เสียสละ ซื่อสัตย์ สุจริต เคยเป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนันมาก่อน หรือข้าราชการเกษียณอายุแล้ว มีความพร้อมหรือ เป็นคนรุ่นใหม่ที่เป็นผู้นำกลุ่ม กิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน และที่สำคัญเป็นระบบเครือญาติกัน ทำให้มีความสนิทสนม ไว้วางใจในการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด ซึ่งนายวิชาญ จาระธรรม คณะกรรมการหมู่บ้านได้เล่าว่า ในการทำกิจกรรมของชุมชนไม่ว่าเรื่องอะไรหรือเวลาที่มีเรื่อง อะไรก็ตามในชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้านก็จะมีการปรึกษารื้อหรือระหว่างกันตลอดเวลา เพราะคณะกรรมการหมู่บ้านและกลุ่มแกนนำกิจกรรมต่าง ๆ มีความสนิทสนมกัน ทำงานร่วมกันตลอดเวลา และเป็นญาติพี่น้องกัน หรือเปรียบเสมือนญาติกันเป็นเพื่อนบ้านกัน มีความสนิทสนม รักใคร่ ชอบพอกันมานาน และถ่อมดีที่ประชุมเสียงส่วนใหญ่เป็นสำคัญ ในการ ดำเนินกิจกรรมในแต่ละครั้ง ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมอะไรก็ตาม นางบัวเลือน ภักดี เล่าว่า

"ในฐานะที่ตนเองเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านคนหนึ่ง และเป็นประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ก็จะคอยทำหน้าที่ประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในแต่ละกิจกรรม ให้สามารถดำเนินการได้" ทำให้การดำเนินงานของคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเป็นไปด้วยดี" ผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของ นางบัวเลือน ภักดี และกลุ่มแม่บ้านกับผู้นำชุมชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนประจำปีของหมู่บ้าน แผนระยะสั้น 1 ปี และระยะยาว 5 ปี ชุมชนบ้านหัวฝายร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยที่คณะกรรมการหมู่บ้านและผู้นำกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ จะปรึกษาหารือกันก่อนที่จะประชุมใหญ่ของหมู่บ้านหรือที่เรียกว่าประชาคม เพื่อจัดเตรียมเรื่องที่จะประชุมชาวบ้านไม่ให้มีปัญหา ร่วมวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนและหาแนวทางแก้ไข ที่ทำเองได้ภายในชุมชนหรือขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในตำแหน่งนี้จึงมีโอกาสดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ให้กลุ่มแม่บ้านที่สำคัญมากมาย เช่น โครงการจัดตั้งที่ทำการร้านค้าชุมชนที่ถาวรของกลุ่มแม่บ้าน ทางผู้นำได้ให้ความช่วยเหลือผลักดันโครงการ ของงบประมาณจากสำนักงานการค้าภายในจังหวัดลำพูน องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน และอื่น ๆ ซื่อที่ดินและจัดสร้างจนสำเร็จ เป็นประโยชน์ต่อชุมชน โครงการพัฒนาชุมชนสวนภูมิภาคได้รับงบประมาณช่วยในการส่งเสริมอาชีพ ได้นำมาจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มสวนลำไย กลุ่มปุยข้าวภาพ กลุ่มไก่ และกลุ่มเพาะเห็ด ให้ชาวบ้านระดมหุ้นเพิ่ม จัดตั้งเป็นกองทุนแต่ละกลุ่มหมุนเวียนไม่ให้เงินหายไป ในแต่ละกลุ่ม สมาชิกกลุ่มแม่บ้านจะเข้าไปมีส่วนร่วมในตำแหน่งคณะกรรมการบริหารกลุ่มและสมาชิก อาทิเช่น นางประนอม มาศิริ เล่าว่า "ข้าเจ้าเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มในหมู่บ้านหาเกือบทุกกลุ่ม เข้าไปเป็นคณะกรรมการก็มีกลุ่มสวนลำไย กลุ่มปุยข้าวภาพ และเป็นสมาชิกกลุ่มเพาะเห็ด เวลาประชุมกลุ่มลำไยก็จะพูดคุยถึงกลุ่มอื่น ๆ ด้วยเลย เพราะส่วนใหญ่เป็นสมาชิกเกือบทุกงาน"

โครงการเด่น ๆ ที่ได้ทำโครงการของงบประมาณมาช่วยกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และชุมชนก็คือ เกี่ยวกับลำไย ที่เป็นเพื่อเศรษฐกิจของชุมชน คือ โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ได้รับบสนับสนุน 2 ปี ติดต่อกันคือปี 2544-2545 จากกรมส่งเสริมการเกษตร จำนวน 400,000 บาท และจากองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 4,000,000 บาท ในการทำธุรกิจขนาดย่อมในหมู่บ้านทำลำไยอบแห้ง และขอใช้ที่โรงเรียนบ้านหัวฝายที่ไม่ใช้แล้ว เป็นสถานที่ทำการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรโรงเรียนแบบแปรรูป ห้องเย็น

จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านนางบัวเลื่อน นางประนอม นางเยาวเรศ ว่า “จากการที่ได้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการกลุ่ม องค์กรต่าง ๆ และเป็นผู้นำเข้าร่วมอบรมจัดกิจกรรมร่วมกับภาครัฐและเอกชนในระดับหมู่บ้านตำบล อำเภอ จังหวัด และประเทศหลายครั้งมานั้น ทำให้ได้เรียนรู้ มีประสบการณ์มากขึ้น กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงการตัดสินใจ เสนอปัญหา หาแนวทางแก้ไขร่วมกัน เพื่อพัฒนากลุ่ม องค์กร และชุมชนของตนให้พัฒนามากขึ้น รวมทั้งจำเป็นที่จะต้องพัฒนาตนเองให้เข้ากับสังคม เช่น ปรับปรุงตัวเรื่องการแต่งกาย มารยาทเข้าสังคม เป็นต้น

จากที่กล่าวมาพบว่าความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรไม่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ในครัวเรือน ซึ่งยังคงทำเหมือนเดิม ยกเว้น ด้านวิธีการ เช่น การดูแลลูก การประกอบอาหาร การจัดการบ้านเรือน แต่การเข้ากลุ่มกลับ ช่วยให้สมาชิกแม่บ้านเกษตรกรมีการพัฒนาตนเองดีขึ้น ทั้งในการดูแลครอบครัวและการประกอบอาชีพของครอบครัว เพราะมีการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น จากการเข้าร่วมกลุ่ม เช่น จากการเข้าอบรมเรื่องโภชนาการอาหาร การใช้สารเคมีในการทำการเกษตร การปลูกผักปลอดสารพิษ อาหารหลัก 5 หมู่ การแปรรูปถนอมอาหาร มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบุคคล ในครอบครัว ตามอายุ และการหารายได้เพิ่มให้แก่ครอบครัว การหารายได้จะไม่เพียงแต่หารายได้จากการขายผลผลิตเกษตรอย่างเดียว แต่จะเป็นรายได้จากการแปรรูปผลผลิตเกษตร เป็นช่องทางเลือกอีกทางหนึ่ง และมีรายได้จากการปันผล กองทุนออมทรัพย์ ร้านค้า และค่าจ้างในการทำกิจกรรมแปรรูปผลผลิตของกลุ่ม การใช้แรงงานภายในครอบครัวไม่มีผลกระทบต่อการทำงานภายในครอบครัว เพราะเป็นแรงงานภายในครอบครัว การใช้เวลาภายในครอบครัวจะมีน้อยลง แต่ก็ยังคงเป็นผู้ประสานความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวให้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีได้

ความสัมพันธ์กับเครือญาติและเพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์ยังคงเหมือนเดิม ในการพึ่งพา การเข้ากลุ่มทำให้ช่วยเหลือพึ่งพากันมากขึ้น เช่น ได้พบปะกันเป็นประจำ เมื่อมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในการประกอบอาชีพ มีการแลกเปลี่ยนแรงงานในการประกอบอาชีพ ความสัมพันธ์กับกลุ่มและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นจากเดิม แม่บ้านได้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่ม องค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ในด้านส่งเสริมอาชีพ งานสังคม และสาธารณประโยชน์ของชุมชน และนอกชุมชนมากขึ้น เพื่อผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน เช่น กลุ่มเกษตรกรทำสวนหนองช้างค้ำ ร่วมกันขายผลผลิตลำไยอบแห้งในรูปกลุ่ม ดูแลผู้สูงอายุ ฯลฯ ทำให้ชุมชนยอมรับความ

สามารถ บทบาทของสตรีมากขึ้นกว่าเดิม เพิ่มบทบาทของสตรีในองค์กรชุมชน ความสัมพันธ์กับผู้นำชุมชนทำให้สตรีมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น โดยได้เข้าไปมีบทบาทเป็นคณะกรรมการในกลุ่ม องค์กรในชุมชน เกือบทุกกิจกรรม เกี่ยวกับการบริหารและด้านเศรษฐกิจ ทำให้สตรีมีบทบาทเพิ่มขึ้น มีตำแหน่งสำคัญทางสังคม มีความมั่นใจ กล้าตัดสินใจ ทำให้กิจกรรมในชุมชนบังเกิดผลดี มีความสามัคคี สังคมยอมรับในความสามารถ ส่งผลให้ได้รับเลือกเป็นผู้นำในระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด

ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าบทบาทของสตรีจากการรวมกลุ่มทำกิจกรรมของสตรีในกลุ่มและชุมชน ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในด้านดีขึ้น

ตอนที่ 3 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจอันเป็นผลมาจากการรวมกลุ่มของสตรีในชุมชน

ชนบท

การรวมกลุ่มของสตรีในชุมชนเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของบ้านหัวฝาย ได้ส่งผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ในเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ผลกระทบด้านรายรับ รายจ่ายของครอบครัว

การรวมตัวของสตรีเกษตรกรในชุมชนมีผลให้เกิดกิจกรรมใหม่ ๆ เกิดขึ้นในชุมชน

- ผลกระทบด้านรายรับ

สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการแปรรูปผลผลิตเกษตรที่มีอยู่ในชุมชน เช่น จากที่เคยขายผลผลิตจากลำไยสดตามราคาที่พ่อค้าคนกลางเป็นผู้กำหนดและมีราคาตกต่ำ เมื่อมีผลผลิตออกมามาก เมื่อรวมกันเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ได้นำผลผลิตมาทำลำไยอบแห้งทั้งเปลือก อบแห้งเนื้อลำไย และนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์จากลำไยในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

จากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม ยังได้มีการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตลำไยอบแห้งเปลือก เนื้อ และยังได้รับการสนับสนุนเงินกู้ปลอดดอกเบี้ยระยะยาว 4 ปี ในการซื้อเตาอบลำไยพร้อมเงินทุนหมุนเวียนสำหรับซื้อลำไยสดของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทั่วไปในหมู่บ้านนอกหมู่บ้านมาอบเพื่อช่วยเหลือกัน ได้ช่วยทำให้สมาชิกกลุ่มแม่บ้านสามารถสร้างรายได้แก่ครอบครัว ชุมชน จากการดำเนินบทบาทของการค้า เป็นผู้ค้ารายย่อย เป็นผู้ค้ารายใหญ่ เกิดอุตสาหกรรมขนาดย่อมในครัวเรือน สามารถแก้ปัญหาราคาลำไยตกต่ำ สร้างมูลค่าผลผลิตทางการเกษตร ทั้งนี้นายวิชาญ จาระธรรม อายุ 51 ปี สามีของนางเยาวเรศ จาระธรรม คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรายหนึ่งเล่าว่า ปี 2539 ได้

เข้าร่วมโครงการซื้อเตาอบลำไยจำนวน 2 เตา เอลำไยของตนอบแห้งและรับซื้อลำไยของเพื่อนบ้านมาอบเพิ่มอีก ได้ทำการเก็บเกี่ยว ใช้แรงงานในครัวเรือน และจ้างแรงงานเพิ่ม ส่งลำไยไปขายตามโรงงานรับซื้อในจังหวัดลำพูน ปรากฏว่าสามารถสร้างกำไรถึง 400,000 บาท ในระยะเวลา 1 เดือน

จากการเล่าของนางประนอม มาศิริ คณะกรรมการกลุ่มคนหนึ่ง ได้เข้าร่วมโครงการจัดซื้อเตาอบลำไยและเงินยืมหมุนเวียนมาตั้งแต่ปี 2539 จนถึงปี 2544 มีเตาอบ 4 เตา ซึ่งในปี 2539 สามารถสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวถึง 120,000 บาท นำเงินมาซื้อสวนลำไยเพิ่มอีก 5 ไร่ โดยซื้อมาจากนายคำอยู่ หมู่บ้านใกล้เคียง รับซื้อเหมาสวนเพิ่มจากสมาชิกกลุ่มอีก 2 ราย ปี 2540 สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวถึง 900,000 บาท และในปี 2544 สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวถึง 200,000 บาท ได้พัฒนาจากการอบอย่างเดียว มาร้อนคัดเกรดขายตามขนาด บรรจุลงกล่องกระดาษขาย สามารถช่วยเหลือญาติพี่น้องและครอบครัวได้

การที่สมาชิกในกลุ่มได้ร่วมลงหุ้นกันและรัฐบาลสนับสนุนงบประมาณให้กลุ่มเพื่อนำไปลงทุนแปรรูปผลผลิตเกษตร ลำไยอบแห้งเนื้อของกลุ่มและอบแห้งเปลือก และสมาชิก ตลอดจนกิจกรรมร้านค้าสวัสดิของกลุ่ม ยังก่อให้เกิดการจ้างงานในชุมชน กล่าวคือ ในระยะแรก การทำกิจกรรมของกลุ่มจะเป็นการทำงานร่วมกันของสมาชิกภายในกลุ่ม ต่อมากิจกรรมของกลุ่มเริ่มเติบโตมากขึ้น ประกอบกับสมาชิกของกลุ่มได้มีภาระในการรับผิดชอบในกิจกรรมของครัวเรือนมากขึ้น จึงได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการทำงานร่วมกันเป็นการจ้างแรงงาน การให้ค่าจ้างขึ้นอยู่กับลักษณะของงาน เช่น งานเหมาจ่าย จะจ้างคว้านลำไย ต้องเป็นผู้ที่มีความชำนาญ ละเอียด เป็นแรงงานสตรี ให้ค่าจ้างสูงกว่าค่าจ้างทั่วไป งานเฝ้าเตาอบลำไย เป็นแรงงานที่ใช้แรงงานมาก เป็นแรงงานที่มีทักษะทางเครื่องจักร เครื่องมือ อยู่ปฏิบัติงานติดต่อกันทั้งกลางวัน กลางคืน จึงจ้างพ่อบ้านมาเฝ้า งานจ้างรายวันเป็นงานที่กลุ่มทำเป็นครั้ง ๆ เช่น การบรรจุผลิตภัณฑ์ การซื้อสินค้า เข้าร้านค้า การขายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มในงานต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด การไปเข้าร่วมกิจกรรม อบรมสัมมนา กลุ่มเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายให้โดยคิดเป็นค่าจ้าง รายรับตามอัตราท้องถิ่น และขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ต้องใช้เท่าไร งานจ้างรายเดือน เป็นงานจ้างประจำ เช่น จ้างพนักงานขายสินค้าในร้านค้าสวัสดิกลุ่มประจำ จำนวน 2-4 คน จะจ่ายค่าจ้างเป็น 30 เปอร์เซ็นต์ของยอดกำไรสินค้า ปฏิบัติงานตั้งแต่ 7.00-20.00 น.

จากการเล่าของอ้ายคำ ชาวบ้านรับจ้างเฝ้าเตาอบลำไย “ปี 2543 ผมรับเหมาเฝ้าเตาอบลำไยของลุงเกรียงไกร (พ่อบ้านของสมาชิกกลุ่ม) มี 10 เตา ๆ ละ 500 บาทต่อครั้ง จะช่วยกัน 2 คน จะสลับกันกลางคืน กลางวัน จะเหนื่อยมาก อดทนเอา เพราะรายได้ดี ปีไหนก็มีฤดูกาลเดียว ได้เงินอยู่ 50,000 บาท เอาไปใช้หนี้ ธ.ก.ส. ที่เหลือก็เก็บไว้กิน

กรณีของนางแดง รับจ้างคว้านลำไยให้กลุ่มแม่บ้านเล่าว่า “เจ้าได้เฝ้าคนเดียว อยู่บ้าน รับจ้างคว้านลำไยอีกกลุ่มแม่บ้าน เอาไปทำที่บ้าน ตอนแรกก็บ่นด่าใช้ที่คว้านลำไย ได้วันละ 15 กิโลกรัม ทำทุกวันก็บ่นด่าขึ้น ช่วงหลัง ๆ ก็ได้นัก ประมาณ 40 กิโลกรัม จ้าง กิโลกรัม 5 บาท มีรายได้เสริมช่วยครอบครัวอีกทาง” และกรณีนางสาวสุจิตรา สมาชิกกลุ่มเล่าว่า “ได้เฝ้าลำไยอบแห้งของกลุ่มไปขายในงานหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ที่เมืองทองธานี กรุงเทพฯ ขายได้ 10 วัน ได้เงิน 120,000 บาท ได้กำไร 30,000 บาท ตลาดเริ่มรู้จักนักขึ้น กลุ่มอื่นที่มีผลิตภัณฑ์เหมือนเฮายังขายได้น้อยกว่า”

จากการพูดคุยกับนายอดิศักดิ์ พ่อบ้านของสมาชิกกลุ่มคนหนึ่งว่า “ก่อนนั้นเก็บลำไยคั่วไปขายที่โรงรับซื้อที่ริมปีง รอดตั้งแต่ 5 โมงเย็นจนถึงตี 3 ปีกบ้านเมื่อเช้าถึงจะได้ขาย เวลาขายก็จะตัดราคาเกรดลำไยลง ถ้าผิวบ่งาม ผิวลาย ลูกลำไยบ่มมาเสมอ ขายก็ยาก สดางค์ก็ช้า พอปี 2539 ก็เอาลำไยไปขายที่แม่บ้านที่มีเตาอบสะดวก สบาย รวดเร็ว ราคาที่ดี รวดเร็วยังเดียว ใกล้บ้าน ด้วย ปีนั้นซื้อรถยนต์ปิกอัพได้คันหนึ่ง

พ่อค้าลำไยย่อยในหมู่บ้านกล่าวว่า “ผมมีทุนน้อย ไปหาซื้อลำไยร่วงตามสวนได้วันไหนก็ประมาณ 500-3,000 กิโลกรัม เอาไปส่งขายที่เยาวเรศ แพนฟอหลวง เป็นอบลำไยเปลือกมี 4 เตา หมุนเงินขึ้นมา ขายไป รายได้ดีกว่าไปรับจ้างขึ้นลำไย พอหมดหน้าลำไย ก็มีเงินหลายหมื่น เอาไปต่อเติมบ้าน”

ในการจ้างงานในชุมชนอีกส่วนหนึ่งที่เกิดจากการรวมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ก็คือสมาชิกกลุ่มได้ยืมเงินจากกองทุนออมทรัพย์ และยืมเงินจากโครงการของกลุ่มแม่บ้าน เช่น โครงการสนับสนุนจัดซื้อเตาอบลำไยและเงินทุนหมุนเวียนรับซื้อลำไยเพื่อแปรรูป (คชก.) สมาชิกกลุ่มแม่บ้านได้นำไปทำกิจกรรมส่วนตัว เช่น เพาะเห็ด เลี้ยงไก่ ปรับปรุงสวนลำไย และทำลำไยอบแห้ง มีความจำเป็นต้องใช้แรงงานเพิ่มจากครอบครัว ต้องจ้างแรงงานเพิ่ม ทำให้ชาวบ้าน ชุมชนมีงานทำตลอดทั้งปี สร้างรายได้ให้แก่สมาชิกของกลุ่มและเกษตรกร ในชุมชนเงินทุนหมุนเวียนอยู่ในชุมชน

เมื่อระบบการผลิตของหมู่บ้านเปลี่ยนจากทำเพื่ออยู่เพื่อกินมาเป็นทำเพื่อขาย เนื่องจากชาวบ้านเปลี่ยนแปลงค่านิยมในการดำรงชีวิต จากความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายเป็นตามกระแสนิยมของชุมชนภายนอก ส่งบุตรหลานไปเรียนหนังสือในโรงเรียนที่แพง ไม่เข้ามาในหมู่บ้านพร้อมกัน นโยบายของรัฐทำให้ชาวบ้านหัวฝายจำเป็นต้องหารายได้เพิ่ม โดยการเพิ่มพื้นที่การผลิตและเพิ่มปริมาณผลผลิตทางการเกษตรมากกว่าเดิม และชาวบ้านได้เปลี่ยนอาชีพในการทำนา ทำไร่ ทำสวน มาเป็นทำสวนลำไยอย่างเดียวทั้งหมู่บ้าน เพราะเห็นว่ามีรายได้ดี สร้างฐานะได้มั่นคง แรงงานที่ใช้ก็จะใช้แรงงานภายในครอบครัว หากไม่พอก็จะพึ่งพาญาติ เพื่อนบ้าน เหมือเอววัน ช่วยเหลือกัน เมื่อบุตรหลานไปทำงานที่อื่น เช่น นิคมอุตสาหกรรม นอกหมู่บ้าน แรงงานภายในครอบครัวก็น้อยลง ต้องหาแรงงานมาเพิ่ม จึงต้องจ้างแรงงานเข้ามาช่วยทั้งแรงงานชาย หญิง ค่าจ้างของผู้ชายจะมากกว่าผู้หญิง จากค่านิยมที่เห็นว่าชายแข็งแรงและมีความเหนือกว่าหญิง ตลอดจนระดับการศึกษาต่ำกว่าชาย แรงงานที่ใช้ชาวบ้านจะมีความชำนาญ มีทักษะ ได้เรียนรู้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ได้เห็นได้ฟังมาตั้งแต่เด็ก

1. รายรับจากการรวมกลุ่มการแปรรูปผลผลิตเกษตร

สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหัวฝายได้ระดมหุ้น ๆ ละ 100 บาท สมาชิก 48 คน รวมเป็นเงิน 86,000 บาท และรัฐให้ยืม 200,000 บาท รวมเป็นเงินทุน 286,000 บาท ในการดำเนินกิจกรรมการแปรรูปผลผลิตเกษตร ทำลำไยอบแห้ง ทำในรูปแบบกลุ่มตั้งแต่ปี 2538 จนถึงปี 2545 ในแต่ละปีกลุ่มจะมีการประชุมใหญ่ประจำปี จัดสรรผลกำไร บันทึกลงให้แก่สมาชิกกลุ่มทุกปี โดยได้กำหนดการจัดสรรผลกำไร บันทึกลงเฉลี่ยคืนตามหุ้นร้อยละ 50 เป็นทุนสำรองกลุ่ม ร้อยละ 10 เป็นทุนสาธารณประโยชน์ ร้อยละ 10 เป็นค่าตอบแทนการทำงานของคณะกรรมการ ร้อยละ 30

ในปี 2539 กลุ่มได้กำไรสุทธิ 3,000 บาท เฉลี่ยปันผลคืนตามหุ้นให้สมาชิก 1,500 บาท

ในปี 2540 กลุ่มได้กำไรสุทธิ 6,080 บาท เฉลี่ยปันผลคืนตามหุ้นให้สมาชิก 3,040 บาท

ในปี 2541 ไม่ได้ดำเนินการแปรรูปลำไย เพราะผลผลิตไม่มี

ในปี 2542 กลุ่มได้กำไรสุทธิ 56,000 บาท เฉลี่ยปันผลคืนตามหุ้นให้สมาชิก 28,000 บาท

ในปี 2543 กลุ่มได้กำไรสุทธิ 70,500 บาท เฉลี่ยปันผลคืนตามหุ้นให้สมาชิก 35,250 บาท

ในปี 2544 กลุ่มได้กำไรสุทธิ 100,000 บาท เฉลี่ยปันผลคืนตามหุ้นให้สมาชิก 50,000 บาท

ในปี 2545 กลุ่มได้กำไรสุทธิ 80,000 บาท เฉลี่ยปันผลคืนตามหุ้นให้สมาชิก 40,000 บาท

อย่างเช่นนางรำพรรณ สมาชิกกลุ่มบอกว่า "ปี 2543 ได้เงินปันผลที่แบ่งจากการไปทำลำไยอบแห้งของกลุ่มได้ 1,050 บาท ปี 2544 ก็ได้เพิ่ม 1,200 บาท ก็พอเสริมรายได้ในครอบครัว ยิ่งดีกว่าปีได้สักบาท ถ้าแบ่งหลายส่วนก็ได้คนละน้อย ๆ ตามหุ้น ก็เอาเงินไปใช้จ่ายในครอบครัวและจากการพูดคุยกับนางเยาวเรศ คณะกรรมการกลุ่มได้พูดว่า "ปี 2544 ได้เงินปันผลจากกลุ่มทำลำไยอบแห้ง 2,500 บาท จะได้จากค่าหุ้นและค่าตอบแทนการทำงานของกรรมการอีกส่วนหนึ่ง เจ้าขอรับ 1,500 บาท ค่าหุ้นเท่ากัน ส่วนค่าตอบแทนเจ้าเอาให้กลุ่มเป็นกองกลางปีต่อไป"

นางแสงหล้า พองดวง สมาชิกกลุ่ม ได้พูดถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการทำกิจกรรมแปรรูปลำไยของกลุ่มว่า "มีรายได้เพิ่มขึ้นจากเงินจ้างแรงงานรายวันที่บรรจุลำไยแห้งใส่กล่องครั้งละ 100-120 บาทต่อวันและได้เงินปันผลจากกำไรขายลำไยต่อปีอีก ปีหนึ่ง ๆ ก็ได้ประมาณ 2,000 กว่าบาท ก็เอาไปใช้จ่ายหนี้กองทุนหมู่บ้าน"

2. มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจัดตั้งร้านค้าสาธิต

จากการทำกิจกรรมร้านค้าสาธิตกลุ่มหมู่บ้านเกษตรกรหัวฝาย ส่งผลกระทบด้านรายได้ของกลุ่มและสมาชิก กลุ่มแม่บ้านมีรายได้เสริมเพิ่มขึ้นจากเดิมมาใช้จ่ายในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มและมาใช้จ่ายในครอบครัวของสมาชิก โดยได้รับรายได้เพิ่มขึ้นจากการปันผลกำไรในแต่ละปี เริ่มตั้งแต่ปี 2537 ได้เริ่มจัดสรรผลกำไรให้กลุ่มและสมาชิกตามระเบียบของร้านค้าสาธิตกลุ่ม กำหนดให้ดำเนินการดังนี้ ผู้ขายร้อยละ 30 ทุนลำร่อยละ 10 คณะกรรมการร้อยละ 10 เฉลี่ยคืนให้แก่ผู้ซื้อร้อยละ 35 ปันผลค่าหุ้นร้อยละ 15 ผลการจัดสรรกำไรร้านค้าสาธิตกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2537-2545

ตารางที่ 4 แสดงผลการดำเนินงานร้านค้าสาธิตกลุ่มแม่บ้าน

ปี พ.ศ.	สมาชิก ถือหุ้น	จำนวน เงินหุ้น	ยอดขาย สินค้า	กำไรสุทธิ	กำไร ร้อยละ	เฉลี่ยร้อยละของกำไร สุทธิคืนผู้ซื้อสินค้า
2536	80	40,200	0	0	0	0
2537	80	40,200	501,396	40,736	8.12	20
2538	120	41,300	795,495	56,460	7.10	20
2539	130	42,300	1,236,015	74,603	6.04	20
2340	140	43,300	1,522,676	83,974	5.51	20
2541	146	43,900	1,461,646	74,679	5.11	44
ปี พ.ศ.	สมาชิก ถือหุ้น	จำนวน เงินหุ้น	ยอดขาย สินค้า	กำไรสุทธิ	กำไร ร้อยละ	เฉลี่ยร้อยละของกำไร สุทธิคืนผู้ซื้อสินค้า
2542	160	52,200	1,507,100	85,991	5.71	35
2543	162	55,200	2,337,843	108,511	4.64	35
2544	172	60,000	2,427,172	119,192	4.90	35
2545	179	65,200	1,571,710	118,862	7.59	35

หมายเหตุ ปี 2545 ข้อมูล ณ วันที่ 30 เดือนสิงหาคม 2545

จากตารางจะเห็นได้ว่า ในการจัดสรรกำไรให้แก่กลุ่มและสมาชิกกลุ่มไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับข้อระเบียบที่ตกลงกันในที่ประชุมใหญ่ประจำปี แต่เพิ่มขึ้นทุกปีเป็นรายได้เสริมในครอบครัวอีก ทางหนึ่ง

จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม นางแสงจันทร์ นางสมพร และนางเสาร์แก้ว ส่วนใหญ่พูดเหมือนกันว่า “การเข้ากลุ่มแม่บ้านได้ประโยชน์ ช่วยเราได้มาก โดยเฉพาะมีรายได้เพิ่มขึ้น ก่อนนั้นถูกกดราคา ขายล้าขายสดถูก พ่อค้าให้ราคาเท่าไรก็ขายให้ราคาเท่าไรก็ขาย จำเป็นต้องขาย เดียวนี้เอามาแปรรูป ขายได้เงินเพิ่มขึ้นจากเดิมเป็นกิโลกรัมละ 3 บาท และกู้เงินกองทุนออมทรัพย์ไปทำกิจกรรมเสริมนอกภาคเกษตร มีรายได้ตลอดปี เช่น เพาะเห็ดฟาง เลี้ยงไก่ ปลูกผักขาย มีรายได้เพิ่มขึ้นประมาณ 5,000-7,000 บาท ต่อปี

ที่เห็นชัดเจนก็คือ กิจกรรมลำไย ถ้าเอาลำไยสวนมาอบขายเองจะมีรายได้เพิ่มขึ้นมาก บางปีกำไร 4-5 แสนบาท บางรายได้ถึงหลักล้านก็มี สามารถพินนี้ ช้อรยนต์ได้"

และจากการสัมภาษณ์นางเพ็ญศรี นางภาณี และนางบัวผา ได้พูดคุย คล้าย ๆ กันว่า "แม้กิจกรรมของกลุ่มไม่ใช่เรื่องรายได้โดยตรง แต่ก็ช่วยเหลือครอบครัวให้ลดรายจ่ายได้ เช่น การซื้อของร้านค้ากลุ่มในราคาถูก การทำปุ๋ยหมักไม่ต้องซื้อปุ๋ยเคมีซึ่งราคาแพง การซื้อปุ๋ย อดก. ทำให้ประหยัดเงินได้แล้วยังได้รับเงินปันผล และค่าสวัสดิการในการใช้บริการปอย ๆ ชื้อมากก็ได้ปันผลคืนมาก และค่าจ้างทำงานให้กลุ่มอีก สามารถช่วยเหลือคนในชุมชนมีงานทำ เชื้อก็ได้ ทั้งที่เป็นสมาชิกกลุ่มและไม่ใช่สมาชิกกลุ่มที่อยู่ในชุมชน อย่างปี 2544 ผู้ที่ได้รับเงินปันผลสูงสุดได้ถึง 2,500 บาท ได้ค่าใช้บริการชื้อมากอีก 2,000 บาท ในส่วนที่ชื้อของราคาถูกอีกก็สามารถช่วยเหลือรายได้ ลดรายจ่ายให้ครอบครัวได้ส่วนหนึ่ง"

จากตารางจะเห็นได้ว่าการจัดสรรกำไรให้แก่กลุ่มและสมาชิกมีเพิ่มขึ้นทุกปี แม้ว่าจะไม่สามารถนำไปลงทุนในการประกอบอาชีพขนาดใหญ่ได้ แต่ก็สามารถเป็นรายได้เสริมในครอบครัว ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มและชุมชนได้ส่วนหนึ่ง

จากการสัมภาษณ์ นางประนอม มาศิริ เภรณุกคณณะกรรมการกลุ่ม ซึ่งเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมนี้ตั้งแต่แรกจนถึงปัจจุบัน ผลกำไรที่ตนได้รับจากร้านค้าสาธิตจะเพิ่มขึ้นทุกปี ขึ้นอยู่กับการชื้อสินค้าของตนเองด้วย ปีที่แล้วชื้อปุ๋ย ชื้อสารเคมี ฮอว์โมนต่าง ๆ ในการปรับปรุงสวนลำไยจำนวนมาก ยอดชื้อสูงสุดกว่าทุกคน ได้รับปันผลคืนถึง 5,000 กว่าบาท ได้รับจัดสรรกำไรจากการลงหุ้น จากการเป็นคณะกรรมการ และจากการเฉลี่ยผลคืนผู้ชื้อสินค้า สมาชิกของกลุ่มต่างก็มีความพึงพอใจในผลประโยชน์ที่ได้รับ

จากการเล่าของนายเลิศ ชัยยา เป็นพ่อบ้านของสมาชิกกลุ่มคนหนึ่ง ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า "ร้านค้าสาธิตมีประโยชน์กับพี่น้องชาวบ้าน ชื้อของได้ในราคาถูกกว่า แปะก็ได้ ช่วยเหลือชุมชน พอสิ้นปีก็ได้เงินปันผล ใครชื้อของนักก็ได้ปันผลส่วนนี้เพิ่ม ปี 2545 อ้ายได้เงินค่าปันผลร้านค้าอยู่ 3,800 บาท และก็เพิ่มหุ้นอีก 5 หุ้น ก็เอาเงินไปใช้จ่ายเป็นค่าจ้างดูแลสวนลำไย และค่าปุ๋ยกลุ่มเกษตรที่แปะไร่" และกรณีนางศรีพลอย เมืองอินทร์ เล่าว่า "เจ้าอยู่หมู่ 1 คนละบ้านหัวฝาย เห็นว่าร้านค้าดี ขอสมัครเป็นสมาชิก ก็ไปให้ประโยชน์ ไปชื้อปุ๋ย ยา ของใช้ในบ้าน ก็ได้ปันผลทุกปี ประมาณ 1,000 กว่าบาท มีรายได้เพิ่ม ถึงแม้จะบพอใช้หนี้ ก็เอามาใช้ภายในครอบครัว ชื้ออาหารการกินได้หลายวัน ได้เงินปันผลกลุ่มก็ชื้อลูกไปโรงเรียน ปีหน้าจะเพิ่มหุ้นมากขึ้น จะได้เงินปันผลนัก ๆ"

3. รายรับจากการจัดสรรผลกำไรกองทุนออมทรัพย์

จากการศึกษาถึงผลกระทบด้านรายรับของสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาแล้ว สมาชิกกลุ่มแม่บ้านมีรายรับจากการจัดสรรผลกำไร จากการดำเนินกิจกรรมกองทุนออมทรัพย์ของกลุ่มอีกอย่างหนึ่ง ได้เริ่มดำเนินการจัดสรรผลกำไรตั้งแต่ปี 2537 จนถึงปัจจุบัน ตามรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 5 แสดงผลการดำเนินงานกองทุนออมทรัพย์กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหัวฝาย

ปี พ.ศ.	สมาชิก (คน)	จำนวนเงินออม (บาท)	จำนวนเงินปันผล (บาท)	เฉลี่ยเงินปันผล หุ้นละ (บาท)
2542	120	75,230	6,389	8.50
2543	148	571,222	15,360	17
2544	156	744,700	18,480	16
2545	161	924,720	20,140	17

แหล่งที่มาของข้อมูล : สมุดบันทึกกองทุนออมทรัพย์กลุ่มปี 2545

ผลกระทบในด้านรายจ่าย

สตรีที่เข้าร่วมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต้องใช้เวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มทั้งภายในและนอกชุมชน จึงทำให้ต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น เช่น ค่ารถ ค่าเครื่องแต่งกาย ค่าจ้าง เสริมสวย ทำผม แต่งหน้า เพื่อเข้าร่วมในงานต่าง ๆ เช่น งานปอยหลวง งานประจำปีของจังหวัด งานขันโตก ฯลฯ จากการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มแม่บ้านส่วนใหญ่พบว่าสมาชิกแม่บ้านยินดีที่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายไปกับเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ เพราะทำให้ตนเองรู้สึกมั่นใจที่จะเข้าร่วมกลุ่มได้อย่างภาคภูมิใจ และแสดงถึงความเข้มแข็ง สามัคคี และความพร้อมเพรียงของกลุ่มต่อสาธารณชน

ในการทำกิจกรรมแปรรูปลำไยอบแห้งของสมาชิกกลุ่ม และของกลุ่ม ต้องซื้อวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งมีราคาแพง เช่น เครื่องอบลำไย เครื่องคัดเกรด เครื่องรีดพลาสติก และต้องสร้างโรงเรือนที่มีขนาดใหญ่ให้ปลอดภัย และถูกสุขลักษณะ จำเป็นต้องลงทุนดำเนินการส่วนนี้สูงมากอีกทั้งค่าสีกรร

อย่างกรณีของนางรำพรรณ ชัยยา บอกว่า “เจ้าไปกู้ยืมเงินซื้อเตาอบของกลุ่มแม่บ้านมา ในการอบลำไยแต่ละปีใช้ทุนสูง ต้องยืมเงินหลวง เงินทุนตัวเก่ามาซื้อลำไยสดใส่

เตาอบ ค่าแก๊ส ค่าคนงาน อบครั้งหนึ่งก็ 3 วันถึงจะเสร็จ เตาไหนก็ใช้ทุนเป็นเงิน 50,000 บาท พี่มี 4 เตาอบ หลาย ๆ เตา รวมกันไปขาย ถ้าเงินหมุนบตันก็ต้องหยุด เมื่อก่อนนั้นพี่ขายลำไยสด ทุนหมุนต่อวันก็ใช้น้อย ขายทุกวันก็ได้เงินหมุนทุกวัน"

จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมที่บ้านของนายวิชาญ จาระธรรม พ่อบ้าน คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้าน ได้สร้างโรงเรือนไว้เตาอบลำไย ขนาดใหญ่กว่าปีก่อน และจากการพูดคุยกับนางพัชรินทร์ อิ่มอ้าย สมาชิกกลุ่มบอกว่า "เดี๋ยวนี้แม่บ้านต้องมาร่วมกิจกรรมกับภาครัฐมากกว่าเดิม เช่น สัมมนาของหน่วยงานเกษตร พัฒนาชุมชน ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน งานสังคมต่าง ๆ ได้พัฒนาตนเอง แต่งตัว ทำผม ตัดเสื้อผ้าใหม่ ๆ ชุดแม่บ้านเครื่องประดับโดยเฉพาะทอง ใส่มาแข่งกัน"

จากการสัมภาษณ์นายสุทัศน์ ชัยยา ได้เล่าว่า "การทำลำไยอบแห้งต้องใช้ทุนนักเป็นค่าเตาอบ เตาไหนก็ 40,000 บาท ไซงอบ และเครื่องร่อนอีก ถ้าซื้อก็ทำไม่ได้ เป็นหนี้เพิ่มขึ้น ต้องซื้อเตาอบผ่อนส่ง 4 ปี ความเสี่ยงก็สูง ปีไหนลำไยปอกออกผล ก็ต้องยืมเงินจากที่อื่นซื้อเป็นก่อน ปีต่อไปก็ค่อยอุ้มกันใหม่"

3.2 ผลกระทบในด้านการใช้แรงงาน เช่น แรงงานในครอบครัว แรงงานในการประกอบอาชีพต่าง ๆ

หลังจากมีการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหัวฝาย ส่งผลกระทบต่อชุมชนในเรื่องแรงงานมีต่อครอบครัว ทำให้สตรีต้องเสียแรงงานจากภายในครอบครัว ไม่ค่อยมีเวลาทำงานช่วยครอบครัวได้เต็มที่ ต้องทำงานให้กับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมากขึ้น ขึ้นอยู่กับว่าสตรีผู้นั้นจะช่วยงานกลุ่มมากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับบทบาท เช่น เป็นคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้าน หรือสมาชิกคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้าน ก็จะมีตำแหน่งต่าง ๆ เช่น ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก ประชาสัมพันธ์ หรือเป็นตำแหน่งเฉพาะที่ต้องรับผิดชอบหน้าที่ให้กับกลุ่มมาก อย่างพนักงานฝ่ายขายประจำร้านค้าของกลุ่ม จำต้องอยู่ตลอดเวลา หรือบางครั้งฝ่ายตลาดจำต้องไปขายสินค้าต่างจังหวัดเป็นเวลา 4-5 วัน ไปสัมมนา อบรบ ร่วมประชุม งานสังคมต่าง ๆ ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในครอบครัวได้ ในระยะแรก ๆ ก็จะมีความขัดแย้งไปถึงพ่อบ้าน ทางกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจะให้ค่าแรงงานตอบแทนแก่คณะกรรมการกลุ่มหรือสมาชิกที่เข้ามาร่วมกิจกรรมทุกครั้ง โดยจะคิดเป็นรายชั่วโมง รายวัน ขึ้นอยู่กับกิจกรรม ซึ่งค่าแรงที่จ้างจะกำหนดมาจากที่ประชุมของกลุ่มเอง จากการสัมภาษณ์นางอ้อมเล่าว่า "เจ้าเคยไปช่วยป้าเลือนขายลำไยอบแห้งที่งานสยามจัสโก้ กรุงเทพฯ กลุ่มก็จะออกค่า

ใช้จ่ายซื้อ ค่างด ค่าที่พัก สำหรับค่ากิน จะจ่ายซื้อวันละ 200 บาท ถ้าไปขายที่เชียงใหม่ ก็จะได้รับวันละ 150 บาท ถ้าขายของดี ก็จะได้เงินแบ่งจากกำไรเพิ่มแถม"

ในการทำกิจกรรมของกลุ่มบางกิจกรรมจะเป็นแรงงานที่ต้องมีทักษะ เป็นกิจกรรมที่ไม่เคยปฏิบัติมาก่อน สมาชิกต้องเข้าอบรม ฝึกปฏิบัติ เช่น การคว้านลำไย การอบลำไย การใช้เตาอบ บางอย่างต้องคำนึงถึงความปลอดภัย ความเสี่ยงและเรื่องกฎหมายเข้ามาประกอบ จากกิจกรรมของกลุ่มที่มีกิจกรรมหลายอย่างที่ต้องใช้แรงงาน จะจ้างสมาชิกกลุ่มเป็นค่าจ้างประจำเดือน ประจำวัน ชั่วคราว ประจำเดือนก็จะให้เป็นฝ่ายร้านค้า และฝ่ายขาย ก็จะจ้าง 2 คน เดือนละ 4,000 บาท จากการเล่าของนางจันทร์พอง ชาวบ้านหัวฝายว่า รับจ้างคว้านลำไยซื้อกลุ่ม เอาเมล็ดออก ต้องใจเย็น ๆ บั๊อหัวสีน้ำตาลติด บั๊อเนื้อลำไยฉีกนก จะทำอื้อเสียราคา แรก ๆ จะจำ พอชิน ๆ เข้าก็จะเร็วขึ้น จ้างกิโละ 5 บาท วันไหนก็ทำสัก 3 ชั่วโมง ก็ได้ประมาณ 100 ถึง 180 บาท

จากการสังเกตและการบอกของนางเยาวเรศว่า "ช่วงลำไยออกเป็นช่วงที่บ่มีเวลาซื้อครอบครัว แรงงานก็หายาก เขาอบลำไย ละบ่ได้ ต้องคอยดูตลอดเวลา กลัวลำไยไหม้ ต้องซื้อลำไยสด ฝัาเตา เอาลำไยไปขาย วัน ๆ ได้หลัวันละ 2-3 ชั่วโมงเท่านั้น ในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคม งานอื่น ๆ งดไว้ก่อนหมด อาหารการกินในครอบครัวก็จะทำง่าย ๆ หรือว่าซื้อสำเร็จ เอาที่ประหยัดเวลา"

จากการสัมภาษณ์นางแสงหล้า ประธานสัมพันธ์กลุ่ม "งานประชุม อบรม ดูงาน และงานบุญของกลุ่ม บ่เดี๋ยวน้อย่างมากนัก เดือน ๆ ก็ไป 3-10 ครั้ง ทั้งในและนอกหมู่บ้าน ประธานกลุ่มไปคนเดียวก็บ่ไหว ทางกลุ่มซื้อเจ้าไปแทนประธานหลายครั้ง บางครั้งก็ไป 2 คน บางครั้งก็ไป 5 คน เลือกคนที่ขับรถเป็น เวลาที่ไปก็แล้วแต่งาน อย่างน้อยก็วัน ถ้าดูงานที่ไกล ๆ ก็ 7-8 วัน งานบ้านก็ฝากกันไว้ ช่วยเหลือกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนแล้ว ก็ต้องสละเวลาไปซื้อกลุ่ม"

3.3 ผลกระทบในการใช้ทุน เช่น จำนวนเงิน แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการประกอบอาชีพในสังคม

จากการศึกษาพบว่าก่อนการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เงินทุนที่ชาวบ้านหัวฝายนั้นได้มรดกมาจากบรรพบุรุษ จากการประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ซึ่งก็พอเลี้ยงครอบครัวได้และกู้ยืมจากแหล่งเงินทุนสถาบันการเงินของรัฐและเอกชนที่อยู่นอกหมู่บ้าน และผู้มีอันจะกินภายในและนอกหมู่บ้านที่ต้องเสียดอกเบี้ยสูง ต้องใช้หลักทรัพย์ค้ำประกัน

ต้องทำเรื่องนิติกรรม ขึ้นตอนมาก ไปติดต่อหลายครั้งกว่าจะได้เงิน ส่วนใหญ่เป็นหนี้ธนาคาร ธ.ก.ส. มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน ในส่วนเกษตรกรที่ไม่มีหลักทรัพย์ ก็ไปกู้ยืมนายทุนภายใน หมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน ดอกเบี้ยจะสูงมาก เวลาส่งคืน ใช้หนี้ในรูปเงินสดหรือ ผลผลิตเกษตร จะเป็นหนี้ผูกพันกันต่อเนื่องมาเรื่อยตลอดทุก ๆ ปี เพราะการทำการเกษตรจะขึ้นอยู่กับ ปัจจัยธรรมชาติ อากาศ น้ำ ตลอดจนปัจจัยอื่น ๆ พันธุ์ ปุ๋ยเคมี สารบำรุง มีราคาแพง เมื่อ ขายผลผลิตก็ไม่สามารถต่อรองราคาได้ แม้บ้านเกษตรกรเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ได้จัดทำกิจกรรมแหล่งเงินทุนของกลุ่มให้สมาชิกได้ใช้ มีกิจกรรมเกี่ยวกับแหล่งเงินทุน 3 กิจกรรม คือ แหล่งเงินทุนภายในชุมชนโดยการจัดตั้งกองทุนออมทรัพย์ของกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรเป็นแหล่งเงินฝากและกู้ยืม และโครงการส่งเสริมออมทรัพย์เฉลิมพระเกียรติ มหาราชาินี เป็นการออมทรัพย์ของสมาชิก เพื่อสะสมไว้เป็นทุนสำรองและสร้างนิสัยการออม แหล่งเงินทุนภายนอกชุมชนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน องค์การบริหารท้องถิ่น ตาม รายละเอียดดังนี้

1. กองทุนออมทรัพย์

กลุ่มกิจกรรมออมทรัพย์ ในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ได้ระดมหุ้นเงินกองทุนจาก สมาชิก 161 คน ในปี 2536 หุ้นละ 100 บาท รวม 80,000 บาท ตั้งกฎระเบียบให้สมาชิกกู้ยืม ไปประกอบกิจกรรมส่งเสริมอาชีพในครอบครัว ระยะเวลากู้ยืมแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ แบบ ดอกเงิน กำหนดส่งภายใน 3 เดือน และแบบสามัญส่งคืนภายใน 6 เดือน ดอกเบี้ยร้อยละ 2 ต่อปี ในแต่ละปีจะประชุมสรุปผลการดำเนินการ และแก้ไขปัญหาในแต่ละปี บันทึกลงให้แก่ สมาชิกตามหุ้น รับสมาชิก และเพิ่มหุ้นทุก ๆ ปี จนถึงปี 2538 ทางหมู่บ้านได้เห็นว่ากองทุน ออมทรัพย์นี้มีประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มและชุมชน สมาชิกได้นำเงินไปทำกิจกรรม ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ แปรรูปลำไย ก่อเกิดรายได้ มีงานต่อเนื่อง มีการจ้างงาน ไม่ต้องออกไปทำงานนอก หมู่บ้าน จึงขอให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เปิดรับสมาชิกเข้าร่วมโครงการ โดยที่ไม่ต้องจำกัดว่า เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน ให้ได้ทั่วไปในชุมชนบ้านห้วยฝาย เพื่อช่วยเหลือกัน คณะกรรมการ ดำเนินการนั้นยังเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเหมือนเดิม กองทุนออมทรัพย์ของกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรได้ขยายกองทุนเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี ทั้งปริมาณเงิน และสมาชิก

หลังจากที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านห้วยฝายมีกิจกรรม กองทุนออมทรัพย์ เกิดขึ้นใน ชุมชน จากการศึกษาพบว่า กองทุนออมทรัพย์ได้ช่วยแก้ปัญหาให้แก่สมาชิกกลุ่ม และชุมชน ในด้านแหล่งเงินทุนให้สมาชิกได้กู้ยืม ไปใช้ในการประกอบอาชีพเสริมและอาชีพหลักของ ครอบครัว เช่น เพาะเห็ด เลี้ยงไก่ ทำนุ้ยชีวภาพ ปรับปรุงดูแลสวนลำไย แปรรูปลำไย ในด้าน

ปัจจัยการผลิต ทำให้ได้ผลผลิตเพิ่มและมีรายได้มากขึ้น ก่อเกิดอาชีพใหม่ ไม่ต้องออกไปทำงานทำนอกหมู่บ้าน เมื่อก่อนนั้นพอหลังฤดูเก็บเกี่ยวลำไยแล้วเสร็จ ผู้หญิงจะว่างงาน ผู้ชายปรับปรุง ดูแลสวนลำไยของตนเองเท่านั้น บางครั้งไปรับจ้างทำงานนอกหมู่บ้าน จากการสัมภาษณ์นางแก้วพา สมาชิกกลุ่มแม่บ้าน ได้เล่าว่า “เมื่อก่อนพอเสร็จจากการเก็บลำไย ก็ว่าง อยู่บ้านเฉย ๆ ปู่จะทำอะไรยัง พอมีสตางค์จะลงทุน พอมีกลุ่มออมทรัพย์ ก็ได้ไปกู้เงินมาเลี้ยงไก่ เลี้ยงได้สัก 4-5 เดือน ก็ขาย ก็พอจะได้เงินพอรอง” เงื่อนไขในการกู้ยืมเงินของกลุ่มออมทรัพย์ เป็นเงื่อนไขที่ชุมชนได้ช่วยกันตั้งกฎระเบียบ ใช้ร่วมกัน สามารถปฏิบัติได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว ไม่ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินยืม ให้เพื่อนบ้านสมาชิกกันเองในชุมชนเป็นผู้ค้ำประกัน เป็นเครือญาติกัน ดอกเบี้ยก็ถูกกว่าแหล่งเงินกู้จากที่อื่น ผู้มีรายได้น้อยสามารถกู้ยืมเงินได้ พอสิ้นปีสรุปผลดำเนินงานปรับปรุง แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างปี กองทุนยังมีเงินปันผลคืนแก่สมาชิก และเงินปันผลบางส่วนยังนำไปพัฒนาชุมชน สาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน จากการจัดการบริหารกองทุนดังกล่าวทำให้สตรีได้เรียนรู้ การบริหารจัดการเป็นระบบ โดยเฉพาะการบริหารกองทุน การทำบัญชี การตรวจสอบ การคิดปันผล ฯลฯ สำหรับสมาชิกที่ไม่กู้ยืมเงินไปใช้ก็ได้ช่วยเหลือสมาชิกอื่น ๆ ในชุมชนด้วยกันยังได้ค่าตอบแทนเป็นเงินปันผลและมีเงินออมสะสมไว้

จากการสัมภาษณ์ นางสาวสมพร สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเล่าว่า “ป้าเป็นคนจน ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง จะไปขอยืมเงินใคร ๆ เขาก็ไม่ให้ ไม่มีหลักทรัพย์ไปค้ำประกัน เมื่อกลุ่มแม่บ้านมีกองทุนให้สมาชิกยืม ป้าก็ไปขอให้ป้าเลื่อนค้ำประกันให้ยืมเงินมาลงทุนเพาะเห็ดเป็นเงิน 1,500 บาท เมื่อป้าขายเห็ดได้ก็เอาเงินไปคืนกองทุน เงินกองทุนนี้ช่วยครอบครัวป้าได้มาก

นายเกรียงไกร ก้อนแก้ว บอกว่า “ครอบครัวลุงเป็นสมาชิกกองทุนออมทรัพย์ 3 คน ก็ได้เงินยืมนี้แหละไปปรับปรุงสวนลำไย พอสิ้นปีขายลำไยได้ก็ส่งคืน ดีแต่ ๆ บ่ต้องไปยืมธนาคารให้ยุ่งยาก เงินกองทุนมีนักฮือสมาชิกกู้ยืมทั้งหมด หมุนกันไปคนน้อย ดีบ่เอาก็มีฝากไว้เป็นเงินออมกิน ดอกเบี้ย”

พ่อหลวงมา เล่าว่า “ประมาณเดือนพฤศจิกายนทุกปี มีการประชุมใหญ่ ปันผลกองทุนออมทรัพย์ สมาชิกกลุ่มมาประชุมพร้อมเพรียงกัน เป็นกองทุนที่ใหญ่ของหมู่บ้าน เงินปันผลของกันก็เพราะสมาชิกกู้กัน ถ้าบ่กำหนดเพดานหุ้นต่อรายไว้ สมาชิกก็จะลงทุนเพิ่มขึ้นแต่ละปี สมาชิกส่วนใหญ่เอาเงินไปใช้ในการดูแลสวน เพราะต้องซื้อปุ๋ย สารเคมี อุปกรณ์ ก็ไปซื้อที่ร้านค้ากลุ่ม หมุนเวียนกันไปอย่างนี้”

2. กิจกรรมออมทรัพย์เฉลิมพระเกียรติ

กลุ่มออมทรัพย์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถในวโรกาสพระชนมายุครบ 60 พรรษา เป็นกิจกรรมที่หน่วยงานของรัฐ ได้มีนโยบายที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ครอบครัวเกษตรกรมีการออม มีการประหยัด เป็นประจำสม่ำเสมอ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระชนมายุครบ 5 รอบ ในปี 2535 ได้ประสานขอความร่วมมือผ่านมายังประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ให้กลุ่มสถาบันเกษตรกรทั้งตำบลร่วมโครงการฯ นางบัวเลื่อน ภัคดี ประธานกลุ่มแม่บ้านหัวฝายในฐานะที่เป็นรองประประธานกลุ่มแม่บ้านในระดับจังหวัด จึงได้ขอความร่วมมือของกลุ่มของตนเองเข้าร่วมโครงการเพราะเห็นว่าเป็นการส่งเสริมการออมเงินของสมาชิกแต่ละคนสะสมไว้ ทุกครอบครัวสามารถทำได้ มีน้อยก็ออมน้อย นำมารวมกันไว้ที่กลุ่มฯ กลุ่มฯ ก็นำไปฝากธนาคารไว้ในรูปกลุ่มฯ เพื่อเป็นตัวแทนของหมู่บ้าน ตำบล เป็นหน้าเป็นตาของชุมชน การให้ความร่วมมือในการดำเนินการก็หวังว่าเมื่อชุมชนมีปัญหาและเดือดร้อน จะได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนในโอกาสต่อไป

นางบัวเลื่อน ภัคดี จึงได้ประสานไปยังพ่อหลวงบ้าน ให้ขอความร่วมมือกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหัวฝายเข้าร่วมโครงการ ได้ประชุมชี้แจงให้เห็นความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับ จึงตกลงแจ้งให้เจ้าหน้าที่เกษตรและเจ้าหน้าที่ ธกส. เข้าร่วมชี้แจงวิธีการดำเนินการอีกครั้งหนึ่ง เพื่อวางแผนทางปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้สมาชิกปฏิบัติต่อกันเป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อมิให้เกิดปัญหาระหว่างกัน ได้รับสมาชิกกลุ่มแม่บ้านฯ ที่จะเข้าร่วมโครงการออมทรัพย์เฉลิมพระเกียรติ 120 คน กำหนดออมเงินเดือนละ 100 บาท ต่อราย เป็นกลุ่มธุรกิจเกษตรระยะยาว ตั้งแต่เดือนมีนาคม 2534 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2539 เป็นระยะเวลา 5 ปี แต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบสมาชิกจัดทำบัญชีเงินฝากของกลุ่มฯ ประสานงานกับเกษตรและ ธกส. จัดส่งคณะกรรมการกลุ่มเข้าอบรมวิธีการดำเนินงานและบัญชี ในวันที่ 10 ของแต่ละเดือนสมาชิกจะถือสมุดเงินออมทรัพย์มาที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน นำเงินมาฝากให้ற்றுบัญชีออมจำนวน 120 คน บางคนก็จะฝากเพื่อนบ้านมาให้ ส่วนใหญ่จะนำมาให้ก่อนเที่ยงวัน หลังจากออกไปทำกิจกรรมในสวนลำไยแล้วกลับมากินข้าวกลางวันที่บ้าน สมาชิกกลุ่มจะทำประจำทุกเดือนไม่เคยขาด คณะกรรมการจะรวบรวมเงินออมจากสมาชิกที่ได้แต่ละเดือนจัดทำบัญชีรายบุคคลส่ง ธกส. ซึ่งจะมารับ ณ บ้านผู้ใหญ่บ้านทุกเดือนที่กำหนดไว้เดือนละ 12,000 บาท

แต่ก็มีบางครั้งทางกลุ่มรอเก็บเงินจากสมาชิกไม่เรียบร้อย ทางเหรียญกฐนของกลุ่มจำเป็นต้องนำไปฝากธนาคารในวันนั้นก่อนที่ธนาคารจะปิด พอสอบถามจากเหรียญกฐนว่าทำไมต้องเอาเงินไปฝากเอง เดินทางไปฝากในเมืองไกลด้วย เงินมากอันตราย นางรำพันธ์ เล่าว่า “ เป็นความรับผิดชอบของเราที่ไม่สามารถเก็บเงินจากสมาชิกครบ เจ้าหน้าที่ธนาคาร ธกส. ต้องเสียเวลา เมื่อโครงการเงินออมเป็นไปตามแผนแล้วประธานกลุ่มได้ไปให้คำแนะนำในหมู่บ้านใกล้เคียง ในตำบลหนองช้างคืนให้เข้าร่วมโครงการออมเฉลิมพระเกียรติ จนครบทุกหมู่บ้านในตำบลหนองช้างคืน แม่บ้านใกล้เคียงได้มาดูวิธีการจัดทำบัญชีของกลุ่มฯ ห่วงใยเป็นตัวอย่าง สมาชิกได้ดำเนินการต่อเนื่องอย่างนี้เป็นประจำทุกเดือนจนครบ 5 ปี ในปี 2539 สมาชิกมีเงินออมเป็นก้อน คนละ 6,000 บาท รวมทั้งกลุ่มได้เป็นเงิน 720,000 บาท ธนาคารได้ให้ดอกเบี้ยประเภทประจำให้กับกลุ่ม และคิดดอกเบี้ยเงินฝากประเภทออมทรัพย์ให้กับออมทรัพย์สมาชิกกลุ่ม ทางกลุ่มจึงนำเงินมาสมทบเงินทุนของกลุ่มแม่บ้านต่อไป ในการเข้าร่วมโครงการนี้กลุ่มได้ส่งเงินสมทบมาตลอดทุกเดือน กลุ่มได้จัดส่งรายงานการออมเงิน โครงการให้หน่วยงาน ธกส. เป็นประจำทุกเดือน ธนาคาร ธกส. จึงให้เครดิตแก่กลุ่มฯ กู้ยืมเงินจากโครงการนี้มาทำกิจกรรมของกลุ่มในระยะเวลา 2 ปี ซึ่งทางกลุ่มฯ ไม่ประสงค์เนื่องจากกลุ่มมีเงินออมทรัพย์หมุนเวียนของกลุ่มเอง จากการที่ทางกลุ่มได้ร่วมมือเป็นอย่างดีในการออมเงิน ทำให้หน่วยงานของรัฐในระดับประเทศได้มาประเมินผลการดำเนินงานการออมทรัพย์ของกลุ่มเพื่อไปเป็นแนวทางการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านต่อไป หลังจากครบกำหนดการออม 5 ปีแล้วทางกลุ่มเห็นว่าโครงการนี้มีประโยชน์ทำให้สร้างนิสัยการออมเป็นประจำ ทำให้รู้จักประหยัดพอครบ 5 ปี มีเงินเป็นก้อนสามารถนำไปซื้อสิ่งของเครื่องใช้ที่มีราคาแพงได้ ปกติจะไม่มีเงินเก็บเป็นก้อนจึงขอได้ทำโครงการนี้อีก 5 ปี (2539-2543) รับสมาชิกทั่วไปเพิ่มอีก มีเยาวชนขอเข้าร่วมโครงการด้วยรวมสมาชิกทั้งหมด 205 คน ธนาคารก็เต็มใจที่จะไปรับฝากเงินของโครงการในหมู่บ้านตามเดิม และได้ประสานกับบริษัทพิพม์ประกันภัยให้สวัสดิการประกันชีวิตกับผู้เข้าร่วมโครงการทุกคน

จากการสัมภาษณ์นางสาวรำพันธ์ ผัดเจริญ เหรียญกฐนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีหน้าที่เก็บเงินส่งธนาคาร ธกส. เล่าว่า “ตอนที่ทางราชการได้เข้ามาขอเข้าร่วมโครงการฯ ก็หนักใจ เพราะในหมู่บ้านมีแต่ค่าใช้จ่ายงานสังคมมากทั้งงานศพ งานบุญ ที่จะมาฝากเงินเก็บสำรองไว้ฉันไม่มีถ้าเป็นข้าราชการก็นำทำได้ แต่ชาวบ้านอาชีพทำสวนรายได้ปีละ 1 ครั้งตอนไหนมีเงินก็ให้ได้พอช่วงไม่มีงานก็กลัวจะขาดส่งที่มีฐานะร่ำรวย ปานกลาง ก็ไม่เป็นไรที่หาเข้ากินค่าก็เกรงใจ ข้าเจ้ามีหน้าที่รับเงินออมทุกวันที่ 10 ของเดือนจะไปตั้งโต๊ะรับฝากเงิน

ตั้งแต่เวลา 10.00น.-12.00 น. สมาชิกจะแวะมาให้ก่อนไปทำงานหรือก่อนเที่ยงวันตอนกลับมากินข้าว ที่ข้าที่สุดก็กินเสร็จแล้วกลับไปทำงานจึงเอามาให้ สมาชิกบางคนก็ไม่มีก็จะไปเยี่ยมเพื่อนบ้านญาติพี่น้องมาให้ก่อนกลัวว่าตนเองทำให้กลุ่มเสียชื่อเสียง พอทำจริง ๆ ไม่หนักใจอย่างที่คิดไว้และได้ช่วยเหลือกลุ่มฯ ตลอดแม้ว่าไม่มีคำตอบแทนอะไรก็เต็มใจช่วยเหลือ”

จากการสัมภาษณ์นางรำพันธ์ ชัยยา ผู้เข้าร่วมโครงการของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรว่า “เมื่อก่อนที่จะเข้าเป็นสมาชิกไม่มีการออมเงินหาเงินได้ เท่าไรก็เก็บไว้ใช้ที่บ้าน ซื้อมาจ่ายไป พอสิ้นฤดูเก็บเกี่ยวรายได้เรียบร้อยแล้วจะมีเงินเก็บนิดหน่อย บางปีก็ไม่พอสั่งไปเยี่ยมญาติพี่น้อง ถ้าพี่น้องมีก็ให้ ถ้าไม่มีก็ไม่ต้องไปกู้ยืมผู้ออกเงินกู้ เมื่อเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านมีเงินออมทรัพย์ทุกเดือน เมื่อถึงวันที่ 10 ก็นำเงินไปฝากที่เหรียญกลุ่ม แล้วเจ้าหน้าที่ธนาคาร ธกส. ก็มารับเอาเงินของสมาชิกกลุ่ม ไปฝากในนามบัญชีของกลุ่ม มีอยู่ครั้งหนึ่ง ที่ไม่สบายเป็นโรคเลือด สุขภาพไม่ค่อยดี ก็ได้เบิกเงินนี้ มาให้คำรักษาได้ประโยชน์มาก เมื่อแก่เฒ่าจะนำเงินก้อนนี้มาใช้จ่าย เพราะไม่มีลูกหลานดูแล”

จากการบอกเล่าของนางจันทร์สม สมาชิกกลุ่ม เล่าว่า “ฝากเงินออมเฉลิมพระเกียรติได้เงินอยู่ 6,200 บาท พอครบปีก็ยังไม่ได้ออน ฝากต่อไปอีก 5 ปี จะเอาไปเป็นเงินฝากซื้อลูกต่อไป ละอ่อนจะได้มีนิสัยในการเก็บเงิน” และกรณีนางชวน ได้บอกว่า “เงินออมเมื่อครบกำหนด ได้ออนออกมาใช้หนี้กองทุนออมทรัพย์กลุ่ม ก็เป็นสิ่งที่ดีฝากเงินไว้ได้เป็นก้อน เดือนไหนมีเงินเหลือก็นักฝาก มีน้อยก็ฝากน้อย มีที่ฟุ้งยามบ่มีสตาจค์ แต่เดิยังมีเงินเก็บสักบาท”

จากการที่กลุ่มเข้าร่วมโครงการ ทำให้ช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัวได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งทุกครอบครัวสามารถทำได้ สร้างนิสัยการออม การประหยัด มีคุณธรรม สร้างความรับผิดชอบตนเอง กลุ่มชุมชนสร้างกองทุนรวมกันเพื่อพัฒนาอาชีพโดยสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม ทำให้เกิดความเชื่อถือ มีเครดิต มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันระหว่างสมาชิกทุกคน ด้วยความรักความสามัคคีและความมีระเบียบวินัย รู้จักการวางแผนการใช้จ่าย สร้างความรักความเข้าใจ รู้จักวิธีการออมเงินในรูปกลุ่ม มีเงินทุนสำรองใช้จ่ายในครอบครัว

เงินทุนภายนอกชุมชน

แหล่งเงินทุนจากการสนับสนุนของหน่วยงานราชการต่างๆ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ภายหลังจากที่สตรีได้รวมกันจัดตั้งเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหัวฝาย ทางหน่วยงานราชการต่าง ๆ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง หลายหน่วยงานได้ให้การสนับสนุนทั้งความรู้ งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์เงินทุนในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม สมาชิกกลุ่มและชุมชน มีเงื่อนไขแตกต่างกันมีทั้งลักษณะให้เปล่า ให้ยืม ปลดดอกเบี้ยย และให้ยืมมีดอกเบี้ย ตั้งแต่จัดตั้งกลุ่มจนถึงปัจจุบัน จำนวน 14 โครงการ เป็นเงินทุนทั้งหมด 5,177,725 บาท

เป็นเงินทุนที่ให้ยืมโดยไม่มีดอกเบี้ยมีโครงการสนับสนุนจัดซื้อเตาอบลำไย ปี 2539 และปี 2543 จากกองทุนรวมเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร (คชก.) เป็นเงินทุนที่ให้สมาชิกกลุ่มยืมไปซื้อเตาอบลำไยมาทำลำไยอบแห้ง เพื่อแก้ไขปัญหาลำไยล้นตลาด ราคาลำไยตกต่ำ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้ยืมเงินในระยะเวลา 4 ปี จำนวนเตาอบละ 40,000 บาท ส่งให้เงินคืนปีละ 10,000 บาท ระยะเวลาให้ยืมปี 2540 ถึง 2543 โดยให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นผู้ทำสัญญา ยืม ได้รับอนุมัติเป็นจำนวน 14 เตา เป็นเงินยืมทั้งหมด 560,000 บาท ยังได้สิทธิให้เข้าร่วมโครงการสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนรับซื้อลำไยสดมาแปรรูปเป็นลำไยอบแห้ง โดยให้กลุ่มยืมเงินโครงการดังกล่าว เริ่มปี 2539 - 2545 แก่สมาชิกกลุ่มที่มีเตาอบลำไยยืมไปซื้อลำไยสดจากสมาชิกกลุ่ม และเกษตรกรทั่วไปมาแปรรูปเป็นลำไยอบแห้ง เตาอบละ 50,000-100,000 บาท ได้รับเงินยืมปี 2539 จำนวนเตาอบละ 50,000 บาท 14 เตา รวมเป็นเงิน 700,000 บาท ในปี 2540 ได้รับเงิน 14 เตา เตาละ 100,000 บาท รวมเป็นเงิน 14,000,000 บาท ในปี 2541, 2542 ลำไยให้ผลผลิตไม่มากไม่มีโครงการ ในปี 2543 ได้รับเงินเงินยืมเตาละ 80,000 บาท รวมเป็นเงิน 1,120,000 บาท ในปี 2545 ได้รับเงินยืม 20 เตา ๆ ละ 50,000 บาท รวมเป็นเงิน 1,000,000 บาท (สมาชิกได้ซื้อเตาอบเพิ่มส่วนตัว) เงินยืมโครงการสนับสนุนหมุนเวียนรับซื้อลำไยมาแปรรูปนั้น เป็นเงินกู้ยืมระยะสั้นตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ถึงเดือนพฤษภาคม ของแต่ละปี ยืมใช้ต่อฤดูกาลที่มีผลผลิตลำไยมาก กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจะเป็นผู้กู้ยืมให้สมาชิก โดยคณะกรรมการกลุ่มเป็นคนทำสัญญา และสมาชิก 12 คนเป็นผู้ค้ำประกัน ใช้หลักทรัพย์ของสมาชิก กลุ่มทำสัญญากับสมาชิกที่กู้ยืมเงินต่ออีกครั้งหนึ่ง

ในการดำเนินกิจกรรมนี้ นับได้ว่ามีประโยชน์แก่เกษตรกรเป็นอย่างยิ่ง สามารถแก้ไขปัญหาราคาลำไยล้นตลาด ทำให้เกษตรกรขายลำไยได้ราคาสูง มีช่องทางขายลำไยได้หลายวิธี เช่น สามารถเก็บลำไยอบแห้งไว้ขายรอราคาสูง มีงานทำ มีรายได้เพิ่มมากขึ้น สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ยืมเงินตามโครงการดังกล่าว ส่งเงินยืมคืนได้ทั้งหมดตรงเวลา จากการสัมภาษณ์นางประนอม มาศิริ เล่าว่า “เราได้ยืมเงินซื้อเตาอบมา 2 เตา และได้เอาลำไย

ของสวนตนเองอบแห้งหีบซื้อของเครือญาติ และคนในหมู่บ้านหัวฝาย และนอกหมู่บ้าน ด้วย ชาวบ้านรู้เขารู้เราถ้าโยมาขายให้ทุก ๆ ปี แต่ก่อนนั้นจะเก็บลำไยขายคั้ดเป็นเกรดใส่ ตะกร้าทำให้ช้า ใช้แรงงานมากแรงงานก็แพง พอปีนี้มีเตาอบไม่ต้องคั้ดเกรดลำไยพอเก็บจาก ต้นก็นำไปอบ เตาอบ ๆ ละ 2,000 กก.อบทั้งหมด ทำให้ได้ปริมาณมาก รวดเร็ว ประหยัด เวลา ก็ได้ทุนจากโครงการนี้มาดำเนินการอบลำไยอบเก็บไว้ก่อน พอเก็บเกี่ยวเสร็จแล้วจึง เอาไปขายแล้วได้เงินเพิ่มขึ้นอีกมาก"

เงินทุนที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้รับการสนับสนุนในลักษณะเป็นเงินทุนให้เปล่าจาก หน่วยงานภาครัฐ โดยวิธีการประชาคมของหมู่บ้าน ขอเสนอโครงการขององค์กรท้องถิ่นเป็น โครงการที่เกิดจากผู้นำกลุ่มที่ชาวบ้านเห็นชอบให้กลุ่มแม่บ้านจำนวน 8 โครงการ เป็นเงิน 113,725 บาท เป็นเงินพัฒนากลุ่มให้มีศักยภาพ ทำธุรกิจของกลุ่ม ได้แก่โครงการจัดตั้งร้าน ค้ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จากการมการค้าภายในและสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย จำนวน 463,725 บาท ในปี 2542 จัดสร้างร้านค้ากลุ่มและซื้อสินค้าอุปโภค บริโภค มา จำหน่ายแก่สมาชิกชุมชน ในปี 2545 ได้รับเงินทุนหมุนเวียนซื้อสินค้า จากองค์การบริหารส่วน ตำบลหนองช้างค้ำ 20,000 บาท องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน 30,000 บาท สมาชิก สภาผู้แทนราษฎรจังหวัดลำพูนสนับสนุนเงินทุน 18,000 บาท ในการบริหาร จัดการเงินโครงการนี้ กลุ่มจะมีคณะกรรมการร้านค้าบริหารงาน มีการประชุมทุกเดือน และประชุมใหญ่ประ จำปีสมาชิกทุกคน ปีละ 1 ครั้ง หรือเมื่อมีกิจกรรมเร่งด่วน กิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มที่ ดำเนินการจะต้องมาจากการลงมติในที่ประชุมของสมาชิกกลุ่มทุกครั้งให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบ ร่วมกัน

จากการสัมภาษณ์นางบัวเลื้อน ภักดี ประธานกลุ่ม เล่าว่า ตามที่ได้ โครงการมา มากมาย ก็เพราะว่าเมื่อหน่วยงานขอเชิญไปร่วมงานต่าง ๆ เช่น อบรม ประชุม จัดนิทรรศการ ขายสินค้า ผ้าป่า กรฐิน ชันโดก ในจังหวัด ต่างจังหวัดก็ไปร่วมงานทั้งหมดไม่เคยขาด จนเขา จำหน่ายได้ เห็นผลงานที่ไปร่วมกิจกรรม เวลาหน่วยงานไหนมีโครงการที่เกี่ยวกับกลุ่มที่ตรงกับ ปัญหาของเราก็ไปขอขอบ.ช่วยเสนอโครงการให้ ก็ได้มาทุกครั้ง และทางคณะกรรมการ หมู่บ้านเวลาไปประชุมทำแผนของงบประมาณให้หมู่บ้านก็ขอเผื่อให้ด้วย คงเห็นว่าแม่บ้าน ทำงานจริง

ตารางที่ 6 แสดงงบประมาณของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหัวฝายที่ได้รับสนับสนุน

ลำดับที่	ชื่อโครงการที่ได้รับ	หน่วยงาน	ปี	จำนวนเงิน (บาท)
1	โครงการแปรรูปผลผลิตเกษตร	สำนักงานเกษตรจังหวัด	40	200,000
2	โครงการจัดซื้อเตาอบลำไย คชก.	สำนักงานเกษตรจังหวัด	39	160,000
3	โครงการจัดซื้อเตาอบลำไย คชก.	สำนักงานเกษตรจังหวัด	44	560,000
4	โครงการสนับสนุนเงินทุน หมุนเวียน รับซื้อลำไยสด เพื่อมา แปรรูปเป็นลำไยอบแห้ง	สำนักงานเกษตรจังหวัด	39	400,000
5	โครงการสนับสนุนเงินทุน หมุนเวียน รับซื้อลำไยสด เพื่อมา แปรรูปเป็นลำไยอบแห้ง	สำนักงานเกษตรจังหวัด	40	1,400,000
6	โครงการสนับสนุนเงินทุน หมุนเวียน รับซื้อลำไยสด เพื่อมา แปรรูปเป็นลำไยอบแห้ง	สำนักงานเกษตรจังหวัด	44	400,000
7	โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์	สำนักงานเกษตรจังหวัด	45	643,000
8	โครงการสนับสนุนเงินทุน หมุนเวียนร้านค้า	การค้าภายใน	43	50,000
9	โครงการตั้งร้านค้าสาริตหมู่บ้าน	สนง.ปลัดกระทรวง มหาดไทย	42	413,725
10	โครงการเงินทุนหมุนเวียน	ประชาสงเคราะห์	43	15,000
11	โครงการเงินทุนหมุนเวียน	อบจ.ลำพูน	45	30,000
12	โครงการเงินทุนหมุนเวียน	อบต.หนองช้างค้ำ	45	20,000
13	โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์	มหาดไทย	45	1,000,000
14	โครงการ สส. อุปกรณ์เครื่องครัว, ปุ๋ย ชุติแม่บ้าน	สส.	45	30,000
รวม				5,177,725

(ข้อมูลสมุดบันทึกกลุ่มแม่บ้านปี 2545)

จากการสัมภาษณ์ นายสุทัศน์ ชัยยา สมาชิกของนางปราณี ชัยยา สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคนหนึ่งได้กล่าวว่า เมื่อก่อนคนในหมู่บ้านจะช่วยเหลือกันในหมู่เครือญาติและเพื่อนบ้าน แลกเปลี่ยนกันกิน และไม่ก็ครอบครัวที่ยากจนจริง ๆ ลูกก็มาก ต้องเอาหลักทรัพย์ โฉนดที่ดินไปไว้กู้เงินจากนายทุน โดยจะให้พันธุ์พืชมาปลูก เวลาสิ้นฤดูกาลก็นำพันธุ์ถั่วลิสงมาคืน 2 ถัง ถ้าไปเยี่ยม 1 ถัง ไม่มีมาคืนก็จะเพิ่มหนี้สินอีก สุดท้ายก็จะถูกยึดหลักทรัพย์ โฉนดที่ดินในปี 2508 ธนาคารเพื่อการเกษตร ธกส.เริ่มแพร่เข้ามาในหมู่บ้าน ถ้าไม่กู้ยืมก็ไม่ให้เป็นสมาชิก ทั้งหมู่บ้านหลังจากที่ไม่เคยเป็นหนี้สินก็เป็นหนี้สิน ไม่หลุดพ้นจากหนี้สินสักที เมื่อมีการตั้งกลุ่มฯ ขึ้น ทำให้ครอบครัวและญาติ ๆ หลุดพ้นจากการติดหนี้สินของ ธกส. ได้บางส่วนจากการที่ได้กู้ยืมเงินออมทรัพย์กลุ่มมาบำรุงสวนลำไย ในปี 2545 ผมได้สมัครเข้าร่วมโครงการขอซื้อเตาอบลำไยของกลุ่ม ทำให้ขายลำไยได้ราคาดี ไม่ขาดทุน

จากการพูดคุยของนางแสงจันทร์ สมาชิกแม่บ้าน พบว่าก่อนจัดตั้งกลุ่มฯ เงินทุนที่นางแสงจันทร์ ได้นั้นนั้นมาจากมรดกของบรรพบุรุษ และจากการประกอบอาชีพ ทำไร่ ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ซึ่งพอเลี้ยงครอบครัวได้ไม่ขาดสน หรือกู้ยืมจาก ธกส. หลังจากการตั้งกลุ่มฯ พบว่าครอบครัวนางแสงจันทร์จะมีแหล่งเงินทุน นอกจากเดิมแล้วยังมีเงินกู้จากกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มร้านค้า ของกลุ่มฯ ซึ่งจะเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการซื้อผลผลิตทางการเกษตร เช่น ซื้อลำไยสด ใครกู้ยืมจะไม่มีดอกเบี้ยหรือดอกเบี้ยต่ำ และบางครั้งได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐในด้านการสนับสนุนเรื่องแหล่งเงินกู้ยืมหรือเงินหมุนเวียน เช่น จากกองทุนร่วมช่วยเกษตรกร เป็นต้น

3.4 ผลกระทบในการรวมกันซื้อรวมกันขายผลผลิต

จากการเล่าของคุณเกรียงไกร ก้อนแก้ว ผู้นำชุมชน ว่าจากการประกอบอาชีพของชาวบ้านห้วยฝาย ทำสวนลำไยเกือบทั้งหมดจะขายผลผลิตลำไย ในรูปลำไยสดในเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม มีพ่อค้าคนกลางจากนอกหมู่บ้านจากต่างจังหวัดและภายในหมู่บ้านบางส่วนมารับซื้อลำไย 2 แบบ คือ ส่วนใหญ่ซื้อขายเหมาเก็บทั้งสิ้น และอีกส่วนหนึ่งชาวสวนจะเก็บขายเอง ในช่วงที่เก็บผลผลิตลำไยจะมีปัญหาในการใช้แรงงานมาก เพราะครอบครัวจะเก็บพร้อมกัน ต้องหาแรงงานจากแหล่งอื่นมาช่วย ผู้ที่มีสวนลำไยจำนวนมากจะแบ่งขายเหมาและเก็บขายเองเพราะเก็บขายไม่ทัน ราคาที่ขายอยู่กับพ่อค้าคนกลางว่าจะรับซื้อวันไหน กิโลกรัมละกี่บาท แหล่งที่ซื้อขายมีประมาณ 2 แหล่ง อยู่ที่ตลาดหมู่ที่ 1 ตำบลหนองช้างคืน ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 3 กม. เกษตรกรจะเก็บลำไยและคัดลูกร่วงเอาลูกเล็ก ๆ และเสีย

ออก ไม่คัดขนาด เป็นช่อรวม ใส่เชิง ไม่ผ่าทรงกลมขนาด 20 กก. ใช้ใบล่ำไยรองกันและหน้า
 เชิง ปิดผลเชิงด้วยไม้ไผ่สาน ผูกด้วยตอกติดป้ายชื่อ ผู้รับซื้อปลายทาง ส่งไปยังกรุงเทพฯ ย่วน
 ปากคลองตลาดโดยรถยนต์บรรทุก รอจนกว่าจะขายได้ พ่อค้าปลายทางจึงจะส่งเงินมาให้
 เฉลี่ยกก.ละ 8 - 15 บาท ไม่มีกรโอนเงินกันทางธนาคารโดยฝากเงินมากับคนรถ หรือส่งทาง
 ธนาณัติ บางครั้งพ่อค้าคนกลางมาจ่ายให้เองโดยต้องรอนานประมาณ 1 อาทิตย์ ราคาที่ขาย
 แล้วแต่ผู้ซื้อปลายทางเป็นผู้กำหนดราคาเอง เทวไรก็ ต้องขายถ้าไม่รับขายล่ำไยจะเน่าเสีย จะ
 ชะลอเก็บเพื่อรอราคาก็ไม่ได้ ยิ่งปีไหนผลผลิตมากก็ยิ่งถูกกดราคา เงินทุนหมุนเวียนก็มีไม่พอ
 สำหรับล่ำไยร่วงหรือตกเกรดเล็ก ๆ พ่อค้าจะไม่รับซื้อ เกษตรกรจะนำมวแกะเปลือกและเม็ด
 ออกใส่กระดังไปตากแดด หรือย่างบนเตาไฟให้แห้ง ลักษณะล่ำไยแห้งจะเป็นสีน้ำตาลหรือดำ
 เก็บไว้กินเล่น หรือต้มเป็นน้ำล่ำไย แจกญาติพี่น้องเอาไปกินกัน

หลังจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหัวฝายแล้วได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบแลกเปลี่ยน
 ผลผลิตจากกรขายผลผลิตล่ำไยสดเพียงอย่างเดียว กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้นำล่ำไยสดมา
 ทำล่ำไยอบแห้งเปลือกและล่ำไยอบแห้งเนื้อขาย เพื่อแก้ปัญหาล่ำไยล้นตลาดและราคาล่ำไย
 ตกต่ำ เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มเก็บไว้ขายได้นาน ราคาส่ง สร้างงานสร้างรายได้ ให้แก่
 เกษตรกรโดยวิธีการร่วมกันผลิตร่วมกันขายตามรายละเอียดดังนี้

รวมกลุ่มผลิตล่ำไยอบแห้งเนื้อ

จากการศึกษาพบว่าเทวที่ผ่านมานี้ชาวบ้านหัวฝายได้ประสบปัญหาล่ำไยราคา

ตกต่ำ ผลผลิตล้นตลาด ต้นทุนการผลิตสูง รายได้ไม่คุ้มทุน เกษตรกรต่างคนต่างทำ กลุ่ม
 แม่บ้านเกษตรกรจึงได้ปรึกษากัน เพื่อหาทางออกในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งขณะ
 เดียวกันก็ได้คำแนะนำจากเจ้าพนักงานเคหกิจเกษตรประจำอำเภอเมือง ผู้อำนวยการศูนย์
 ถ่ายทอดเทคโนโลยีเกษตรประจำตำบลหนองช้างค้ำเกี่ยวกับปัญหาและกรหาแนวทางแก้ไข
 จากกรพูดคุยก็ได้แนวทางขึ้นมา โดยเอาผลผลิตทางการเกษตรในหมู่บ้านมาแปรรูปเป็นผลิต
 ภัณฑ์เพื่อบริโภคและจำหน่าย เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการในการ
 พัฒนาอาชีพให้มีรายได้เสริมกับครอบครัว เป็นการใช้แรงงานในชุมชน เป็นการใช้เวลาว่างให้
 เป็นประโยชน์ ไม่ต้องไปหางานทำนอกชุมชน จึงได้จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแปรรูปผลิต
 ทางการเกษตร และถนอมอาหารเกี่ยวกับล่ำไยในปี พ.ศ. 2539 แก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
 ในชุมชนให้มีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม หลังจากมีการอบรมเชิงปฏิบัติการแล้ว
 นางบัวเลือน ภักดี ได้บอกว่า “ทางกลุ่มได้มีการศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จ ผลิตภัณฑ์

ลำไยอบเปลือก และลำไยอบแห้งเนื้อ ที่กลุ่มแม่บ้านสันพระเจ้าแดง ตำบลห้วยยาบ อ.บ้านธิ จ.ลำพูน และกลุ่มแม่บ้านบ้านแคว อ.สารภี จ. เชียงใหม่ พอกลับมาจากการดูงานก็ได้ตกลง กำหนด กิจกรรมของกลุ่ม ทำลำไยอบแห้งเนื้อ เปิดรับสมัครในการทำกิจกรรมนี้ ให้มีการ ระดมหุ้น ๆ ละ 200 บาท คนละไม่เกิน 10 หุ้น ได้เงินทุน 10,000 บาท สมาชิก 16 คน และ เสนอของบประมาณผ่าน สำนักงานเกษตรอำเภอไปยังกรมส่งเสริมการเกษตร โครงการแปรรู ปผลผลิตการเกษตรได้เงินจำนวน 200,000 บาท และขอยืมตู้อบลมร้อนของกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรระดับอำเภอ 1 เครื่องเพื่อนำมาอบลำไย ณ บ้านประธานกลุ่ม จะนัดกันมาทำลำไย ในช่วงเย็น และเอาลำไยสดของสมาชิกมาขายให้กลุ่มด้วย จ้างพ่อบ้านเป็นคนเฝ้าเตาอบใน ตอนกลางคืน 2 คน ผลิตรักเก็ตเนื้อลำไยอบแห้งที่ทางกลุ่ม ได้ทำออกมามีคุณภาพดี มี เจ้าพนักงานเคหกิจได้เข้ามาดูแล ช่วยในระยะแรก ๆ จนสมาชิกกลุ่มมีความชำนาญได้แบ่ง หน้าที่เป็นฝ่ายต่างๆควบคุมดูแล สมาชิกกลุ่ม 2 คนนำไปจำหน่าย แต่งตั้งให้เป็นฝ่ายขาย นำไปจำหน่ายในงานประจำปีจังหวัด ออกร้าน จัดนิทรรศการร่วมกับหน่วยงานที่ขอความร่วมมือให้ไปร่วมจัด เนื่องในโอกาสต่าง ๆ ผลิตรักเก็ตที่นำออกมาจำหน่ายก็ขายได้และคุ้มกับทุน แบ่งปันรายได้คืนเป็นค่าวัสดุดิบ ค่าแรง ค่ากำไร ให้กับสมาชิกตามหุ้น

ต่อมาจากการที่กลุ่มฯ มีรายได้ กลุ่มก็ได้เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนสมัครเป็น สมาชิกกลุ่มได้ จึงมีแม่บ้านในชุมชนเข้าเป็นสมาชิกเรื่อย ๆ มีถึง 46 คน เมื่อสมาชิกกลุ่มมี มากขึ้น ทางกลุ่มก็คิดค้นหารูปแบบการทำเนื้อลำไยอบแห้งให้ได้มาตรฐาน วางขายในห้าง สรรพสินค้าได้ จึงมีการพัฒนาในเรื่องโรงเรือน ป้ายฉลาก บรรจุภัณฑ์ ให้เป็นที่ต้องการของ ตลาด ให้ได้ อย. จึงได้ตั้งคณะกรรมการแบ่งฝ่ายกิจกรรมควบคุมการผลิตเพิ่ม มีฝ่ายจัดซื้อวัสดุ ดิบ ฝ่ายควบคุมคุณภาพ ฝ่ายบรรจุภัณฑ์ ฝ่ายเก็บรักษา ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายบัญชีและ การเงิน มีการแบ่งงานตามหน้าที่ ควบคุมดูแลกิจกรรม โดยนางบัวเลื่อน ภักดี ประธานกลุ่ม จากโครงการที่ได้รับการสนับสนุน โดยองค์การของรัฐ จึงทำให้มีการติดตามผลการดำเนินการ เป็นระยะอย่างต่อเนื่อง ทำให้เจ้าหน้าที่และคณะกรรมการกลุ่มเกิดการสนิทสนมในการทำ ประโยชน์ร่วมกัน และหาแนวทางแก้ไข จากการดำเนิน กิจกรรมได้รับแนวนโยบายการดำเนินงานของกลุ่ม จากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการที่เข้มแข็งของกลุ่ม ที่ดูแลของทุก ๆ ฝ่ายช่วยกันทำให้ผลิ ตรักเก็ตของกลุ่มแม่บ้านหัวฝาย ได้รับคัดเลือกเป็นผลิตภัณฑ์เด่น หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ใน ปี 2545 ทั้งในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด กระทรวงการเกษตรและสหกรณ์ เป็นผลให้กลุ่ม แม่บ้านเกษตรกรบ้านหัวฝาย ได้รับเงินสนับสนุนเพิ่มจากกรมส่งเสริมการเกษตร 430,000

บาท ในปี 2546 ในการพัฒนาคุณภาพลำไยอบแห้งเนื้อ เช่น โรงเรือนที่ถูกต้องลักษณะ
 ตรวจวิเคราะห์ ให้ปลอดภัยจากสารเคมี เชื้อโรค วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ บรรจุภัณฑ์หลาย
 รูปแบบ จัดทำรหัสแท่งไทย เพื่อวางจำหน่ายในห้างสรรพสินค้าได้ เพิ่มทุนหมุนเวียนในการ
 ดำเนินการ ตลอดจนจัดอบรมฝึกทักษะเพิ่มความรู้ให้แก่สมาชิกกลุ่มเกี่ยวกับระบบควบคุม
 คุณภาพ GMP และการบริหารระบบบัญชีของกลุ่ม กลุ่มสามารถทำธุรกิจขนาดย่อมได้ใน
 ชุมชนระดับหนึ่ง จากความเข้มแข็งของกลุ่ม คณะกรรมการ และ อบต. ได้จัดสรรงบประมาณ
 โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับตำบลในปี 2546 ให้อีก 1,000,000 บาท ในการ
 ปรับปรุงที่ทำการของกลุ่ม จัดทำห้องเย็นเพื่อเก็บลำไยสดและผลิตภัณฑ์กลุ่ม จัดซื้อเตาอบ
 ลำไยเพิ่ม 3 เตาให้เพียงพอต่อสมาชิก กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหัวฝาย จึงได้ปรึกษาว่าควร
 ขยายสมาชิกนอกหมู่บ้านมาร่วมด้วย จึงเปิดรับสมาชิกเพิ่มและระดมทุนให้เข้าร่วมด้วย ใน
 การทำกิจกรรมลำไยอบแห้งในรูปเครือข่ายระดับตำบล หลังจากได้เปิดรับสมาชิกนอกหมู่บ้าน
 อื่นให้มาร่วมกิจกรรม ปรากฏว่ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีในตำบลหนองช้างคื่น 6 หมู่บ้าน ได้
 เข้ามาเป็นสมาชิกเครือข่ายทั้งหมด 162 คน ได้มีการประชุมสมาชิกทั้งหมด กำหนดวัตถุประสงค์
 ประสงค์ คณะกรรมการดำเนินการเครือข่าย ขั้วระเบียบ กฎเกณฑ์ วิธีปฏิบัติงาน
 อย่างชัดเจน โดยเน้นการพัฒนาลำไยอบแห้งเนื้อให้ได้มาตรฐานระดับประเทศ เป็นที่ต้องการ
 ภายในและภายนอกประเทศ สามารถไปสู่ธุรกิจแบบครบวงจรต่อไป

จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เข้าร่วมประชุมกลุ่มแม่บ้านทำลำไยอบแห้งเนื้อ
 เลขานุการ กลุ่มได้สรุปผลการทำลำไยอบแห้งขาย ว่าปีนี้ได้อบลำไยอยู่ 20 ครั้ง ได้ลำไยแห้ง
 อยู่ประมาณ 5,000 กิโลกรัม ตลาดมีนักขึ้น จากการที่เฮาเอาไปขายที่กรุงเทพฯ ปีนี้มีงาน
 บ่อย ปี 2546 กลุ่มได้ย้ายที่ไปที่โรงเรือนแปรรูปใหม่ ซื้อเตาอบเพิ่ม ได้ห้องเย็น กลุ่มคง
 ต้องอบลำไยเพิ่มขึ้น เก็บไว้ในห้องเย็นขายในตอนลำไยมี และเพิ่มแบบบรรจุกล่องและถุง
 พลอยหลายแบบ

แม่บ้านคนหนึ่งได้คุยว่า "ก่อนแม่ทำลำไยอบเนื้อดำ ส่วนตัวอย่างเตาถ่านขายก็ได้
 แต่บัดนี้ แบบนี้มีไฟซื้อ เป็นว่ามันสกปรก แม่ก็เลยมารวมกลุ่มกับแม่บ้านทำลำไยสีทอง
 แบบใหม่ที่เกษตรมาสอน เครื่องไม้ เครื่องมือก็มีพร้อม ลำไยก็ซื้อจากสมาชิกกลุ่ม ช่วยกัน
 ทำ ถ้ามีปัญหา ก็ถามเจ้าหน้าที่ และกลุ่มแม่บ้านที่อบเหมือนกัน ถ้าทำคนเดียว ไปโปรด
 ปัญหานักหลายอย่าง เช่น ทุน เครื่องมือ การช่วยเหลือของรัฐบาล เป็นจะช่วยแบบกลุ่ม
 สมัยนี้ต้องช่วยกันคิด ช่วยกันทำ"

นางนันทยา ชาวบ้านหัวฝาย ได้เล่าว่า "กลุ่มได้ช่วยเหลือสมาชิกและชาวบ้านได้จำกัดดี ลำไยร่วงในหมู่บ้านเขาทุกปี ขายถูก เดียวนี้เอาไปขายอีกกลุ่มได้ราคาดี และก็ไปช่วยกันอบลำไยแห้งเนื้อ เอาไปขายก็ได้ 3 ต่อ ขายทั้งลำไยสด ขายลำไยอบแห้งและได้ค่าแรงด้วยเป็นหนี้เขาทำแต่ รัฐก็ช่วยทุกอย่าง จนได้เป็นผลิตภัณฑ์เด่นของจังหวัด"

รวมกลุ่มกันขาย

สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จำนวน 7 ราย ได้รับการสนับสนุน ในการซื้อเตาลำไยจำนวน 14 เตา และสมาชิกได้ซื้อเพิ่มอีก 13 เตา รวมเป็น 27 เตา และรับการสนับสนุนให้ยืมเงิน คชก. เป็นเงินทุนอีกเตาละ 50,000 – 100,000 บาท มาซื้อลำไย สดของสมาชิกกลุ่มและเกษตรทั่วไปในหมู่บ้าน เริ่มตั้งแต่ปี 2539-2543 สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ได้ทำลำไยอบแห้งทั้งเปลือก ไปขายให้แก่พ่อค้าคนกลาง ผู้ส่งออกไปยังประเทศจีน และขายให้แก่คนจีนที่เดินทางมาซื้อเองในจังหวัดลำพูนและเชียงใหม่ เปิดจุดรับซื้อทั่วไปที่อยู่ใกล้หมู่บ้านอยู่ที่ตำบลอุโมงค์ บริษัทของดำ ในนิคมอุตสาหกรรม มี 3 บริษัท คือ อีเจิ้น เจินจี ไม่ไผ่ดลำพูน ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ ที่สหกรณ์ลำไยอำเภอสารภี จะซื้อในราคาใกล้เคียงกัน สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรนำลำไยอบแห้งทั้งเปลือกบรรจุถุงตาข่ายแดง หรือกระสอบพลาสติก รวมเกรดทั้งหมดไป ณ จุดรับซื้อ ผู้ซื้อตรวจสอบคุณภาพลำไย ดูผิวไม่แตก ไม่มีสิ่งเจือปน เนื้อสีเหลืองทอง ไม่ไหม้ ไม่บูบมากความชื้นไม่เกิน 12 % เมื่อได้คุณภาพแล้ว ก็นำไปคัดเกรดขนาดของลูกลำไย โดยใช้เครื่องร่อน คัดจำแนกเกรดเป็น 4 เกรด ได้แก่ AA, A, B, C และรับซื้อตามราคาของเกรดลำไย ลูกที่บูบ – แตก ก็รับซื้อในราคาที่ถูก ในระยะแรก เป็นช่วงปีทองของกาารอบลำไย ตลาดมีความต้องการมาก ขายได้ราคาดี สมาชิกแม่บ้านเกษตรกร พึงพอใจ ในปี 2544 และปี 2545 การขายลำไยเริ่มมีปัญหา สืบเนื่องมาจาก 2539-2540 ลำไยแห้งไม่มีคุณภาพ ขึ้นรา ส่งผลให้ปี 2544 – 2545 พ่อค้าจะเน้นคุณภาพมาก ในการรับซื้อ ทั้งบูบ ลายไหม้ จะไม่รับซื้อ ทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต้องควบคุมดูแลคุณภาพ ต้องคัดขนาดก่อนอบ เพราะพ่อค้าจะควบคุมราคาซื้อไว้ต่ำมาก ทำให้เริ่มมีปัญหาในตลาดรับซื้อ รัฐบาลต้องช่วยในการรับจำนำลำไย แต่ก็รับจำนำในราคาที่ต่ำ และจำกัดจำนวน ในปี 2545 ทางกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเห็นว่าถ้ารวบรวมผลผลิตของสมาชิกกลุ่มซึ่งมีมาก เฉลี่ยปีละ 243 ตัน ไปจำนำหรือขายในรูปกลุ่มจะช่วยให้สมาชิกกลุ่มสะดวกขึ้น แก่ปัญหาในเรื่องการเอาตัวเขาเปรียบของพ่อค้า เช่น การร่อนคัดเกรด การรอคิวขาย และได้เงินช้า จากการสัมภาษณ์นางเยาวเรศ เล่าว่า "ปี 2545 มีเตาอบลำไย 4 เตา ทุกวันจะต้องเอาลำไยไปจำนำขายที่บริษัทในจังหวัด

ลำพูน และเชียงใหม่ ต้องไปแต่เช้ามืด รอเข้าคิว บางวันยังไม่ได้ขาย ต้องเอารถไปรอเข้าคิว 2-3 วัน ทางบ้านก็ต้องใช้รถ ใช้เงินหมุนอีก ลำไยก็ต้องรีบเก็บ รอไม่ได้ จะร่วงพอกลุ่มรวบรวมของสมาชิกไปขาย ทำให้อรวดเร็ว เงินก็ได้ไว"

คณะกรรมการกลุ่ม จึงได้เสนอโครงการ ไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดลำพูน เพื่อขอจ่านำลำไยอบแห้งในนามของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหัวฝาย โดยกลุ่มควบคุมคุณภาพบรรจุกล่องเองให้ ออก. ทำให้กลุ่มมีรายได้ในการจัดการในเรื่องคุณภาพ และการบรรจุกล่อง กก.ละ 4 บาท สมาชิกกลุ่มสะดวกในการขาย รวดเร็ว นำเงินมาหมุนเวียนซื้อลำไยมาอบได้เร็วขึ้น สามารถรับซื้อลำไยสดจากสมาชิกกลุ่มและเกษตรกรได้ในปริมาณมากและราคาดี

จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมการประชุมเวทีชาวบ้าน พ่อหลวงทวีแจ้งที่ประชุมว่า "ลำไยเป็นพืชที่สำคัญที่สุดที่สร้างรายได้ให้ชาวบ้านหัวฝาย ถ้าไม่มีลำไย ชาวบ้านจะมีปัญหานัก การปลูก ดูแล เสาบมีปัญหา การขาย ตลาดลำไยสำคัญมาก ปีที่แล้วกลุ่มแม่บ้านรวมกันเอาลำไยไปจำหน่ายดีกว่าต่างคนต่างเอาไปขาย ปีนี้ทั้งหมดบ้านจะทำเหมือนกลุ่มแม่บ้าน จะเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านหรือบ่อเป็นสมาชิกก็ตาม จะขอเอาไปขายในนามกลุ่มแม่บ้านทั้งหมด และทางกลุ่มแม่บ้านก็เห็นชอบแล้ว"

จากการเล่าของนายทวี พ่อบ้านว่า "ปี 2539 ขายลำไยอบแห้งมีปัญหาสถานที่ขาย ราคาดี รวดเร็ว เพราะคนทำบัก ปี 2542 เริ่มมีปัญหาเรื่องลำไยเป็นราชของ ปี 2542 ที่พ่อค้ารีบซื้อปี 2544 พ่อค้ากดราคาลง ลำไยผิวบ่งาม ลายเปลือกน้ำตาล บวมแตก เอาไปขายในนามของกลุ่ม รวมกันไปขายดีขึ้นนัก สะดวก รวดเร็ว แต่ต้องซื้อสัตย์ในเรื่องคุณภาพ ถ้าดีปีต่อไปเป็นก็จะซื้ออีกกลุ่มเขา"

ผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ในการรวมกันขาย ผลผลิตทางการเกษตร ทำให้เกิดธุรกิจขนาดย่อมเกิดขึ้นในชุมชนบ้านหัวฝาย สร้างอาชีพใหม่เกิดขึ้น สร้างงาน เพิ่มรายได้ ให้แก่สมาชิกกลุ่มและเกษตรกรสวนลำไย เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน สามารถแก้ปัญหาลำไยล้นตลาด ขายได้ราคาดี มีอำนาจในการต่อรองกับพ่อค้า

3.5 ผลกระทบในด้านการใช้เทคโนโลยี เครื่องมือและอุปกรณ์ในการผลิต

แต่เดิมชุมชนบ้านหัวฝายได้สืบทอดวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ตามรอยบรรพบุรุษ ญาติมิตร ผู้อาวุโส เพื่อนบ้าน ที่ปฏิบัติกันมา จากอาชีพที่หลากหลาย ปลูกข้าว ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ วิธีการปลูก ปฏิบัติ ดูแล เป็นแบบพื้นบ้าน อาศัยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมช่วย วิธีการไม่ยุ่งยาก ใช้วัสดุ อุปกรณ์ ที่อยู่ในหมู่บ้าน จากการสัมภาษณ์

นายเจริญ อายุ 78 ปี (ผู้อาวุโส) ได้เล่าถึงสมัยก่อนตอนเป็นเด็กอายุประมาณ 11-12 ปี ต้องตื่นตั้งแต่เช้า เอาควายไปไถนาในนาของตนเอง และของลุงคำ จะช้า ไม่มีรถไถเหมือนเดี๋ยวนี้ ที่รวดเร็ว พอถึงตอนเก็บเกี่ยวข้าวก็ใช้แรงงานคนเกี่ยว และนวดข้าวกับพื้นดิน ช่วยกันเอามือเอววัน ไม่มีรถเกี่ยวข้าว หรือใช้ภูมิปัญญาของชาวบ้าน อย่างเช่น การทำลำไยอบแห้ง ชาวบ้านก็อาศัยความร้อนจากแสงแดดและไฟให้แห้ง นำลำไยใส่ในกระด้งไม้ไผ่ตาก ทำเพื่อกินเท่านั้น

หลังจากมีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเกิดขึ้นในหมู่บ้านหัวฝาย คณะกรรมการกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มได้มีโอกาสรับความรู้จากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่ได้เข้าไปส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มด้วยการประชุม อบรม และจากนอกหมู่บ้านด้วยการไปร่วมกิจกรรมของแม่บ้านในงานต่าง ๆ เช่น อบรม ดูงาน ร่วมจัดงาน นิทรรศการ ขายของ ได้มีโอกาสได้รับความรู้ สิ่งใหม่ ๆ แลกเปลี่ยนระหว่างกันกับกลุ่มอื่น ๆ ตลอดจนได้รับข้อมูล ข่าวสารตลอดเวลา สิ่งที่ได้รับเข้ามาในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจะเกี่ยวกับเรื่องส่งเสริมอาชีพ คุณภาพชีวิต เป็นสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีในหมู่บ้าน มีความจำเป็นที่จะต้องนำมาใช้ปรับให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพตามที่ตลาดต้องการและยกระดับมาตรฐานให้ดีขึ้น จากการนำลำไยสดมาแปรรูปเป็นลำไยอบแห้งทั้งเปลือกและเนื้อลำไยอบแห้ง เป็นกิจกรรมที่สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว ซึ่งทำในรูปแบบของสมาชิกและรูปกลุ่ม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีเครื่องมือ อุปกรณ์ช่วยในการผลิตที่ไม่เคยใช้ในหมู่บ้าน เพื่อขยายตลาดสู่ระดับธุรกิจ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้จัดซื้อเตาอบลำไยแบบอบเนื้อและอบเปลือก สิ่งอำนวยความสะดวกและอุปกรณ์เสริมพัฒนาคุณภาพ เช่น เครื่องร่อนคัดเกรดลำไย เครื่องรีดพลาสติก เครื่องซั่งอัดโนมิติ ห้องเย็น เข้ามาใช้ในการผลิต ทำให้สมาชิกกลุ่มแม่บ้านและคณะกรรมการกลุ่มจำเป็นต้องศึกษาวิธีการใช้งาน ประโยชน์และการ ดูแลรักษา ให้เกิดทักษะ กลุ่มจึงได้มีการแบ่งงานให้รับผิดชอบแต่ละด้านตามความสามารถ พร้อมทั้งอบรมให้ความรู้ที่สามารถปฏิบัติได้ เพื่อกิจกรรมจะได้ไม่เกิดความเสียหาย กลุ่มและสมาชิกกลุ่มต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายในการลงทุน ในการผลิตที่ต้องซื้ออุปกรณ์ที่มีราคาแพง และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ต้องมีโรงเรือนสำหรับเก็บวัสดุ อุปกรณ์ให้เหมาะสมกับงาน

เริ่มใน 2539 คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านได้จัดซื้อเตาอบลำไยทั้งเปลือกจำนวน 10 เตา ให้สมาชิกกลุ่มทำลำไยอบแห้ง 7 คน ๆ ละ 2 เตา ก็มีนางบัวเลื่อน ภักดี นางประนอม มาศิริ นางเยาว์เรศ สมโพธิ นายวิชาญ จารธรรม นายสุทัศน์ ไชยยา เตาอบเนื้อ 1 เตา ให้กลุ่มโดยให้สมาชิกทุกคนเข้าอบรมและฝึกปฏิบัติเรื่องการใช้เตาอบ และวิธีการอบลำไยแห้งทั้งเปลือกและเนื้อ โดยหน่วยงานเกษตรเป็นผู้ดำเนินการ หลังจากนั้นให้กลับมาทำและ

ถ่ายทอดให้สมาชิกกลุ่มอื่น ๆ ที่ไม่ได้เข้าอบรมต่อไป ในปี 2542 ทางกลุ่มประสบปัญหาลำไยที่อบจะบวม แตก เป็นคราบน้ำตาล ทางกลุ่มจึงปรับปรุงวิธีการอบใหม่ โดยใช้เครื่องคัดเกรดให้ขนาดลำไยมีขนาดเท่ากัน ก่อนนำไปอบ อบออกมาแล้วคุณภาพแห้งสม่ำเสมอ และวิธีการทำให้ลำไยอบแตก ซึ่งนางประนอม มาศิริ คณะกรรมการกลุ่มและนายวิชาญ จาระธรรม สมาชิกของแม่บ้าน ได้นำลำไยคัดใส่ตะกร้าพลาสติกโปร่ง ตะกร้าละ 11 กิโลกรัม เข้าตู้อบทำให้ลำไยไม่บวมแตก ทำให้สมาชิกกลุ่มและคนอื่น ๆ นำไปใช้ ต่อมาในปี 2545 มีการจัดซื้อเตาอบลำไยเพิ่มขึ้น ทั้งที่เป็นสมาชิกกลุ่มและชาวบ้านทั่วไป มีเตาอบลำไยลำไยแบบอบเปลือกจำนวนทั้งหมด 27 เตา ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการทำลำไยอบแห้งระหว่างกันทั้งหมู่บ้าน

จากการสัมภาษณ์นายวิชาญ (ประธานกลุ่มเกษตรกร) เล่าว่า พอในหมู่บ้านมีเตาอบลำไยเข้ามาใช้ในหมู่บ้าน ชาวบ้านก็ไม่ต้องกังวลว่าพ่อค้าลำไยมากดราคา ถ้าให้ราคาถูกก็เอาลำไยมาอบเก็บไว้ พอราคาสูงก็เอาออกมาขายลำไยสวนผมเอามาอบเกือบหมด ยังซื้อของเพื่อนบ้านที่มีสวนลำไยแต่ไม่มีเตาอบ ปี 2545 ซื้อลำไยเหมาสวน 3 ที่ เอาลำไยมาอบ

กิจกรรมของกลุ่ม ได้ทำลำไยอบแห้งเนื้อ มีเตาอบแบบเนื้อ 1 เตา ขนาด 50 กิโลกรัม ใช้โรงเรียนชั่วคราวของกลุ่ม ที่บ้านนางบัวเลื่อน ภัคดี ผลิตภัณฑ์กลุ่มได้นำไปจำหน่ายทั่วไปในจังหวัด ต่างจังหวัด ได้พัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้เป็นที่ต้องการของตลาด ได้จัดทำถุง กล่อง และป้ายฉลาก และเครื่องปิดผนึก เพื่อให้สวยงาม จากการสัมภาษณ์นางนันทยา (ฝ่ายขาย) ได้เล่าว่า ครั้งแรกจะบรรจุลำไยขนาด 1 กิโลกรัม ใส่ถุงพลาสติกธรรมดา พอวางขายนาน ๆ ถุงจะฉีก ไม่สวย ผู้ซื้อจะถามหาผู้ผลิต ป้ายฉลาก และได้ขอ หรือยัง เมื่อเจอปัญหาย่างนี้ก็กลับมาบอกป้าเลือนทราบ และกลุ่มก็ช่วยกันทำตามที่ได้ผู้ซื้อบอก ในปี 2545 ทางกลุ่มได้คัดเลือกเข้าร่วมโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในระดับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ตลอดจนโครงการระดับตำบล ได้ย้ายโรงเรียนของกลุ่มไปไว้ที่โรงเรียนบ้านหัวฝาย ได้ปรับปรุงระบบน้ำทิ้ง น้ำเสีย ห้องบรรจุภัณฑ์ ห้องผลิต ห้องเย็น ให้ถูกสุขลักษณะการผลิตขนาดย่อม ให้อยู่ ใช้ระบบควบคุมคุณภาพ GMP เข้ามาใช้ในกลุ่ม

จากการสัมภาษณ์นางสาวสุจิตรา (ฝ่ายตรวจสอบ) เล่าว่า ก่อนนั้นเอาลำไยแห้งไม่ใส่ถุงพลาสติก ปิดปากถุงโดยจุดเทียนรณรงค์พลาสติก สวยบ้าง ไม่สวยบ้าง เดี่ยวนี้ต้องสวยงามจึงจะขายได้ จึงใช้ที่รัดถุงพลาสติก ตอนแรกก็ใช้ไม่เป็น และไม่รู้จักด้วยว่าหน้าตาเป็นอย่างไร วันแรกที่ใช้ เสียถุงพลาสติกไปเกือบ 10 ใบ ไฟร้อน ไฟอ่อน กะไม่ถูก พอใช้ไป

เรื่อย ๆ ก็ทราบว่าถุงขนาดไหนใช้ไฟเบอร์ 1 หรือเบอร์ 2 ตอนนั้นชำนาญแล้ว รวดเร็วดี ทำให้มีผู้มาสั่งซื้อเพิ่มอีก 4 ราย และจากการสัมภาษณ์นางบัวเลือน (ประธาน) เล่าว่า เมื่อกลุ่มเข้าร่วมโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แล้ว ทำให้ต้องไปอบรม ไปติดต่อผู้รู้ในรายละเอียดการทำห้องเย็น การทำห้องผลิต แบบเตาอบที่มีคุณภาพ อุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการทำลำไยอบแห้ง กล่องบรรจุภัณฑ์ เมื่อกลุ่มได้ดำเนินการเสร็จแล้ว ทำให้ผลิตภัณฑ์ลำไยอบแห้งได้มาตรฐาน สามารถวางในห้างร้านได้ ได้อย. มีตลาดเพิ่มขึ้น

ในการใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือช่วยในการทำลำไยอบแห้ง สามารถแก้ไขเรื่องลำไยล้นตลาด เพราะเตาอบในหมู่บ้านมีถึง 27 เตา สามารถอบลำไยได้เตาละ 2,000 กิโลกรัม ต่อครั้ง ฤดูกาลหนึ่งก็สามารถช่วยได้ถึง 810,000 กิโลกรัม และยังมีเตาอบของกลุ่มแม่บ้านอีก 2 เตา อบเนื้อสามารถอบได้ 30,000 กิโลกรัม และในการอบมีกระบวนการอบที่ดี ผู้ทำมีความรู้ ความชำนาญ มีเครื่องมือ อุปกรณ์ช่วยในการผลิต เช่น เตาอบลำไย เครื่องคัดเกรด เครื่องปิดผนึก เครื่องชั่งอัตโนมัติ และมีระบบโรงเรือนที่ถูกสุขลักษณะ มีการใช้ระบบควบคุมคุณภาพ (GMP) ทำให้ก่อเกิดธุรกิจชุมชนขนาดย่อมขึ้นในหมู่บ้าน

จากการเล่าของชาวบ้านที่รับจ้างคว้านลำไยเล่าว่า สมัยก่อนแกะเปลือก เมล็ดลำไยออก เนื้อลำไยก็จะฉีกขาด หัวสีน้ำตาลก็จะติด เดี่ยวนี้มารับจ้างกลุ่ม เขาให้ใช้ตุ้ตู่ (ที่คว้านลำไย) กดลงหัวชั่วลูกลำไย ดึงเมล็ดลำไยและแกะเปลือกออก ลำไยจะเป็นรูปกลม ไม่ฉีกขาด ตอนแรกก็ไม่ถนัด ได้วันละ 20 กิโลกรัม ๆ ละ 5 บาท เดี่ยวนี้คล่องแล้ว คว้านได้วันละประมาณ 40 กิโลกรัม ทำให้ได้ค่าจ้างเพิ่มขึ้น

จากการเล่าของพ่อหลวงทวี (พ่อหลวงบ้านหัวฝาย) ว่า “ในปี 2540 ลำไยอบแห้งขายยากมากจะเป็นเชื้อราบูบ แดก เพราะอบไม่ได้ที่ ไร้เอามาขาย พ่อค้าจึงตรวจสอบอย่างละเอียด ถ้าไม่ดีก็ไม่ซื้อ ส่งผลให้ราคาถูก ขาดทุนกันมาก พอมาปี 2542 ทางกลุ่มแม่บ้านได้มีการคัดเกรดให้ขนาดลูกเท่า ๆ กัน เข้าอบ ก็จะมีคุณภาพสม่ำเสมอ

สรุปผลกระทบด้านเศรษฐกิจอันเป็นผลมาจากการรวมกลุ่มของสตรีในชุมชนชนบท

จากข้อมูลที่กล่าวมา การรวมกลุ่มของสตรีบ้านหัวฝาย ทำให้สมาชิกและคนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิมอย่างเห็นได้ชัด จากการนำผลผลิตเกษตร ลำไยที่มีอยู่ในพื้นที่มาแปรรูปเป็นลำไยอบแห้งเนื้อ เปลือก จำหน่ายเป็นรายได้ เพื่อแก้ไขปัญหาราคาลำไยตกต่ำของชุมชนและหมู่บ้านใกล้เคียงได้ เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่ม ยืดอายุการเก็บรักษาไว้

ขายได้ตลอดปี รายได้จากสมาชิกกู้ยืมเงินกองทุนออมทรัพย์ ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ ค้ำประกันกันเอง ไม่ต้องใช้หลักทรัพย์ ไปทำกิจกรรมเสริมรายได้นอกภาคเกษตรให้มีงานทำตลอดทั้งปี เช่น การเพาะเห็ดฟาง เลี้ยงไก่ ทำปุ๋ยชีวภาพ แปรรูปผลผลิตเกษตร เป็นต้น รายได้จาก การออมทรัพย์ การปันผลและสวัสดิการ จากการลงทุนทำกิจกรรมร้านค้ากลุ่ม กองทุนออมทรัพย์ การแปรรูปผลผลิตเกษตร ซึ่งรายได้ส่วนหนึ่งนำไปช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส เช่น เป็นทุนการศึกษาเด็ก และกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ของชุมชน เช่น จัดทำ ไฟกึ่ง ทำสนาม กีฬาเด็ก อีกส่วนหนึ่งเป็นรายได้จากการจ้างแรงงาน ในการรับจ้างทำกิจกรรมของกลุ่มและสมาชิก เช่น การคว้านลำไย ฝัาเตาอบ พนักงานขายสินค้าร้านค้า เป็นต้น

ในส่วนของการจ่าย กลุ่มและสมาชิกกลุ่มในชุมชนต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจากเดิม การลงทุนเพิ่มในการทำกิจกรรมของกลุ่ม และส่วนบุคคลเป็นค่าใช้จ่าย ค่าหุ้นในการซื้อ วัตถุดิบ ซื้่ออุปกรณ์การผลิต บรรจุภัณฑ์ สถานที่ ค่าจ้างแรงงาน และสวัสดิการ ในการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มและสังคมของหมู่บ้าน และนอกหมู่บ้าน ทำให้สตรีเสียค่าใช้จ่ายในเรื่อง การแต่งกาย การทำผม ค่ารถ ค่าอาหาร ค่าทำบุญ เพื่อยกระดับของตนเอง

การใช้แรงงาน ในการรวมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทำให้มีการใช้แรงงานเพิ่มขึ้นจากเดิมทั้งในครอบครัวและกลุ่ม ชุมชน ในการประกอบอาชีพและร่วมกิจกรรมของชุมชน แรงงานส่วนใหญ่เป็นสตรีที่ต้องมีความรู้เฉพาะ และทักษะเพิ่มขึ้น เช่น การคว้านลำไย การ จัดบัญชีกลุ่ม การควบคุมคุณภาพ สุขอนามัย ซึ่งต้องเข้าอบรมรับความรู้ก่อนที่จะปฏิบัติ แรงงานบางอย่างต้องใช้แรงงานชาย เช่น ฝัาเตาอบเพราะเป็นเครื่องจักรกล และต้องใช้ แรงงานมาก ทำให้ชุมชนมีการใช้แรงงานเพิ่มขึ้นต่อเนื่องตลอดปี ไม่ต้องออกไปทำงานนอก หมู่บ้าน

การใช้ทุน ผลกระทบจากการรวมกลุ่มแม่บ้านทำให้กลุ่มในชุมชนมีการใช้ทุนเพิ่มขึ้น จากเดิม เพื่อใช้ในการพัฒนาอาชีพ และกิจกรรมทางสังคม ในการพัฒนาอาชีพจำเป็นต้อง ใช้ทุนดำเนินการเป็นจำนวนมาก เช่น เพื่อเป็นค่าวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ดำเนินการ ค่าบรรจุ ภัณฑ์ ค่าจ้างแรงงาน เงินทุนหมุนเวียนในการซื้อวัสดุ วัตถุดิบ ปัจจัยการผลิต เป็นต้น กิจกรรมทางสังคม เป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน งานบริการของกลุ่มและสมาชิก เช่น ค่าแต่งตัว ค่ารถ ค่าทำบุญ เป็นต้น ซึ่งก็เป็นส่วนน้อย ในการใช้ทุนในการดำเนินกิจกรรม ดังกล่าว กลุ่มได้มีการระดมเงินทุนออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1. เงินทุนในชุมชน เป็นเงินทุนที่ได้มาจากการระดมหุ้นจากสมาชิก เพื่อ ดำเนินกิจกรรมแปรรูปผลผลิตเกษตร ร้านค้า ออมทรัพย์ โดยร่วมกันลงทุนในลักษณะการ

ซื้อหุ้น เมื่อกิจกรรมมีรายได้เพิ่มขึ้น ก็มีการจัดสรรเงินปันผล หรือนำรายได้ไปขยายกิจการ หรือจัดสรรไปใช้ในการพัฒนาชุมชน

2. เงินทุนจากภายนอกชุมชน เป็นเงินทุนที่ได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐและเอกชนในรูปแบบของการให้เปล่า การให้ยืมในช่วงเริ่มก่อตั้งกลุ่ม และใช้คืนภายหลัง มีทั้งการให้กู้ยืมที่ไม่คิดดอกเบี้ยและให้กู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยต่ำ โดยกำหนดระยะเวลาในการชำระคืน

การแลกเปลี่ยนผลผลิต ผลกระทบจากการรวมกลุ่มแม่บ้านทำให้ชุมชนมีช่องทางในการผลิตเพิ่มขึ้นจากการการขายลำไยสดอย่างเดียว ได้นำมาแปรรูปผลผลิตเกษตรหลายรูปแบบ เช่น ลำไยอบแห้งเนื้อ เปลือกในรูปกลุ่มและรายบุคคล ลดความเสี่ยงในเรื่องตลาด และได้รวบรวมผลผลิตทางการเกษตรของกลุ่มและสมาชิกกลุ่มในชุมชน รวมกันไปขายในกลุ่มสามารถต่อรองราคาได้และเชื่อต่อการดำเนินการ มีการปลูกพืชผักสวนครัวไว้แลกเปลี่ยนกันตามฤดูกาล เพื่อลดรายจ่ายในครอบครัว

ผลจากการรวมกลุ่มทำให้ในชุมชนมีการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นจากการได้รับความรู้ ข้อมูลข่าวสาร อบรม ดูงาน เพื่อนำมาพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้ตรงตามความต้องการของตลาด ให้ถูกสุขอนามัย ประหยัดเวลา แรงงาน สร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ เพิ่มปริมาณการผลิตและลดต้นทุนการผลิต มีกำไรเพิ่มขึ้น สามารถควบคุมคุณภาพของผลผลิตให้สม่ำเสมอ

ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหัวฝายได้รวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น สามารถดำเนินกิจกรรมจากการออมทรัพย์ของตนเองและเงินทุนของชุมชนมีการนำทรัพยากรท้องถิ่นที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ได้อย่างเหมาะสม สามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ทำให้เกิดธุรกิจชุมชน ส่งผลให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น